Heuney 847.C

H

Digitized by Google

ASSERTIO
SEPTEM
SACRAMENTORUM
ADVERSUS
MARTINUM LUTHERUM
AB
HENRICO VIII.
Angliæ Rege
LEONI X.
PONT. MAX.
INSCRIPTA

Pertinet ad Bibliothecam S. Ioan. de Carbo

AC DENUO

Illuſtriſſimæ, & Excellentiſſimæ Dominæ

D. MARGARITÆ CARACCIOLO,

GIRIFALCI

Duci, &c. &c. &c.

DICATA.

Ex dono Adm R. P. Jo: Petri a Roma ex-deffinitoris Generalis

NEAPOLI MDCCXXVIII.
Apud NICOLAUM NASO.
Superiorum Permiſſu.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLUSTRISSIMÆ, ET EXCELLENTISS. DOMINÆ
D. MARGARITÆ CARACCIOLO GIRIFALCI
Hortæque Duci, Giojoſæ Marchioni, Principi Turrisbrunæ, utili Dominæ Cenadi, S. Demetrii, Stefanacoli, S. Flori, Pratariæ, Romani, S. Mariæ Gratiarum, &c. &c. &c.

DOMINICUS DE URSO S. P. D.

ASSERTIONEM Septem Sacramentorum Eccleſiæ ab Henrico VIII. catholico quondam Angliæ Rege adverſus inſanas Martini Lutheri blaſphemias conſcriptam, cum in lucem denuo emitti quamemendatiſſime curarem, Tibi MARGARITA Dux Excell. illam inſcribere, non ob eam tantummodo rationem, ut Excell. Tuæ meam hoc pacto jamdiu devotam obſervantiam manifeſto aliquo argumento profiterer, verum aliis quoque bene multis, iiſque graviſſimis de cauſis, conſtitui.

a 2 *Eas*

Eas autem cauſas Tibi hacce mea epiſtola approbare eatenus e re eſſe duco, ut muneri meo defuiſſe facile crederem, niſi id præſtitiſſem. Atque imprimis Excell. Tuæ ſatis compertum eſſe non dubito, hujuſce libelli autorem, poſtquam ab Eccleſia *ſegrex fidem profeſſus eſt alienam, atque adulterinis in utroque homine irretitus amplexibus, partum hunc ſuum, veluti patre, ac patria miſere orbatum, in diſſitas regiones ablegavit, duram ipſimet neceſſitatem impoſuiſſe aſciſcendi ſibi extraneorum tutelam.* Etſi *namque regale nomen, ut ſapienter monebat* Cicero pro leg. manil. *gentibus magnum ac ſanctum eſſe videatur, adhuc tamen in ipſos, eorumque filios ludere quandoque ſolet iniqua fortuna. Quod cum in* Herode *ſeniore inter cæteros, uti refert Joſephus* antiquit. lib. XIV. cap. XXV. *olim deflebat Antonius, tum noſtra ætate juſtioribus titulis non ſemel & nos quoq; collacrimati ſumus. Porro hujuſcemodi tutamen, quo ipſos etiam reges, aut regios filios opus habere contingit, nonniſi in domibus, atque apud perſonas regias, regiiſve quamſimillimas, quærere iidem ſolent. Jure itaque hæc* Aſſertio, *veluti regia ſoboles, tuæ fuerat demandanda tutelæ: illius videlicet* CARACCIOLORUM *familiæ inclito germini, quæ regia plane nobilitate, ac celſitudine pollet. Cujus quidem familiæ decora omnem pene celſitudi-*

nem

nem ſupergreſſa, homineſque, ſeu pacis, ſeu belli artibus, literis, cunctis heroicis virtutibus, ſummiſque dignitatibus omni ævo exornatiſſimos, cum literatiſſimi viri, hiſtoricique fere omnes ſæpius celebrarint, in illud ſummæ, veriſſimæque laudis caput univerſi conſenſere: ſe rerum magnitudine obrutos haud multa hujuſce familiæ ornamenta in lucem exponere, pauciſſimoſque ejuſdem homines celebrare, ingentem vero numerum præterire. Neque vero felicitatem ipſis contingere, uti ejus primam originem, perplurium jam ſeculorum intercapedine obſtruſam, invenirent. Quanquam ſi detexiſſent, haud felicius ſecum actum fuiſſe ominamur: quippe tam amplam ac pene immenſam eam deprehendiſſent, ut ipſius magnitudine obſtupefacti, de eadem loqui vix potuiſſent. Ad eum plane modum, quo ii qui Nili fauces veſtigant, quo propius ad eas accedere geſtiunt, eo ſe amplius obſurdeſcere ad copiam aquarum præterfluentium, experiuntur. Hujus igitur tam excelſæ nobilitatis tuæ confiſus vi & claritudine regius hic pupillus in ſinum tuum, tuo contegendus patrocinio, libenter convolat. Accedit quod cum fidei opituletur libellus iſte, a quo potiſſimum ſibi præſidium debebatur quam ab ea, quæ cum Catholicæ Fidei zelo, virtutes omnes, Chriſtiana Heroina dignas, mire conjungit? Neque etenim fidei ſolius profeſſione, qua

ple-

plerique Chriſtianorum contenti ſunt, ceu foliorum blandimento, gloriaris; ſed & vitam quoque ad eorum quæ fides præcipit factorum normam componens, te ipſam virtutum, morumque, Chriſtiano homine dignorum, exemplar cunctis mirabile, atque feliciſsime imitabile, præbes. Cujus quidem veritatis totam hanc ampliſsimam urbem, univerſum qua latiſsime patet regnum, fidentiſsime in teſtes advoco: ingenue quippe fatebuntur, me in collaudanda celſitudine tua nihil blandiloquentium, atque aſſentatorum perverſis artibus indulgere; ſed ea ſimplici, breviſsimaque oratione curſim complecti, quæ & novi ipſe, & mecum norunt cæteri omnes, qui virtutes tuas ſummas, fidem, pietatem, religionem, caritatem adverſus proximos, ac Deum ipſum imprimis, juſtitiam, temperantiam, reliquaſque Chriſtiano Principe dignas, atque neceſſarias dotes experti ſunt, quotidieque experiuntur. Illud denique, ut cætera ſilentio prætereram (nam in laudes tuas pleno calamo excurrere, cum præſens occaſio non patitur, tum potiſsimum egregia tua moderatio diſſentit) Illud, inquam, præſens denique inſtitutum meum mire comprobat, quod cum libellus iſte ab ſcientia multiplici commendetur, ad Te feſtinare jure optimo debuit, quæ omnium plane ſcientiarum luce ad miraculum plene coruſcas. Quippe non

natu-

naturalium tantummodo facultatum (quod in iſta tam præcellenti fortuna tua , noſtroque potiſſimum ævo , mirabile adhuc videri poterat) linguarum nempe , hiſtoriæ prophanæ , Matheſeon , atque ante omnia Poetices , peritiam abſolutiſſimam deperiiſti , feliciterque aſſecuta es : verum etiam , quod mirandum magis , Hiſtoriæ ſacræ , Philoſophiæ , ac Theologiæ multiplici, accurataque notitia, quæ muliebri quidem ſexui fere inacceſſibilis videri facile potuiſſet, animum tuum penitus imbuiſti. Quanquam cum Poetices facultate pleniſſime Te inſtructam merito prædicamus, cæterarum quoque ſcientiarum callentiſſimam, celebrare jure poſſumus , ac debemus . Quippe ad eam celeberrimam artem plene poſſidendam , ut Tu quidem poſſides , nemo unus pertingit , qui ſcientias reliquas una ſecum non habeat . De cunctis ſiquidem humanis , diviniſque rebus canit poeta, potiorique jure, quam Rhetori, inquit Tullius 1.de orator. *ſibi qua vult vagari licitum eſt , imo quandoque neceſſarium . Hinc unus idemque Homerus , aut Virgilius , ſeu alius quilibet , qui veri Poetæ nomine dignus fuerit, & Aſtrologus invenitur , & Geographus , & Muſicus , Hiſtoricus , Rhetor , Militaris, Politicus, Philoſophus, & Theologus extitiſſe . Inde autem ex iſta tua multijugi ſcientia illud ad noſtri ævi gloriam conſequimur , ut cujus veri-*

rita-

ritatis notitiam ex Platonis magiſterio, ac Romanorum, Græcorumque factis fere mente complectebamur: Tum nimirum beatas fore Reſpublicas, cum in eiſdem aut Philoſophi regerent, aut Reges philoſopharentur, ejuſdem experimentum feliciſſime teneamus; dum cernimus, tuarum ope ſcientiarum, atque præ cæteris Philoſophiæ, non illius quidem ſterilis in naturæ contemplatione occupatæ, ſed ejus quæ ad bene beateque vivendum homines componit, non tuam ſolummodo perſonam caſtiſſimis moribus exornatam, verum etiam familiam totam, atque imprimis Illuſtriſſimos liberos, ſanctiſſima diſciplina excultos: cunctos denique populos, quibus præes, juſtiſſima, æquiſſimaque adminiſtratione beatos. His itaque Ego momentis adductus libellum hunc Tibi ſiſtere, tua adverſum ipſius pertinaciſſimos hoſtes autoritate propugnandum, haud temere decrevi: ratus, videlicet, fieri non poſſe, ut miſero Regni ſui exheredi ad Te accurrenti firmiſſimum egregia humanitas tua præſidium non impendat. Quod profecto cum præſtiteris, non ipſum ſolummodo, verum una ſecum literatos catholicoſque homines omnes, meque præ cunctis æterno beneficio demereberis. Vale III. nonas Februarias CIↃIↃCCXXIIX.

Digitized by Google

ASSERTIO
SEPTEM
SACRAMENTORUM,

Adverſus MARTINUM LUTHERUM,

Ab HENRICO VIII. Angliæ Rege.

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

DOMINO LEONI X.

PONT. MAX.

HENRICUS Dei gratia Rex Angliæ, ac Dominus Hyberniæ, perpetuam fœlicitatem.

Uum partim bellicis, partim aliis longe diverſis ſtudiis, reipublicæ cauſa adoleſcentiam noſtram inſueverimus, miraturum te, Beatiſſime Pater, non dubitamus, quod ejus nunc hominis partes ſumpſerimus, qui omnem potius ætatem conſumpſiſſet in literis, ut gravem ſcilicet hæreſim pullulantem comprimamus. Sed deſinet, opinor, tua ſanctitudo mirari, poſtquam

Digitized by Google

cauſas expenderit, quæ nos ſubegerunt ut hoc ſcribendi onus, quanquam non ignari quam ſumus impares, ſubierimus. Vidimus ſiquidem in meſſem Domini jacta zizaniæ ſemina, pullulare ſectas, hæreſes in fide ſuccreſcere, & tantam per Orbem totum Chriſtianum ſeminatam diſcordiæ materiam, ut nemo qui ſyncera mente Chriſtianus ſit, hæc tanta mala tam late ſerpentia ferre diutius poſſit, quin & ſtudium cogatur, & vires qualeſcunque poſſit, opponere. Mirum igitur videri non debet, ſi nos quoque, tametſi poteſtate non maximi, fide tamen, ac voluntate nemini ſecundi, in opus tam pium, tam utile, tam neceſſarium, ut à nemine ferme poſſit abſque periculo prætermitti, & noſtram erga tuam Sanctitatem obſervantiam, & erga religionem Chriſti ſtudium, & erga Dei cultum, obſequium noſtrum declarare conſtituimus, maxime fidentes, etſi eruditio noſtra ſit tam exigua, ut propemodum nulla, gratia tamen Dei ſic operatur nobiſcum, ut quod doctrina nequivimus perficere, id ipſe pro ſua benignitate, ſummaque potentia plenius abſolvat, ac noſtram in literis imbecillitatem, ſuo vigore ſuppleat. Quanquam in literis quoque, præſertim ſacris, etſi certo ſciamus, nuſquam non eſſe multos, qui hoc ſcribendi munus, & obire commodius, & præſtare

ſtare potuiſſent uberius, tamen non uſque adeo rudes ſumus, ut in communi cauſa dedeceat nos quoque pro noſtra virili, calamo quid poſſemus, quantulum idcunque fuerit, experiri. Poſtquam enim in adminiſtranda republica maximam ſemper vim, maximumque momentum, religionem habere multo uſu advertimus, ut primum maturiores annos attigimus, cœpimus ejus contemplationi nonnihil ſtudii impendere. Plurimum profecto, poſtquam cœpimus, in eo delectati, conſecuti tamen non nos latet quam exiguum; tantum tamen, ut ſperamus, quantum adjuvantibus præſertim, vel potius inſtigantibus iis, quæ vel admodum rudem abunde reddere inſtructum poſſent, pietate ſcilicet, & læſæ religionis dolore, ad Lutherianæ hæreſis fraudes rationibus detegendas, ſit ſatis. Itaque etiam hac fiducia rem tentavimus, & quæ in ea meditati ſumus, Sanctitati tuæ dedicavimus, ut ſub tuo nomine, qui Chriſti vicem in terris geris, publicum judicium ſubeant. Sic enim nobis perſuaſimus, quum ea hæreſis aliquandiu inter Chriſtianos graſſata, graviſſimæ, ſaluberrimæque ſententiæ tuæ vi è manibus hominum ſit excuſſa, ſi quid ejus in pectoribus, vel captione aliqua deceptis, vel blandis pollicitationibus ineſcatis, adhuc reſedit, id eſſe juſtis ra-

A 2 tionibus

tionibus eximendum . Sic enim futurum , ut cum duci quam trahi ſe ingenia libentius patiantur, non deſit his mitioris quoque remedii ratio . In qua promoverimusne nos quicquam, an non, Beatitudinis tuæ judicium erit : cujus etiam arbitrio, ſi quid eſt à nobis erratum, corrigendum offerimus.

Digitized by Google

AD LECTORES

PRÆFATIO.

M*Otus quidem fidelitate ac pietate, quanquam mihi nec eloquentia ſit, nec ſcientiæ copia, cogor tamen ne ingratitudine maculer, matrem meam Chriſti ſponſam utinam tanta facultate, quanta cum voluntate, defendere. Quod licet alii præſtare poſſint uberius, ac copioſius, mei tamen officii eſſe duxi, ut ipſe quoque quantumvis tenuiter eruditus, quibus rationibus poſſem, Eccleſiam tuerer, meque adverſus venenata jacula hoſtis eam oppugnantis objicerem. Quod ut faciam tempus ipſum, & præſens rerum ſtatus efflagitat. Nam antea cum nemo oppugnaret, nemini propugnare neceſſe erat. At cum jam hoſtis exortus ſit, quo nullus potuit exoriri malignior, qui Dæmonis inſtinctu, charitatem prætexens, ira atque odio ſtimulatus, & contra Eccleſiam, & contra Catholicam fidem vipereum virus evomuit, neceſſe eſt adverſus hoſtem communem Chriſtianæ fidei, omnis Chriſti ſervus, omnis ætas, omnis ſexus, omnis ordo conſurgat: ut qui viribus non valent, officium ſaltem alacri teſtentur affectu. Nunc ita convenit ut duplici armatura muniamur, cæleſti ſcilicet, ac*

ter-

terreſtri. Cœleſti, ut qui ficta charitate, & alios perdit, & perit ipſe, vera charitate lucrifactus, alios lucrifaciat: & qui falſa doctrina depugnat, doctrina vera vincatur. Terreſtri vero ut ſi tam obſt natæ malitiæ ſit, ut conſilia ſancta ſpernat, & correctionem piam contemnat, merito coerceatur ſupplicio: ut qui benefacere non vult, deſinat malefacere: & qui nocuit verbo malitiæ, ſupplicii proſit exemplo. Quæ peſtis unquam tam perniciosa invaſit gregem Chriſti. Quis ſerpens unquam tam venenatus irrepſit, quam it qui de Babylonica captivitate Eccleſiæ ſcripſit, qui ſcripturam ſacram ex ſuo ſenſu contra Chriſti ſacramenta detorquet, traditos ab antiquis patribus eccleſiaſticos ritus eludit, ſanctiſſimos viros, vetuſtiſſimos ſacrarum literarum interpretes, niſi quatenus ipſius ſenſui conveniunt & conſentiunt, nihili pendit: Sacroſanctam Sedem Romanam Babylonem *appellat, Summum Pontificium vocat* tyrannidem, *totius Eccleſiæ decreta ſaluberrima captivitatem cenſet, Sanctiſſimi Pontificis nomen in Antichriſtum convertit? O deteſtabilis arrogantiæ, contumeliæ, ac ſchiſmatis buccinnator. Quantus inferorum lupus eſt iſte, qui Chriſti gregem diſpergere quærit? Quantum diaboli membrum, qui chriſtianos, Chriſti membra, quærit à capite ſuo decerpere? Quam putis hujus animus, quam execrabile propoſitum, qui & ſepulta reſuſcitat ſchiſmata, & vetuſtis adjicit nova, &*

ha-

hæreſes æternis abdendas tenebris, velut Cerberum ex inferis producit in lucem, dignumque ducit ſe, cujus unius verbo, poſthabitis antiquis omnibus, univerſa regatur, immo ſubvertatur Eccleſia. De cujus ego malitia quid dicam neſcio, quam tantam cenſeo, quantam neque lingua cujuſquam, neque calamus exprimere poſſit. Quamobrem vos omnes Chriſti fideles hortor, oro, & per Chriſti nomen, quod profeſſi ſumus, obteſtor, ut qui Lutheri opera, ſi modo is Babylonicæ captivitatis ſit author, omnino velint inſpicere, cauté illud, & cum judicio faciant, ut quemadmodum Vergilius aurum ſe colligere dixit ex ſtercore Ennii, ſic è mediis malis colligant bona. Nec ita, ſi quid a ridet ipſis, afficiantur, ut cum melle ſimul imbibant venenum. Multo enim ſatius fuerit utroque carere, quam utrumque glutire. Quod ne accidat, utinam author aliquando reſipiſcat, ut convertatur & vivat: ac ſuos libros omni malitia refertos, exemplo Auguſtini, cujus regulam profitetur, retractet, erroreſque revocet. Quod ſi recuſet Lutherus, brevi certe fiet, ſi Chriſtiani Principes ſuum officium fecerint, ut errores ejus, eumque ipſum, ſi in errore perſtiterit, ignis exurat. Interea nobis viſum eſt, in captivitate Babylonica *quædam loca commonſtrare lectoribus, in quibus præcipuum latet venenum.* Ex *quibus aperte ſatis conſtabit, quam exulcerato animo aggreſſus ſit opus, qui*

cum

cum publicum bonum prætendat, nihil præter malitiam ad ſcribendum afferat.

Ut hæc doceamus quæ diximus, haud longe nobis petendæ probationes ſunt. Nam ne quis ob eam rem ſurſum deorſum curſitet, Lutherus ultro ſeſe, atque animum ſuum primo ſtatim principio prodit. Quis enim dubitet quo tendat, quo ſe proripiat is, cujus vel hunc unum verſum legerit?

AS-

ASSERTIO

Indulgentiæ ſunt adulatorum Romanorum nequitiæ.

Quemadmodum animal omne potiſſimum ex facie dinoſcitur, ita ex hac quoque prima propoſitione clareſcit, quam ſupputatum, ac putridum is habeat cor, cujus os amaritudine plenum, tali exundat ſanie. Nam quæ de indulgentiis olim diſſeruit, ea pleriſque multum videbantur adimere non modo de poteſtate Pontificis, verum etiam de bona ſpe, ac ſancta conſolatione fidelium, homineſque vehementer animare, ut in pœnitentiæ ſuæ confiſi divitiis, Eccleſiæ theſaurum, & ultroneam Dei benignitatem contemnerent. Et tamen ea, quæ tum ſcripſit omnia, idcirco mitius accepta ſunt, quia pleraque differebat duntaxat, non aſſerebat, ſubinde etiam petens doceri, ſeſeque pollicens meliora docenti pariturum. Verum iſtud quam ſimplici ſcripſit animo, homo ſanctulus, & omnia referens ad ſpiritum, qui fictum effugit (*Sapient.* 1.), hinc facile deprehenditur, quod ſimul atque à quoquam ſalubriter eſt admonitus, ilicet pro benefacto regeſſit maledictum, conviciis, & contumeliis inſaniens: quibus operæ pretium eſt videre, quo veſaniæ tandem provectus eſt. Ante faſſus eſt indulgentias hactenus ſaltem valere, ut præter culpam etiam à pœnis abſolverent, quaſcunque videlicet vel Eccleſia ſtatuerat, vel ſuus cuique ſacerdos injunxerat. Nunc vero non eruditione, ut ipſe inquit, ſed malitia tantum profecit, ut ſibi ipſi contrarius, indulgentias in univerſum condemnet, ac nihil aliud eas dicat eſſe, quam meras impoſturas, ad nihil omnino valere præterquam ad perdendam hominum pecuniam, ac Dei fidem. Qua in re quam non ſcelerate modo, verum etiam furioſe bacchatur, nemo eſt qui non videt.

Nam ſi nihil omnino valent indulgentiæ, ſed meræ ſunt, ut Lutherus ait, impoſturæ, tunc neceſſe eſt impoſtores fuerint, non hic tantum Pontifex Leo X. cujus innocens, & inculpata vita, moreſque ſanctiſſimi ab ineunte ætate per orbem totum ſatis explorati ſunt, quemadmodum in epiſtola quadam ad Pontificem Lutherus etiam ipſe fatetur; verum etiam tot retroſeculis omnes Romani Pontifices, qui, quod Lutherus ipſe commemorat, indulgere ſolebant, alius remiſſionem annuam, alius triennem, quidam aliquot condonare quadrageſimas, nonnulli certam totius pœnitentiæ partem, tertiam puta, vel dimidiam; aliqui demum remiſſionem indulſerunt & pœnæ & culpæ plenariam. Omnes ergo, ſi vera dicit Lutherus, fuerunt impoſtores. At quanta magis cum ratione creditur, hunc unum fraterculum, morbidam eſſe ovem, quam tot olim Pontifices perfidos fuiſſe paſtores? Nam Lutherus, ut dixi, cujuſmodi vir ſit, quam nihil omnino charitatis habeat, evidentiſſime declarat, cum non vereatur tot Summis, tot Sanctis Pontificibus tantum crimen impingere. Si Deus in Levitico dicit omnibus; (*Levit.*19.) *Non eris criminator, nec ſuſurro in populis*: quid de Luthero cenſendum eſt, qui tam immane crimen, non in unum aliquem hominem, ſed in tam multos, tam venerandos ſpargit antiſtites: idemque non in una quapiam urbe ſuſurrat, ſed per totum buccinat orbem? Si (*Deut.*19.) *maledictus* in Deuteronomio dicitur, *qui clam percuſſerit proximum*, quanta maledictione percutitur qui palam tantis opprobriis inſultat in præpoſitos? Denique ſi *homicida eſt*, ut ait Evangeliſta, (1.*Joann.*3.) *nec vitam habet æternam qui odit fratrem*; an non hic æterna dignus morte parricida eſt, qui odio proſequitur patrem? Qui cum eouſque progreditur, ut neget indulgentias quicquam valere in terris, fruſtra cum eo diſputem, quantum valeant in purgatorio.

Præterea quid profuerit cum illo loqui, quibus ſubſidiis liberemur à purgatorio; qui totum ferme tollit purgatorium? Unde cum pati non poſſit ut Pontifex quen-

quam

quam eximat; ipſe ſibi tantum ſumit, ut neminem ibi relinquat. Quid attinet cum eo pugnare, qui pugnat ipſe ſecum? Quid argumentis promoveam, ſi cum eo agam ut donet quod ante negavit, qui nunc idipſum negat, quod ante donaverat? Verum quantumvis diſputentur indulgentiæ Pontificis, neceſſe eſt inconcuſſa maneant verba Chriſti, quibus Petro claves commiſit Eccleſiæ, cum dixit: (*Matth.16.*) *Quidquid ligaveris ſuper terram erit ligatum & in cælo: & quidquid ſolveris ſuper terram erit ſolutum & in cælo*. Item, *Quorum remiſeritis peccata, remittentur: & quorum retinueritis peccata, retinebuntur*. Quibus verbis ſi ſatis conſtat, Sacerdotem quemlibet habere poteſtatem à mortalibus abſolvendi criminibus, & æternitatem pœnæ tollendi, cui non videatur abſurdum, Sacerdotum omnium principem nihil habere juris in pœnam temporariam? Verum aliquis fortaſſe dicet, Lutherus iſta non admittet, Sacerdotem ullum quicquam ligare, vel ſolvere, aut Pontificem ſummum plus habere poteſtatis, quam alium quemvis Epiſcopum, immo quam quemlibet Sacerdotem. At quid id mea, quid admittat, aut quid non admittat is, qui quorum nihil admittat nunc, eorum pleraque paulo prius admiſit, quique omnia nunc rejicit ſolus, quæ tota tot ſeculis admiſit Eccleſia. Nam ut cætera taceam quæ novus iſte momus reprehendit, certe indulgentias, ſi Pontifices peccavere qui conceſſerunt, immunis à peccato non erat tota Congregatio Fidelium, qui eas tamdiu tanto conſenſu ſuſceperunt. Quorum ego judicio, & obſervatæ ſanctorum conſuetudini non dubito potius acquieſcendum, quam Luthero ſoli, qui totam Eccleſiam tam furioſe condemnat: cujus non modo Summum Pontificem conviciis inſanis inceſſit, verum etiam proclamare non veretur, Pontificium ipſum inane prorſus nomen eſſe, nec re quicquam aliud eſſe cenſendum, quam regnum Babylonis, & potentiam Nembroth robuſti venatoris: eoque lectores orat, orat librarios, ut omnibus quæ prius de Papatu ſcripſit, exuſtis, hanc unam propoſitionem teneant.

Papatus eſt robuſta venatio Romani Pontificis.

ILlud hercle non abſurdum votum eſt, quod quæ ante ſcripſit, flammis optat abſumi. Erant enim pleraque flammis digna, ſed multo tamen iſta propoſitio dignior, qua, exuſtis illis, jubet velut dignam æternitate ſubſtitui. Quanquam quis non hic quoque niſi qui malitiam norit, miretur inconſtantiam? Nam prius Papatum negaverat eſſe divini juris, ſed humani juris eſſe conceſſerat. Nunc vero ſecum diſſidens, neutrius juris eſſe confirmat, ſed Pontificem ſibi mera vi ſumpſiſſe, atque uſurpaſſe tyrannidem. Sentiebat ergo pridem, humano ſaltem conſenſu propter bonum publicum Romano Pontifici ſuper Eccleſiam Catholicam delatam eſſe poteſtatem, idque uſque adeo ſentiebat, ut Bohemorum quoque ſchiſma deteſtaretur, quod ſe ab obedientia Romanæ Sedis abſcinderent, pronuncians eos peccare damnabiliter, quicunque Papæ non obtemperarent. Hæc cum haud ita pridem ſcripſerit, nunc in idem, quod tum deteſtabatur, incidit. Quin iſtud quoque ſimilis eſt conſtantiæ, quod cum in concione quadam ad populum, excommunicationem doceat eſſe medicinam, & obedienter, patienterque ferendam, paulo poſt excommunicatus ipſe, idque meritiſſimo jure, ſententiam tamen tam impotenter tulit, ut rabie quadam furibundus, in contumelias, convicia, blaſphemias, ſupra quam ullæ poſſint aures ferre, proruperit, ſic ut ſuo furore plane perſpicuum fecerit, eos qui pelluntur gremio Matris Eccleſiæ, ſtatim furiis corripi, atque agitari dæmoniis. Sed iſtud rogo, qui illa tam nuper vidit, unde nunc ſubito videt nihil ſe tunc vidiſſe? Quos novos oculos induit? An acutiore cernit obtutu, poſtquam ad ſuperbiam ſolitam ira quoque ſupervenit & odium, & longius videlicet proſpicit, uſus tam præclaris conſpiciliis?

Non tam injurius ero Pontifici, ut anxie ac ſolicite de ejus jure diſceptam, tanquam res haberetur pro dubia.

Satis eſt ad præſens negotium, quod inimicus ejus ita furore provehitur, ut ſibi fidem deroget ipſe, ac dilucide ſe oſtendat præ malitia, neque conſtare ſecum, neque videre quid dicat. Nam negare non poteſt quin omnis Eccleſia fidelium Sacroſanctam Sedem Romanam velut matrem primatemque recognoſcat, ac veneretur; quæcunque ſaltem neque locorum diſtantia, neque periculis interjacentibus prohibetur acceſſu. Quanquam ſi vera dicunt qui ex India quoque veniunt, Indi etiam ipſi, tot terrarum, tot marium, tot ſolitudinum plagis disjuncti, Romano tamen ſe Pontifici ſubmittunt. Ergo ſi tantam, ac tam late fuſam poteſtatem, neque Dei juſſu Pontifex, neque hominum voluntate conſecutus eſt, ſed ſua ſibi vi vendicavit, dicat velim Lutherus, quando in tantæ ditionis irrupit poſſeſſionem? Non poteſt obſcurum initium eſſe tam immenſæ potentiæ, præſertim ſi intra memoriam hominum nata ſit. Quod ſi rem dixerit unam fortaſſis, aut duas ætates ſuperare, in memoriam nos redigat ex hiſtoriis.

Alioquin ſi tam vetuſta vel rei etiam tantæ obliterata ſit origo, legibus omnibus cautum eſſe cognoſcit, ut cujus jus omnem hominum memoriam ſupergreditur, ut ſciri non poſſit cujuſmodi habuerit initium, cenſetur habuiſſe legitimum: vetitumque eſſe conſtat omnium conſenſu gentium, ne, quæ diu manſerunt immota, moveantur. Certe ſi quis rerum geſtarum monumenta revolvat, inveniet jam olim protinus poſt pacatum orbem, pleraſque omnes Chriſtiani orbis Eccleſias obtemperaſſe Romanæ. Quin Græciam ipſam, quanquam ad ipſam commigraſſet imperium, reperiemus tamen, quod ad Eccleſiæ primatum pertinebat, præterquam dum ſchiſmate laborabat, Eccleſiæ Romanæ ceſſiſſe. Beatus vero Hieronymus quantum Romanæ Sedi cenſeat deferendum, vel inde luculenter oſtendit, quod cum Romanus ipſe non eſſet, tamen aperte fatetur ſibi ſatis eſſe, ſi ſuam fidem, quibuſvis improbantibus aliis, comprobaret Papa Romanus. Cui cum Lutherus tam impudenter pronun-

ſet, idque contra ſuam pridem ſententiam, nihil omnino juris in Eccleſiam Catholicam ne humano quidem jure competere, ſed Papam mera vi meram occupare tyrannidem; vehementer admiror quod aut tam faciles, aut tam ſtupidos ſperet eſſe lectores, ut Sacerdotem credant inermem, ſolum, nullo ſeptum ſatellitio, qualem fuiſſe eum neceſſe eſt priuſquam eo potiretur, quod eum Lutherus ait invaliſſe, vel in ſpem venire unquam potuiſſe, ut nullo jure fultus, nullo fretus titulo, in tot ubique pares Epiſcopos, apud tam diverſas, tam disjectas gentes, tantum obtineret imperium: nedum ut credat quiſquam populos omnes, urbes, regna, provincias, ſuarum rerum, juris, libertatis fuiſſe tam prodigos, ut externo Sacerdoti, cui nihil deberent, tantum in ſeſe poteſtatis darent, quantum ipſe vix eſſet auſus optare. Sed quid refert quid in hac re Lutherus ſentiat? qui præ ira atque invidia non ſentit ipſe quid ſentiat, ſed bene declarat offuſcatam ſcientiam ſuam, & cor ipſius inſipiens obſcuratum, traditumque in reprobum ſenſum, ut faciat ac dicat ea, quæ non conveniunt. Quam verum eſt illud Apoſtoli; (1.*Corinth*.13.) *Si habuero prophetiam, & noverim omnia myſteria, & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum*. A qua quam longe abeſt iſte, non illud tantum oſtendit quod præ furore perit ipſe; ſed iſtud multo magis, quod univerſos ſecum trahere conatur in perditionem, dum omnes ab obedientia Summi Pontificis laborat avertere, cui ipſe triplici vinculo tenetur aſtrictus, utpote Chriſtianus, Sacerdos, & poſtremo fraterculus: tripliciter à Deo viciſſim puniendus. Neque meminit quicquam, quanto (1.*Regum* 15.) *melior eſt obedientia, quam victimæ*. Neque conſiderat ſi in (*Deuter*.14.) Deuteronomio cavetur, ut qui ſuperbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, qui pro tempore miniſtrat Domino Deo ſuo, ex decreto judicis moriatur: quam atroci ſit ſupplicio dignus is, qui ſacerdoti omnium ſummo, eidemque ſupremo in terris judici, non paruerit. Nam & cum vocaretur

caretur ad Pontificem, oblatis expenſis, & data fide, venire tamen fraterculus, niſi munitus præſidio, contempſit, & jam quoad poteſt, totam perturbat Eccleſiam, corpuſque totum ſolicitat ad rebellandum capiti, cui quaſi peccatum hariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere (2. *Rg*.15.). Quamobrem cum Lutherus odio provectus, ſe præcipitet in perniciem, & legi Dei recuſet eſſe ſubjectus ſuam nimirum quærens conſtituere, nos viciſſim Chriſticolæ caveamus: *Ne*, quod Apoſtolus ait, (*Rom*. 10.) *per inobedientiam unius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi*, ſed illius iniquitatem peroſi, domino cum Propheta canamus: (*Pſal*.118.) *Iniquos odio habui, legem autem tuam dilexi*.

At iſta duo capita de tollendis prorſus indulgentiis, & auferenda poteſtate Summi Pontificis, de quibus quid nobis videtur, expoſuimus, quantumvis impia ſint, Lutheri tamen nonniſi præludia ſunt ad Sacramenta perimenda, quod toto agit libro. Quem librum totum fatetur præludium ad operis opinor quippiam, in quo decrevit ſerio moliri totius expugnationem fidei. Quanquam vehementer admiror, ſi quicquam edet unquam tam ſerium, ut plus tumere veneno queat, quam totum hoc turget præludium. In quo protinus ex Sacramentis ſeptem, tantum relinquit tria, nec ea tamen niſi pro tempore, nimirum ſignificans, illa etiam propediem ſeſe ſublaturum. Nam è tribus unum aufert paulo poſt eodem libro, quo plane declaret, quid proponet in reliquis.

Quam in rem viam etiam videtur præſtruere, cum ait ſe, ſi ſcripturarum more loqui velit, non niſi unum ſacramentum, & tria ſigna ſacramentalia poſiturum.

Quod ſi quis diligenter inſpiciat, quo pacto tractet hæc tria ſacramenta, quæ ſeu tria, ſeu tribus ſub ſignis unum ponit pro tempore, videbit, ea ſic ab illo tractata, ut nemini relinquat dubium, id illum in animo moliri, ut omnia tria poſſit ſuo rurſus tempore prorſus amoliri. Quas colubri iſtius aſtutias, quo facilius lector poſ-

ſis

ſis deprehendere, obſerva diligenter ſingula veſtigia ejus, & ſuſpende greſſus tuos, neque nimium ſecurus inter vepres, ac tribulos, latebras & ſpeluncas ejus obambula, ne ex occulto inſidiatus calcaneo tuo exitiales virus inſtillet. Deprehenſus enim torpebit ignavus, & ſuo ipſe veneno tabeſcet.

De Sacramento Altaris.

INcipiamus ergo unde ipſe incepit, à venerabili ſacramento corporis Chriſti, cujus primo quod nomen mutet, ac vocari velit *ſacramentum panis*, indicat hominem non valde bene ferre, quod ipſo Sacramenti nomine admoneamur Corporis Chriſti; & ſicubi reperire colorem potuiſſet, quo nomen dare potuiſſet deterius, libenter fuiſſe daturum. Cujus ab animo per quam longe diſſidet, ac diſſentit Beatus Ambroſius, cum dicit: *Licet figura panis, & vini in altari videatur, nihil tamen aliud quam caro, & ſanguis Chriſti credenda eſt.* Ex quibus verbis evidentiſſime clareſcit, Ambroſium fateri nullam aliam ſubſtantiam cum Chriſti corpore manere permixtam, cum dicat nihil aliud eſſe, quam corpus, & ſanguinem Chriſti, id, quod figura panis videtur, & vini. Si tantum dixiſſet Ambroſius, *caro*, *& ſanguis*, potuiſſet fortaſſe Lutherus dicere, quod Ambroſius fatendo eſſe carnem, & ſanguinem, non negaret tamen panem ſimul eſſe ac vinum, quemadmodum Lutherus ipſe dixit, carnis ſubſtantiam cum pane, & ſanguinis una cum vino ſubſiſtere. Sed cum Ambroſius dicat nihil aliud eſſe quam carnem & ſanguinem, aperte contradicit Luthero, qui ſimul cum carne dicit eſſe panem, & ſimul cum ſanguine vinum.

Quanquam ſi id quod Lutherus dicit, tam verum eſſet quam falſum eſt, panem cum Chriſti carne ſimul manere permixtum; tamen ne ſic quidem neceſſe fuit Luthero delere nomen corporis Chriſti ex ſacramento in quo fatetur verum Chriſti corpus eſſe. Nam ſi panis etiam ſub-

ſubſtantia ſimul cum Chriſti corpore adeſſet, quemadmodum iſte contendit, non eſt tamen ratio, cur inferior ſubſtantia nomen præripiat digniori. Nam etſi rudibus adhuc populis, ad auditorum captum ſe demittens Apoſtolus, *panem* vocavit, nunc tamen tamdiu ſtabilita fide, nomen tam venerabile, quod rem Sacramenti repræſentet audientibus, in id nomen, quod auditorum animos à corpore in panem averteret, non oportebat immutari. Nec immutaſſet haud dubie Lutherus, niſi ſecum ſtatuiſſet, populum paulatim à Chriſti corpore, à quo ipſe jam præciſus eſt, in panis venerationem traducere: qua de re paulo poſt dicemus uberius.

Interim vero libet excutere quam fraudulenter per ſpeciem favoris in laicos, conetur eorum odium concitare in ſacerdotes. Nam cum decreviſſet Eccleſiæ fidem ſuſpectam reddere, ne quid ponderis ejus haberet authoritas, atque ita facti via, præcipua quæque chriſtianæ religionis evertere, ab ea re ſumpſit initium, cui populum ſperabat alacriter applauſurum. Tetigit enim vetus ulcus, quo pridem ulcerata eſt Bohemia, quod laici ſub utraque ſpecie non recipiant Euchariſtiam. Eam rem cum prius ita tractaſſet, ut duntaxat diceret, recte facturum Pontificem, ſi curaret communi Concilio ſtatuendum, ut ſub utraque ſpecie laici communicarent: poſt ubi neſcio quis illud ei negavit, non contentus in eo manere ut dixerat ſic profecit in pejus, ut totum Clerum condemnet impietatis, quod iſtud non faciant, non expectato Concilio. Ego de primo non diſputo. Cæterum etiam ſi cauſas non viderem, cur non decernat Eccleſia, ut utraque ſpecies miniſtretur laicis, tamen dubitare non poſſem, quin ſint idoneæ, quæ & olim fecerunt ut id omitteretur, & nunc quoque faciant, ne redintegretur. Nec plane aſſentior totum Clerum per tot ſecula fuiſſe tam ſtolidum, ut ſe obſtrinxerit æterno ſupplicio propter eam rem unde nihil reportaret commodi temporalis; immo vero quam nihil ſit talis periculi, vel hoc evidenter oſtendit, quod eos, qui non tantum iſtud fecerunt, verum

Digitized by Google

etiam qui ſcripſerunt eſſe faciendum, Deus non modo ſuſcepit in cœlum, verum etiam voluit eſſe venerandos in terris, & ab hominibus honorari, à quibus honoratur ipſe. Inter quos fuit, ut de aliis interim taceam, vir eruditiſſimus, & idem ſanctiſſimus Divus Thomas Aquinas: quem ideo libentius commemoro, quoniam ejus viri ſanctitatem, Lutheri ferre non poteſt impietas, ſed quem omnes chriſtiani venerantur, pollutis labiis ubique blaſphemat. Quanquam ſunt permulti, qui etiamſi pro ſanctis recepti non ſunt, tamen ſive doctrina, ſive pietate ſpectentur, tales ſunt, ut Lutherus eis comparari non poſſit, qui hac in re contrarium Luthero ſentiunt: inter quos ſunt Magiſter ſententiarum, & Nicolaus de Lira, & complures alii, quorum cuilibet magis expedit chriſtianos omnes, quam Luthero credere. At vide quæſo quam vacillat, ac ſibi repugnat Lutherus. Uno loco dicit, Chriſtum in cœna omnibus omnino fidelibus non permittendo, ſed præcipiendo dixiſſe: *Bibite ex eo omnes*. Poſtea vero timens ne laicos, quibus in ſacerdotum odium adulatur, offenderet, hæc verba ſubjungit: *Non quod peccent in Chriſtum, qui una ſpecie utuntur, cum Chriſtus non præceperit ulla uti, ſed arbitrio cujuslibet reliquerit, dicens: Quotieſcunque hæc feceritis, in mei memoriam facietis: ſed quod illi peccant qui hoc arbitrio volentibus uti, prohibent utranque dari. Culpa non eſt in laicis, ſed in ſacerdotibus*. Videtis aperte quod primo dixit eſſe præceptum, hic dicit non eſſe præceptum, ſed cujuslibet arbitrio relictum. Quid opus eſt ergo nos illi contradicere, qui ſibi toties contradicit ipſe? Et tamen cum dixit omnia, laicos non ſatis defendit, ſi quis rem urgeret: & in ſacerdotibus quos tam atrociter accuſat, nihil probat eſſe peccati. Nam in eo dicit totum eſſe peccatum, quod ſacerdotes alterius ſpeciei laicis invitis adimerent libertatem. Hic igitur ſi quis eum percontetur, qui ſciat iſtum ritum inoleviſſe renitente populo, non poteſt, opinor, docere. Cur ergo totum condemnet clerum, quod laicis invitis ademerit

ſuum

ſuum jus, cum id invitis eſſe factum, nullo poſſit documento probari? Quanto fuit æquius, ſi niſi volentibus illis recte nequivit inſtitui, pronunciare, pro tot ſeculorum conſuetudine plebis interveniſſe conſenſum? Ego certe qui video quas res à plebe clerus obtinere non poteſt, ne tantum quidem, quin ferme ſub ipſo altari ſuorum condant cadavera, non facile credo populum fuiſſe paſſum, ut inviti per contumeliam in tanta re ab ulla juris ſui parte pellerentur, ſed cauſis aliquot idoneis è laicorum quoque voluntate conſtitutum. At iſtud miror tam vehementer indignari Lutherum, laicis ademptam alteram, cum nihil eum permoveat, quod utraque ſpecies adimatur infantibus, nam illos olim communicaſſe, nec ipſe negare poteſt. Qui mos ſi recte fuit omiſſus, quanquam Chriſtus dicat: *Bibite ex hoc omnes*; nec quiſquam dubitat, quin cauſæ fuerint magnæ, etiam ſi nunc earum nemo meminiſſet, cur non etiam cogitemus bonis juſtiſque rationibus, quantumvis nunc ignoratis abolitam eſſe conſuetudinem, qua laici olim, nec id fortaſſe diu ſub utraque ſpecie ſolebant recipere Sacramentum? Præterea ſi eam rem ad exactam Evangelicæ narrationis formam revocat, neque quicquam prorſus permittit Eccleſiæ, cur Euchariſtiam non jubet ſemper in cœna recipi, immo vero poſt cœnam? Denique non minus incommodi fuerit, in hoc Sacramento facere, ſi quid feciſſe non debeas, quam ſi quid non facias, quod feciſſe debueras. Ergo ſi totius Eccleſiæ conſuetudo rectum non facit, ut in laicis omittatur ſpecies vini, qua ratione aquam in vino audet Lutherus infundere? Neque enim tam audacem puto, ut ſine aqua conſecret, quam tamen ut admiſceret, neque exemplum habet ex cœna dominica, neque ex Apoſtoli traditione compertum, ſed ſola Eccleſiæ conſuetudine didicit: cui ſi putat hac in parte parendum, cur eam in altera tam arroganter oppugnat? Qua de re quidquid Lutherus obgannit, ego certe tutius opinor credere, laicos recte ſub altera tantum ſpecie communicatos, quem per tot ſecula totum cle-

rum; quod iſte diſputat, hac una de cauſa fuiſſe damnatum. Nam omnes appellat impios, & tales, ut in crimen inciderint læſæ Majeſtatis Evangelicæ: *Quod ſi utri ſint*, inquit, *hæretici, & ſchiſmatici nominandi: non Bohemi, non Græci, quia Evangeliis nituntur; ſed vos Romani eſtis hæretici, & impii ſchiſmatici, qui ſolo veſtro figmento præſumitis contra evidentes Dei ſcripturas*. Si Lutherus nihil admittit aliud, quam evidentes Dei ſcripturas, cur non jubet Euchariſtiam, uti dixi, ſumi à cœnantibus? Nam ſic factum à Chriſto ſcriptura commemorat. Quanto melius crederet Lutherus non humano figmento, ſed eodem authore Deo factum in Eccleſia ne laici ſub utraque ſpecie reciperent Euchariſtiam, quo authore factum eſt ut reciperetur à jejunis? *Placuit enim*, ut ait beatus Auguſtinus, *Spiritui Sancto, ut Corpus Domini: quod poſt alios cibos ab Apoſtolis in cœna receptum eſt, ante alios cibos à jejunis reciperetur in Eccleſia*. Videtur ergo veriſimile quod Spiritus Sanctus, qui Chriſti regit Eccleſiam, ſicut Euchariſtiæ Sacramentum mutavit à cœnantibus ad jejunos, ita laicos ab utraque ſpecie deduxit in alteram. Nam qui alterum mutare potuit, cur non alterare potuerit & alterum? Hoc loco plane ſe oſtendit Lutherus, quid agitet in animo, cum Bohemos (quorum perfidiam pridem execrabatur) nunc tam blande viciſſim demulceat: neque enim quiſquam eorum quos ille *papiſtas* appellat, & *adulatores pontificis*, ita romano blanditur antiſtiti, quomodo Lutherus etiam fœci Bohemicæ plebis adulatur. Nec id tamen ab re. Videt enim brevi fore ut Germani, quibus pridem per ſpeciem ovinæ ſimplicitatis impoſuit, agnitum tandem lupum ſint ejecturi: atque ideo Bohemis ante ſe inſinuat, ac ſibi quoad poteſt, amicos facit de mammona iniquitatis, ut in quorum immigravit errores, aliquando ſua extorris, illorum immigrare ſinatur in patriam. Ad quos ut ob facinus aliquod inſigne veniat commendatior, conatur interim eccleſiaſticæ conſuetudinis omnem vim atque authoritatem extinguere: poſt, ſi id, quod omen avertant ſuperi, fœliciter ei ceſ-

ceſſerit, concuſſurus omnia. Longius enim deſtinat, quam quo putatur, tendere. Atque ita cauſam agit laicorum, ut longe meditetur aliud, quam præſefert: quibus quantumvis blande porrigat altera manu panem, altera tamen geſtat ſcorpionem. Nam multis primum verbis agit, ut laici permittantur utranque ſpeciem ſumere. Et quis nunc eum non credat hoc nunc conari, ut laicorum cultum erga Sacramentum adaugeat? Verum pauliſper obſerva quo tendat. Nam tandem ſic rem totam claudit, ut id quoque permitti poſtulet, ne laici communicare cogantur in paſchate, neve ullum eis ſumendæ Euchariſtiæ tempus indicatur, ſed liber quiſque ſuo relinquatur arbitrio, immo vero ut ne ſæpius in tota vita quiſquam ſumat, quam ſemel, idque non ante extremum vitæ diem, qui & incertus eſt, & cum ad eum ventum eſt, ſumere plerique non ſuſtinent. Ita qui videbatur id agere, ut laici recipere ſinerentur utramque, id oblique procurat, ut impune liceat ne ſpeciem unquam quiſquam ſumat ullam: & hanc præclaram libertatem ducit, ut populus in toto à ſuſcipiendo Sacramento liberetur. Quamobrem utrunque ſerpens amico blandiatur aſpectu, certo venenata iſta cauda ſpiculum quærit infingere, facitque perſpicuum, hoc magis illum torquere, quod populus alteram ſpeciem recipiat, quam quod altera abſtineat. Nam quemadmodum ſerpens antiquus ejectus è cœlo, invidit homini paradiſum, ita Lutherus quoque poſtquam ſua culpa ſic in excommunicationis incidit laqueum, ut utriuſque ſpeciei ſalubri communione privetur, reliquos omnes eodem laqueo cupit implicare, ut utriuſque recipiendæ vinculo ſoluti, neutram paulatim aſſueſcant recipere. Quod illius execrandum propoſitum, quo magis in libello progrederis, eo magis, magiſque pellucet. Nam ſecundam captivitatem facit quod quiſquam vetetur credere verum panem, verumque vinum reſtare poſt conſecrationem. Qua in re contra quam totus jam credit chriſtianus orbis, ac multis retroſeculis credidit, perſuadere conatur Lutherus in Euchariſtia ſic

eſſe

eſſe Chriſti corpus, & ſanguinem, ut tamen ſubſtantia veri panis, verique vini remaneat: poſthac opinor cum libebit, corporis aliquando ſubſtantiam, ſanguiniſque negaturus, tanquam poſt in melius mutata ſententia, quemadmodum ter ante jam fecit, nempe in indulgentiis, in poteſtate pontificis, & communione laicorum. Interea ſe fingit iſta docere, motum videlicet miſericordia captivitatis, qua populus Iſraeliticus ſerviat Babyloni. Ita totam Eccleſiam appellat *Babylonem*, Eccleſiæ fidem vocat *ſervitutem*, & homo miſericors offert libertatem omnibus, qui velint ab Eccleſia ſeparari, & iſtius putridi, & abſciſſi membri contagione corrumpi. At quibus modis invitat in hanc plus quam ſervilem libertatem operæ pretium eſt cognoſcere.

Magnam cenſet ac primariam rationem, quod *verbis divinis non eſt ulla facienda vis, neque per hominem, neque per Angelum, ſed quantum fieri poteſt* (inquit) *in ſimpliciſſima ſignificatione ſervanda ſunt, & niſi manifeſta circumſtantia cogat, extra grammaticam, & propriam, accipienda non ſunt, ne detur adverſariis occaſio univerſam ſcripturam eludendi. At vis* (inquit) *fit verbis divinis, ſi quod Chriſtus ipſe vocat panem, hoc nos dicamus intelligi panis accidentia: & quod ille vinum vocat, hoc nos dicamus eſſe vini ſpeciem. Omnibus ergo modis vetus panis, ac verum vinum reſtat in altari, ne verbis Chriſti fiat vis, ſi ſpecies ſumatur pro ſubſtantia. Nam cum Evangeliſtæ clare ſcribant* (inquit) *Chriſtum accepiſſe panem, ac benedixiſſe, & actuum liber, & Paulus panem deinceps appellent, verum oportet intelligi panem, verumque vinum, ſicut verum calicem. Non enim calicem tranſſubſtantiari etiam ipſi dicunt.*

Hæc eſt ergo magna, &, quemadmodum ipſe ait, primaria Lutheri ratio, quam ego me ſpero facturum, ut omnes quamprimum intelligant nihil magni habere momenti. Nam primum id quod ait, Evangeliſtas clare dicere, quantumvis clare dicant, pro Luthero tamen nihil clare probat: contra vero quod pro illo probaret,

hoc

hoc nuſquam dicunt: *At non ſcribunt* (inquit) *accepiſſe panem, & benedixiſſe?* Quid tum poſtea? Accepiſſe panem, & benedixiſſe etiam nos fatemur. Panem vero dediſſe diſcipulis, poſtquam inde ſuum corpus confecerat, hoc & nos inſtanter negamus, & evangeliſtæ non dicunt. Quæ res quo fiat apertior, & tergiverſandi minus pateat locus, evangeliſtas ipſos audiamus. Matthæus ergo ſic narrat: (*Matth.26.*) *Cœnantibus autem eis, accepit Jeſus panem & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Marci vero verba ſunt iſta: (*Marci 14.*) *Et manducantibus illis accepit Jeſus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc eſt corpus meum. Et accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes & ait illis. Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti qui pro multis effundetur.* Lucas denique narrat hoc pacto: (*Luc.22.*) *Et accepto pane gratias egit, ac fregit, & dedit eis dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem poſtquam cœnavit, dicens: Hic eſt calix novum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Ex omnibus his evangeliſtarum verbis nullum video locum, in quo poſt conſecrationem Sacramentum vocetur panis, ac vinum, ſed tantum corpus, & ſanguis. Dicunt in manus Chriſtum ſumpſiſſe panem, id quod etiam nunc fatemur omnes; at cum reciperent Apoſtoli, non *panis* nominatur, ſed *corpus*. At Lutherus evangeliſtæ verba in ſuam partem conatur interpretatione torquere: *Accipite, manducate; hoc*, ideſt hic panis, inquit is, quem acceperat, & fregerat, *eſt corpus meum*. Sed hæc eſt interpretatio Lutheri, non verba Chriſti, neque verborum ſenſus. Si panem, quem accepit, quemadmodum accepit, ſic tradidiſſet diſcipulis, nec ante convertiſſet in carnem, ac porrigendo dixiſſet, *Accipite & manducate*, recte diceretur porrexiſſe quod in manus acceperat, nihil enim fuiſſet aliud quod porrigeretur.

Digitized by Google

At cum priuſquam daret Apoſtolis manducandum, panem convertit in carnem, non jam accipiunt panem, quem ille ſuſceperat, ſed corpus ejus in quod panem converterat. Quemadmodum ſi quis cum ſemen accepiſſet, alii daret inde natum florem, non id dediſſet quod acceperat, quanquam naturæ communis ordo alterum feciſſet ex altero: ita multo minus porrexit Apoſtolis id, quod in manus acceperat Chriſtus,cum panem ſuſceptum in ſuam carnem tanto vertiſſet miraculo: niſi quis contendat quoniam Aaron virgam ſumpſit in manum, & virgam projecit è manu, ideo cum colubro quoque virgæ reſtitiſſe ſubſtantiam, aut colubri denuo cum recepta virgula. Quod ſi cum colubro virga reſtare non potuit, quanto minus reſtare poteſt panis cum carne Chriſti, tam incomparabili ſubſtantia? Nam quod argutatur, immo nugatur Lutherus, pro ſuæ ſimplicitate fidei facere, cum de vino dicat Chriſtus, non, *hoc eſt ſanguis meus*, ſed, *hic eſt ſanguis meus*: miror quid homini venerit in mentem, cum iſtud ſcriberet. Quis enim non videt quam nihil omnino facit pro eo, immo contra? videretur magis pro eo feciſſe, ſi dixiſſet Chriſtus, *hoc eſt ſanguis meus*. Habuiſſet enim anſam ſaltem Lutherus, qua demonſtrandi articulum referret ad vinum. Nunc vero cum vinum ſit neutri generis, Chriſtus ait, non *Hoc*, ſed *Hic eſt ſanguis meus*, & cum panis ſit generis maſculi, ait tamen, *Hoc eſt corpus meum*, non *Hic*: ut uterque oſtendat articulus, Chriſtum neque panem propinare, neque vinum, ſed ſuum ipſius corpus, & ſanguinem. Nam quod videri vult Lutherus pronomen *Hoc*, ad corpus referri, non Chriſto propoſito, ſed occaſione linguarum, nempe latinæ, & græcæ; ac proinde nos remittat ad hebraicam, an non ridiculum eſt? Nam hebræa lingua ſi neutrum genus non habet, non poteſt tam aperte declarare ad utrum Chriſtus retulit articulum, quam latina, vel græca. Nam in hebræa lingua ſi articulus fuiſſet maſculus, tanquam diceret, *Hic eſt corpus meum*, tamen res relinqueretur ambigua; quia potuiſſet ea locutio

cutio

cutio videri coacta ; neceſſitate linguæ, non habentis neutrum. Sed cum apud latinos panis, & corpus ſint diverſi generis, is qui tranſtulit è græca, articulum conjunxiſſet cum pane, niſi apud Evangeliſtam reperiſſet demonſtrationem factam de corpore. Præterea cum Lutherus fateatur idem generis diſcrimen eſſe & græcis, facile potuiſſet cognoſcere Evangeliſtas, qui ſcripſerunt græce, articulos fuiſſe poſituros, qui referrentur ad panem, niſi quod conſcii mentis dominicæ voluerunt admonere chriſtianos articulo corporis, Chriſtum non panem communicaſſe diſcipulis, ſed corpus. Quamobrem quod Lutherus interpretatur in ſuam partem verba Chriſti, *Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meum*, ideſt hic panis, quem acceperat: non ego, ſed ipſe Chriſtus contra docet, ſua verba intelligi, nempe, hoc quod eis porrigebat, non eſſe quod ipſis videbatur, panem; ſed ſuum ipſius corpus, ſi recte Chriſti verba recenſent Evangeliſtæ. Nam alioqui poterat dicere, non *hoc*, quod exponeretur, ideſt *hic*, ſed aperte potius, *hic panis eſt corpus meum*: quo ſermone docerentur diſcipuli id quod nunc Lutherus docet Eccleſiam, nempe in Euchariſtia pariter & Chriſti eſſe corpus & panem. Nunc vero ſic locutus eſt, ut oſtenderet manifeſte, corpus duntaxat eſſe, non panem.

Jam quod tam magnifice transfert ad ſe Lutherus; quod Chriſtus etiam loquitur de calice, quem nemo dicat eſſe transſubſtantiatum, miror hominem non pudere tam intemperantis ineptiæ. Cum dicit Chriſtus: *Hic calix novi teſtamenti in meo ſanguine*, quid facit pro Luthero? Quid enim ſignificat aliud, quam id quod diſcipulis propinabat in calice, ſuum eſſe ſanguinem? An ex his Chriſti verbis oſtendet nobis Lutherus, manere vini ſubſtantiam, quia Chriſtus loquitur de ſanguine? aut vinum in ſanguinem non poſſe mutari, quia adhuc reſtat calix? Utinam præludium delegiſſet ſibi Lutherus ex alia materia, in qua minore periculo potuiſſet ludere; nam cum Bohemos, & Græcos ſic excuſet ab hæreſi, ut hæ-

reticos clamet omnes eſſe Romanos, multo magis oſtendit ſe Lutherus hæreticum, qui non ſolum fidem abnegat, quam tota credit Eccleſia, ſed etiam deteriora credi ſuadet, quam aut crediderunt Græci, aut unquam credidere Bohemi. Hactenus iſta diſſerui, duntaxat ut oſtenderem, ex ipſius Chriſti verbis, & evangeliſtarum oſtendi non poſſe, quod iſte ſe jactat oſtendere, imo contra liquere perſpicue, in Euchariſtia panem non eſſe. Quod in actis Apoſtolorum ait, Euchariſtiam appellari *panem*, vellem protuliſſet locum: ego nullum reperio qui non ſit ambiguus, & potius videatur de communi convivio dicere, quam Sacramento. Apoſtolus (1. *Corinth*. 2.) tamen, fateor, panem non ſemel appellat, vel ſcripturæ ſecutus in ſermone morem, quæ ſolet interdum vocare quippiam non id quod eſt, ſed quod antea fuerat, ut cum ait, (*Exod*. 7.) *Virga Aaron devoravit virgas magorum*, quæ tamen tunc virgæ non erant, ſed ſerpentes: vel contentus fortaſſe vocare quod ſpecie præſeferebat, rudem adhuc in fide populum lacte paſcere, nec primum aliud exigere, quam ut quocunque modo crederent in Sacramento eſſe corpus Chriſti, poſtea paulatim ſolidiore cibo paſturus, poſtquam adoleviſſent in Domino. Idem potuit & in Apoſtolorum actis contingere, ubi nec Beatus Petrus alloquens populum, & illis Chriſti fidem inſinuans auſus eſt adhuc aperte quicquam de ejus divinitate dicere: ita abdita, & populis dubia myſteria non temere proferebant. At Chriſtus Apoſtolos ſuos, quos tandiu ſua doctrina formaverat, ipſo Sacramenti inſtituendi principio docere non dubitavit, panis vinique non amplius reſtare ſubſtantiam, ſed manente utriuſque ſpecie, utrunque tamen & panem, & vinum in corpus, & ſanguinem ſuum eſſe converſum. Quod tam aperte docuit ut plane mirandum ſit, exortum quemquam poſtea, qui rem tam claram rurſus vocaret in dubium. Quomodo enim potuiſſet apertius dicere, nihil illic remanere panis, quam cum dixit: *Hoc eſt corpus meum*; tanquam in pane, aut ſimul cum pane conſiſteret,

ret, ſed, *Hoc eſt* (inquit) *corpus meum*; nimirum declarans manifeſte (ut os cujuſque gannientis obſtrueret) hoc totum quod porrigebat, ipſius corpus eſſe. Quod ita porrectum apoſtolis, etiamſi (quod non fecit) nomine panis appellaſſet, tamen cum ſimul admoneret audientes, idipſum quod vocaret panem, nihil aliud eſſe quam ſuum corpus, in quod totus fuerat ipſo mutante converſus: nemo potuiſſet dubitare quod Chriſtus vellet panis appellatione ſignificari, eoque circumſtantia ipſa (nam circumſtantiam Lutherus admittit) declarat evidenter, vocabulum panis, cum panis mutatur in carnem, abſque ulla violentia facta verbo divino, panis ſignificare ſpeciem non ſubſtantiam: niſi Lutherus adeo inhæreat proprietati verborum, ut Chriſtum credat in cœlis quoque fuiſſe panem triticeum, aut hordaceum, propterea quod ipſe dicit de ſe, *Ego ſum panis qui de cœlo deſcendi*, aut veris uvis onuſtam vitem, quia dixit ipſe, *Ego ſum vitis vera*, *& pater meus agricola eſt*; aut electos denique remunerandos in cœlo voluptate corporea, propterea quod Chriſtus ait, (*Lucæ* 22.) *Ego diſpono vobis*, *ſicut mihi diſpoſuit pater meus regnum*, *ut edatis*, *& bibatis ſuper menſam meam in regno meo*.

Lutherus multum in deſtruendis neotericorum argumentis, quibus defendere nituntur, & probare transſubſtantiationem rationibus petitis ex Ariſtotelica ſchola. Qua in re videtur plus laboris inſumere, quam res exigat. Neque enim ideo credit Eccleſia, quia ſic illi diſputant; ſed quia ſic Eccleſia jam inde ab initio credidit, & ne quis vacillet ita credendum eſſe decrevit, ideo illi rationibus etiam phyloſophicis exercent ingenium, quibus utcunque docere poſſint, quod ex tali fide nihil ſequatur abſurdum, aut converſio panis in ſubſtantiam novam neceſſario tollat, ac non relinquat priorem.

Nam quod Lutherus ait, hanc fidem transſubſtantionis jam intra trecentos annos proximos eſſe natam, cum prius à Chriſto plus annis mille ducentis Eccleſia recte crediderit, nec interim de transſubſtan-

ſiatione, tam portentoſo (ut ait ille) vocabulo mentio unquam ulla ſit facta : ſi de vocabulo tantum litiget, nemo erit (opinor) illi moleſtus, ut credat transſubſtantiationem, modo credat panem ſic eſſe converſum in carnem, & vinum in ſanguinem, ut nihil neque panis remaneat, neque vini, præter ſpeciem, quod ipſum uno verbo volunt quicunque ponunt transſubſtantiationem. At iſtud poſtquam eccleſia verum eſſe decrevit, etiamſi nunc primum decerneret, tamen ſi veteres non credidere contrarium, quanquam de ea re nunquam ante quiſquam cogitaret, cur non obtemperaret Lutherus Eccleſiæ, totius præſenti decreto perſuaſus, id nunc tandem revelatum Eccleſiæ, quod ante latuiſſet ? *Spiritus* enim ſicut *ubi vult ſpirat* (*Joan.* 3.) ita ſpirat, & quando vult.

Nunc vero non eſt iſtud tam novum, quàm fingit Lutherus, qui cum hanc transſubſtantiationis fidem natam eſſe dicat ab annis hinc trecentis, ne gravetur quæſo concedere ſaltem quadringentos. Totidem enim, opinor, effluxiſſe poſt editum ab Ugone de Sancto Victore librum *de Sacramentis*, in quo transſubſtantiationis, etſi non verbum, rem certe, & ſententiam reperias. Ait enim hoc pacto : *Jam cum unum ſit Sacramentum, tria ibi diſcreta proponuntur, ſpecies videlicet viſibilis, & veritas corporis, & virtus gratiæ ſpiritalis*. Vides ut ſpeciem ponat panis, non veritatem ; veritatem corporis, non ſpeciem ? Et paulo poſt apertius : *Quod enim videmus, ſpecies eſt panis, & vini ; quod autem ſub ſpecie illa credimus, verum corpus Chriſti eſt, & verus ſanguis Jeſu Chriſti, quod pependit in cruce, & qui fluxit de latere.* Item alio loco multo adhuc manifeſtius, cum ait : *Verbo ſanctificationis, vera panis, & vera vini ſubſtantia in verum corpus, & ſanguinem Chriſti convertitur, ſola ſpecie panis & vini remanente, & ſubſtantia in ſubſtantiam tranſeunte*. Clarum eſt igitur hanc transſubſtantiationis fidem antiquiorem eſſe aliquando quam fingit Lutherus. At ut eum adſtringamus fortius, oſtendemus quod ille

na-

Digitized by Google

natum videri vult intra annos trecentos, fidem fuiſſe ſanctiſſimorum patruum ab annis plus hinc mille. Conſtat enim ante annos plus mille ſic crediſſe fideles, ut faterentur totam panis, vinique ſubſtantiam in Chriſti corpus, & ſanguinem veraciter eſſe converſam. Quo magis miror non pudere Lutherum, cum dicat, hanc fidem transſubſtantiationis intra annos natam eſſe trecentos. Euſebium Emiſſenum quis neſcit ante annos plus ſexcentum eſſe defunctum? qui quaſi veritus olim fore qui talia moliretur tot annis jam præteritis clamavit; *Recedat* (inquit) *omne infidelitatis ambiguum, quoniam quidem qui author eſt muneris, ipſe eſt etiam teſtis veritatis. Jam inviſibilis ſacerdos, viſibiles creaturas, in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis ſui ſecreta poteſtate convertit, ita dicit: Accipite, & comedite, Hoc eſt corpus meum; & repetita benedictione, Accipite, & bibite, Hic eſt ſanguis meus*. Nonne hic vir ſanctiſſimus aperte dicit, panis ac vini ſubſtantias, in ſubſtantias corporis, & ſanguinis eſſe converſas? Quid beatus Auguſtinus, cum ait: *Nos autem in ſpecie panis, & vini, quam videmus, res inviſibiles, ideſt carnem, & ſanguinem honoramus*. Quid poteſt apertius dici? Non enim dicit in pane, & vino, ſed in ſpecie panis, & vini. Lutherus negat panem appellandum eſſe, quod tantum ſit ſpecies panis, & putat Auguſtinum fuiſſe vocaturum ſpeciem panis id quod eſſet panis vera ſubſtantia? Gregorius item Nyſſenus: *Panis* (inquit) *eſt ante conſecrationem, ſed ubi conſecratur, myſterio fit, & dicitur Corpus Chriſti*. Quod ait eſſe ante conſecrationem, hoc deſignat poſt conſecrationem non eſſe. Quin Theophilus quoque declarans hæc verba; *Hoc eſt corpus meum*; *Hoc* (inquit) *quod nunc do, & quod nunc ſumitis, non autem panis figura tantum eſt corporis Chriſti, ſed in proprium Chriſti corpus transmutatur*; & paulo poſt ait: *Si carnem, & ſanguinem cerneremus, ſumere non ſuſtineremus, propter hoc dominus noſtræ infirmitati condeſcendens, ſpecies panis & vini conſervat, ſed panem, & vinum in veritatem convertit carnis, & ſanguinis*,

[library stamp]

ſit. Hic vir piiſſimus, idemque doctiſſimus, bis premit Lutherum. Nam primum illum articulum *Hoc*, docet non quomodo Lutherus docet exponendum, *Hoc*, ideſt id quod nunc ego do, & quod vos ſumitis: deinde dicit aperte, panis, & vini non niſi ſpecies eſſe conſervatas, ſubſtantias ipſas in corpus, & ſanguinem eſſe converſas. At quid aliud volunt qui ponunt transſubſtantiationem, quam quod hic ait Theophilus, non intra trecentos hos annos proximos, quippe qui defunctus eſt aliquot annorum centenariis priuſquam transſubſtantiationis vocabulum naſceretur? Quid beatum Cyrillum commemorem, qui non tantum dicit idem, ſed ferme etiam eodem modo? Ait enim: *Ne horreremus carnem, & ſanguinem appoſita ſacris altaribus, condeſcendens Deus fragilitatibus noſtris, infundit oblatis vim vitæ, convertens ea in veritatem propriæ carnis*. Præterea ne quis dicat antiquos patres credidiſſe ſic in Euchariſtia corpus eſſe Chriſti, ut tamen remaneat panis, non iſta tantum obſtant quæ diximus (quæ tamen obſtant apertiſſime) ſed illud præterea quod ſupra diximus ex Ambroſio, cum ait: *Licet figura panis, & vini videatur, nihil tamen aliud quam caro Chriſti, & ſanguis, poſt conſecrationem credendum eſt*. Videtis ut beatiſſimus pater dicat, non tantum corpus eſſe, & ſanguinem, ſed etiam nihil eſſe præterea, licet panis, & vinum eſſe videatur? Et iſtud qui dicit, non ante trecentos annos proximos hoc dixit, intra quos hanc transmutationis fidem exortam eſſe fingit Lutherus, ſed dixit ante annos plus mille. Nec ego certe veterum fere ſanctorum patruum quenquam puto fuiſſe probaturum concinnam iſtam Lutheri ſimilitudinem ferri cum igne conjuncti. Nam nemo unquam dixit ferrum ſic in ignem converti, ut tantum ferri ſpecies relinquatur, ſubſtantia ferri in ignis mutata ſubſtantiam, quod de pane, & Chriſti carne veteres ſenſerunt omnes. Aut ſi quis unus forte ſenſit aliter, tamen neque una hirundo facit ver, & ille quiſquis fuerit, potius excuſandus eſt quod in re tum non ſatis excuſſa parum perviderit,

quam

quam contra cæterorum omnium, contra totius Eccleſiæ, contra tot ætatum fidem ſequendus, in quam ipſe quoque quiſquis fuerit, ſi nunc viveret, dubio procul fuerat conceſſurus. Nam quiſquis beatiſſimum Chriſti corpus ſic ut debet exiſtimat, facilius aſſentietur quaſcunque duas ſubſtantias ſimul manere conjunctas, quam ullum corpus aliud manere commixtum cum venerando corpore Chriſti. Neque enim ulla ſubſtantia digna eſt, quæ cum ea miſceatur ſubſtantia, quæ ſubſtantias omnes condidit. Præterea olim patribus opinor multo adhuc minus fuiſſe placituram illam Lutheri collationem, qua ſic vult panem ſimul reſtare cum carne, ſicut reſtabat in una Chriſti perſona Deus cum homine. Nam ut paſſim veterum quiſque patrum doctiſſimus, atque ſanctiſſimus fatetur panem mutari in carnem, ita nemo tam impius erat, aut inſcius, ut humanitatem converti ſenſerit in divinitatem, niſi forte novam nobis perſonam fingat Lutherus, ut quomodo Deus aſſumpſit hominem, ita Deus, & homo aſſumant panem, & vinum: quod ſi credat, habebitur opinor hæreticus apud omnes qui non ſunt hæretici. Quamobrem ut aliquando finem de tranſſubſtantiatione faciam, ex ipſis Chriſti verbis, & ſanctorum virorum ſententiis evidenter liquet, hanc quam nunc tenet Eccleſia, veram eſſe fidem, qua creditur panis aut vini ſubſtantiam in Euchariſtia non manere: ex qua, & illud ſequitur, hoc Lutheri dogma, quod contra docet, falſum eſſe prorſus & hæreticum. Quo ex dogmate miror quid fructus populo ſpondeat. An quod ait ipſe ne quis proterea ſemet credat hæreticum, quod fors ita cum Luthero ſentiat? At Lutherus ipſe fatetur nihil eſſe periculi ſi quis hac in re ſentiat quod tota jam ſentit Eccleſia. At contra tota Eccleſia cenſet, hæreticum eſſe eum, qui ſentiat cum Luthero. Non debet ergo Lutherus animare quenquam cui bene cupit, ut ſecum ſentiat, cujus ſententiam tota condemnat Eccleſia, ſed debet his ſuadere quos amat, ut accedant illis quos ipſe quoque indicat in nullo verſari periculo. Falſa eſt ergo iſta Lutheri via,

con-

contra publicam fidem non hujus modo temporis, ſed etiam ætatum omnium, nec liberat captivitate credentes ei, ſed educens è libertate fidei; hoc eſt è loco tuto, quod Lutherus ipſe fatetur, captivat in errorem, ducens in præcipitium, & vias invias, incertas, dubias, eoque plenas periculi, & qui amat periculum peribit in illo.

Poſtquam duas illas, quas ipſe ſibi fingit captivitates homo in malum liber evaſit, ne mentem in Dei captivet obſequium, expugnat, ut ſimulat, captivitatem tertiam, & libertatem proponit, qua totam captivet Eccleſiam: utpote cujus lucidiſſimam nubem diſpergere, columnam ignis extinguere, arcam violari fœderis, ſummum, atque unicum ſacrificium Dei propitiatorium, quod aſſidue pro populi peccatis offertur, homo pluſquam ſacrilegus conatur offerre. Nam miſſam omni fructu, qui ex ea promanat in populum, pro ſua virili deſpoliat, cum miſſam negat bonum opus eſſe, aut populo quicquam prodeſſe. Qua in re neſcio magis ne impietatem hominis admirer, an ſtultiſſimam ſpem, vel potius inſanam ſuperbiam, qui cum tam multas ipſe commemoret ſibi objectas obices, nihil affert ſecum, quo revellat ullam, ſed perinde agit, ac ſi rupes foret arundine perfoſſurus. Videt enim, & fatetur obſtare ſibi ſanctorum patrum ſententias, miſſæ canonem, totam denique totius Eccleſiæ conſuetudinem, tot ſeculorum uſu, tot populorum conſenſu corroboratam. Quid ergo præſidii adverſus tot acies tam validas, tam invictas opponit? Uſitata via graſſatur, laborat ſeminare diſcordiam, & ſerere ſeditiones, plebem in patres excitare: & quo vulgus ad defectionem provocet, ſtultiſſima ſolertia, & facillime coarguenda mentitur, totius exercitus ducem Chriſtum in ſuis ſeſe caſtris habere, & evangelii tubam pro ſe ſimulat canere. Quo ſtratagemate nullum unquam fuit excogitatum ſtultius. Nam quis unquam vivit, aut tam impius, aut tam omnino ſtupidus, qui Eccleſiam corpus Chriſti myſticum ſic laceratam cenſeat, ut ubi membrorum omnium compago ſit, illinc caput putet eſſe divulſum, ut

is.

is, qui carnem quam ſumpſit, nunquam deſeruit; Eccleſiam, propter quam ſumpſit carnem, deſeruerit; & cum qua ſe promiſit ad finem uſque ſeculi permanſurum, ab ea prorſus tot jam ſeculis abſuerit, atque ad Lutherum tandem conjuratiſſimum ejus hoſtem transfugerit?

Verum videamus, obſecro, quid afferat præſtigii quo faciat verum videri quod dicit Chriſtum pro ſe ſtare. Poſt longas ambages definit miſſam, deinde ſeparat à miſſa miſſæ cæremonias, excutit cœnam dominicam, & verba Chriſti trutinat, quibus uſus eſt, cum inſtitueret miſſæ Sacramentum. Ibi cum teſtamenti verbum, rem videlicet tam abſtruſam reperiſſet, jam tanquam profligatis hoſtibus, cæpit ingeminare victoriam; verbis adornat inventum, ut jactare ſuum, & tanquam myſterium hactenus inauditum magno ſupercilio docet quid ſit teſtamentum.

Notandum eſſe clamat, ac memoria tenendum, teſtamentum eſſe morituri promiſſionem, qua nuncupat hereditatem, & inſtituit heredes: *Hoc igitur Sacramentum* (inquit) *miſſæ nihil eſt aliud, quam teſtamentum Chriſti. Teſtamentum vero nihil aliud eſt, quam promiſſio hereditatis æternæ nobis chriſtianis, quos ſuos heredes inſtituit, corpus, & ſanguinem ſuum, velut ſignum ratæ promiſſionis adjiciens*. Hoc igitur decies repetit, inculcat, impigit, infigit, utpote, quod haberi vult immobile fundamentum, ſuper quod ædificet ligna, fœnum, ſtipulam. Nam hoc fundamento jacto, quod miſſa Chriſti ſit teſtamentum, omnem ſeſe jactat impietatem everſurum, quam *impii*, ut ait, *homines invexerunt in hoc Sacramentum*, & ſe dilucide probaturum, ad communionem recipiendam, ſola fide veniendum eſſe: de operibus, cujuſmodi ſint, non admodum eſſe curandum, conſcientia quanto magis erronea ſit, ac peccatorum, vel morſu, vel titillatione moveatur, tanto ſanctius accedi; quanto ſerenior, purior, & errore purgatior, tanto ſumi deterius. Ad

Digitized by Google

hæc miſſam bonum opus non eſſe. Miſſam non eſſe ſacrificium. Miſſam ſacerdoti tantum, non autem populo prodeſſe. Nihil prodeſſe defunctis, nihil cuiquam viventium. Impium eſſe errorem, ſi miſſa canatur pro peccatis, ſi pro cujuſque neceſſitate, ſi pro mortuis. Inanem eſſe rem, & impiam, fraternitates, & annuas defunctorum memorias; abolendam eſſe talem omnium ſacerdotum, monachorum, canonicorum, fratrum, religioſorum denique quos vocamus omnium alimoniam. Hæc igitur tot, & tam immenſa bona ſe reperiſſe gloriatur in eo ſolo, quod hoc ſacroſanctum Sacramentum comperit eſſe Chriſti teſtamentum. Jamque in ſententiarios protinus, quos vocat, Doctores, invehitur. Exclamat in omnes, qui declamant apud populum, quod cum illi tam multa ſcribant, hi tam multa loquantur, & prædicent de Euchariſtiæ Sacramento, neutri tamen attingant quicquam de teſtamento, ſed impie cælent populum bonum illud incomparabile; quod tamen jam olim ſciſſe profuiſſet: ex miſſa nihil unquam boni laicos, neque vivos, neque defunctos eſſe conſecuturos. Ob cujus rei ignorantiam denunciat univerſos hodie ſacerdotes, & monachos, cum epiſcopis, & omnibus ſuis majoribus, idololatras eſſe, atque in ſtatu periculoſiſſimo verſari. Igitur iſtud Lutheri myſterium è quo tantas efflat glorias, quod definitionem teſtamenti, tam accurate ad Sacramentum applicat, quam verum ſit non excutio; ſed interim certe non video cur hoc inventum, tam novum, tam magnifice jactat pro ſuo. Neſcio quos illic concionantes audiat, hic certe non ſemel audivimus; eam ſimilitudinem, ad tædium uſque tractantes fraterculos, ut non ea duntaxat afferrent, quæ nunc pro novis, & exquiſitis affert Lutherus, Chriſtum eſſe teſtatorem, teſtamentum in cœna condidiſſe, hereditatem promiſiſſe, eandem nuncupaſſe *Regnum cælorum*, heredes inſtituiſſe fidelium cœtum, Sacramentum hoc ſacrum eſſe ſignum, quod ſit adhibitum pro ſigillo; non hæc

(in-

Digitized by Google

(inquam) tantum, ſed & teſtium numerum, & ſyngrapham, & alios teſtamentorum ritus, ex intimis utriuſque juris erutos penetralibus, explicarent, atque adamuſſim omnia applicarent ad Sacramentum. Hoc aliquando concinnius, ac verius quoque quam Lutherus quod ad idem teſtamentum referebant non tantum quæ Chriſtus fecit in cœna, ſed etiam quæ paſſus eſt in cruce. Hoc uno tantum impares Luthero quod mirabiles, & hactenus inauditos miſſæ fructus non invenerunt, quibus & clerus præſentis vitæ fructum omnem, & populus futuræ perderet. Neque enim ſacerdotibus quicquam laici temporalis boni conferrent ob miſſam è qua perſuaderentur nihil ſe ſpiritualis boni referre. Sed operæ pretium eſt videre qua ex arbore tam ſalubres fructus colligat Lutherus. Poſtquam ergo ſæpius inculcavit Euchariſtiæ Sacramentum, ſignum eſſe teſtamenti; teſtamentum vero nihil eſſe aliud quam promiſſionem hereditatis, inde continuo cenſet conſequi, ut miſſa neque bonum opus eſſe poſſit, neque ſacrificium. Quod quiſquis ei conceſſerit jam illi ſtatim admittendus erit totius ille peſtium catalogus, quo totam Eccleſiæ faciem confundit. At quiſquis negaverit illi jam tam magno molimine nihil egerit. Nam argumenta quibus ea docere præſefert, pudet propemodum recenſere; ita ſunt in re tantæ majeſtatis nugacia prorſus ac frivola. Sic enim colligit (nam ipſius verba recitabo): *Audiſtis miſſam nihil aliud eſſe, quam promiſſionem divinam, ſeu teſtamentum Chriſti, ſacramento corporis, & ſanguinis ſui commendatum. Quod ſi verum eſt, intelligit eam non poſſe opus eſſe ullo modo, nec alio ſtudio à quoquam tractari, quam ſola fide: fides autem non eſt opus, ſed magiſtra, & vita operum.*

Mirum eſt quanto nixu parturiens quam nihil peperit, niſi merum ventum, quem cum ipſe tam validum velit videri, ut montes poſſit evertere, mihi profecto videtur tam languidus, ut agitare non poſſit arundinem. Nam ſi verborum tollas involucra, quibus

rem abſurdam, velut ximiam purpura veſtit, ſi tollas exclamationes illas, quibus jam velut re dilucide probata toties in totam debacchatur Eccleſiam, & nondum collata manu, tanquam ferox victor inſultat, nihil aliud reſtare videbis, quam nudum, & miſerum ſophiſma. Quid enim aliud dicit tanto verborum ambitu, quam miſſa eſt promiſſio, ergo non poteſt eſſe opus? Quem non miſereat hominis, ſi tam ſtupidus ſit, ut ineptiam ſuam non ſentiat? aut quis non indignetur, ſi ſibi conſcius tam ſtupidos tamen omnes exiſtimet chriſtianos, ut tam manifeſtas inſanias nequeant deprehendere? Non contendam cum eo de teſtamento, & promiſſione, & tota illa definitione, & applicatione teſtamenti ad Sacramentum. Non ero tam moleſtus ei, quam alios fortaſſis inveniet, ſi qui bonam ei partem iſtius fundamenti ſubruerint, qui & teſtamentum novum dicant promiſſionem eſſe legis evangelicæ, quemadmodum vetus fuit moſaicæ, & teſtamentum iſtud negent à Luthero ſatis ſcito tractari, neque enim teſtatori nuncupandum eſſe nominatim quid relinquat heredi, quem ex aſſe inſtituat; neque remiſſionem peccatorum, quam pro hereditate nuncupatam Lutherus ait, idem eſſe quod regnum cœlorum, ſed viam potius in cœlum. Quas res, atque alias item aliquot quiſquis urgere volet ac premere, poſſet fortaſſis fundamenti Lutheriani ſtructuram, machinis alicunde concutere; Verum iſtud eis permittam qui volent. Ego iſtud ei fundamentum, quod immobile poſtulat eſſe non movebo: tantum oſtendam ædificium, quod ſubſtruxit, facile per ſe corruere. Quod quo liquidius appareat, conſideremus pauliſper originem rei, miſſamque ad primum ejus exemplar examinemus. Chriſtus igitur in illa cœna ſanctiſſima, qua Sacramentum illud inſtituit, corpus ſuum, & ſanguinem, ex pane & vino confecit, ac tradidit manducandum, bibendumque diſcipulis, tunc intra paucas horas, idem corpus, eundem ſanguinem in ara crucis

obtu-

Digitized by Google

obtulit in ſacrificium patri pro peccatis populi ; quo ſacrificio peracto teſtamentum conſummatum eſt . In cœna jam morti proximus , quemadmodum ſolent morientes , teſtamento quodam , teſtatus eſt mentem ſuam , quid ſe defuncto fieret in memoriam ſuam . Inſtituens igitur Sacramentum , cum ſuum corpus ac ſanguinem exhibuiſſet diſcipulis , ait illis : *Hoc facite in meam commemorationem* . Hoc ſi quis expendet diligenter , videbit Chriſtum ſacerdotem æternum loco ſacrificiorum omnium , quæ temporarium moſaicæ legis ſacerdotium offerebat , quorum etiam pleraque ſacroſancti hujus ſacrificii typum gerebant unum ſacrificium omnium ſummum , omnium plenitudinem , & quandam veluti ſummam inſtituiſſe , quod & offerretur Deo , & in cibum daretur populo . Qua in re ut Chriſtus ſacerdos erat , ita diſcipuli eotenus repræſentabant populum , qui non conſecrabant ipſi , ſed conſecratum de manu ſacerdotis ſui ſumebant ; ſed eos ſtatim Deus in ſacerdotes elegit , atque inſtituit , ut ipſi idem Sacramentum facerent in commemorationem ejus ; quod quid aliud eſt , quam ut conſecrarent , nec ſibi tantum ſumerent , ſed & exhiberent populo , & offerrent Deo ? Nam ſi ibi nobis inſtet Lutherus , ſacerdotem offerre non poſſe , quia Chriſtus in cœna non obtulit , recordetur eorum , quæ dixit ipſe , teſtamentum involvere mortem teſtatoris , nec ante vires , & robur ſumere , & tota perfectione compleri , quam eo moriente , qui teſtatus eſt . Quam ob rem non ea ſolum pertinent ad teſtamentum , quæ prius fecit in cœna , ſed etiam oblatio ejus in cruce ; nam in cruce conſummavit ſacrificium , quod inchoavit in cœna ; eoque totius rei commemoratio , nempe conſecrationis in cœna , & oblationis in cruce , uno celebratur , ac repræſentatur Sacramento miſſæ , atque adeo verius mors repræſentatur , quam cœna . Apoſtolus enim cum Corinthiis ſcriberet : *Quotieſcunque panem hunc comederitis , & calicem biberitis* , adjecit , non cœnam domini , ſed *mortem domini annunçiabitis* ,

Ve-

Veniamus ergo nunc ad præclaras iſtas Lutheri rationes, quibus probat miſſam, neque bonum opus eſſe, neque ſacrificium, & quanquam præſtaret prius tractare de ſacrificio, tamen quoniam ille primam quæſtionem fecit de opere, ſequemur illum. Cum igitur ita colligit, *miſſa eſt promiſſio, ergo non eſt bonum opus, quia nulla promiſſio eſt opus*: dicemus miſſam quam ſacerdos celebrat non verius eſſe promiſſionem, quam fuit conſecratio Chriſti; & ſimul quæremus ab eo, an non aliquod opus tum fecerit Chriſtus? Quod ſi neget, mirabimur profecto, ſi cum is opus faciat, qui imaginem facit ex ligno, Chriſtus nullum prorſus opus fecerit, cum carnem ſuam fecerit ex pane. Quod ſi ullum opus fecerit, quin id bonum fuerit, nemo, opinor, dubitabit; nam ſi bonum opus fecit mulier, quæ caput ejus perfudit unguento (*Marci* 14.), quis poteſt ambigere an bonum opus fecerit Chriſtus, cum corpus proprium, & in cibum exhiberet hominibus, & in ſacrificium offerret Deo? Quod ſi negari non poteſt, niſi ab eo, qui in re maxime ſeria valde velit nugari, bonum opus feciſſe Chriſtum, nec iſtud etiam negari poteſt, in miſſa bonum opus facere ſacerdotem, quippe qui non aliud facit in miſſa, quam Chriſtus in cœna fecit, & cruce. Hoc enim declarant verba Chriſti: *Hoc facite in meam commemorationem*. Quibus verbis quid aliud volebat ut in miſſa repræſentarent, ac facerent, quam quod ipſe faciebat in cœna, & cruce? Inſtituebat enim & inchoabat in cœna Sacramentum, quod in cruce perfecit. Nam hac ratione potiſſimum nata eſſe videtur occaſio, ut aqua ex Eccleſiæ ritu vino miſceretur in calice; quia aqua cum ſanguine de latere morientis effluxit in cruce. Cum ergo negari non poſſit, quin bonum opus & in cœna, & in cruce fecerit Chriſtus, neque etiam quod ſacerdos eadem repræſentat ac facit in miſſa, quomodo tamen fingi poteſt, miſſam bonum opus non eſſe? Quamobrem etiam cum Lutherus ita rem tractet, ut quia laici communio alteri non prodeſt laico, ideo nec

ſa-

ſacerdotis miſſa proſit populo, vehementer ipſe cæcutit, cum tenebras aliis conatur offundere, cum non videat hoc intereſſe quod laicus nunc recipit tantum è manu ſacerdotis, ſicut primo receperunt apoſtoli è manu Chriſti; ſacerdos vero facit quod tum fecit Chriſtus. Nam idem corpus offert Deo, quod obtulit Chriſtus. Qua ex re & illud patet, quam frigidum argumentum ſit, quo miſſam comparat cum Sacramento baptiſmi, aut conjugii, contendens efficere, ut quoniam laicus baptizari non poteſt pro alio, aut pro alio uxorem ducere; ideo nec ſacerdos miſſam pro alio poſſit celebrare. Nam conjugium plane ſuſtulit è Sacramentis, & tecte etiam baptiſmum, cum dicit non eſſe vere niſi unum Sacramentum. Cur ergo nunc baptiſmum comparat, & conjugium cum Sacramento miſſæ, ſi illa non habet pro Sacramentis? Quanquam etiam ſi utrunque fateretur eſſe Sacramentum (quod re vera ſunt) tamen neutrum erat ſic comparandum huic Sacramento miſſæ, quin hoc Sacramentum, quod eſt proprium corpus ipſius, qui dominus eſt Sacramentorum omnium, Sacramenta reliqua poſſit, quæ fecit ipſe ſingulari aliqua prærogativa præcellere; cum clare conſtet, quod quemadmodum in omnibus aliis Sacramentis ſacerdos prodeſt miniſtrando ſingulis; ſic in hoc Sacramento dum offert in miſſa, prodeſt, & bonum communicat univerſis. Alioqui ſi tam ſevere Lutherus exigat, ut omnia Sacramenta ſint inter ſe ſimilia, & in Euchariſtiæ Sacramento nihilo potius ſit ſacerdotis conditio, quam laicorum, quare non cogit ut ſacerdos alterius manu ſemper communicet, nec ſinatur ſibi Sacramentum ſumere, quanquam poteſt conficere, quemadmodum licet claves habet pœnitentiæ, ſemet non poteſt abſolvere? Nam quod affert de fide, quam à ſingulis cenſet oportere præſtari, & ſuam cuique fidem prodeſſe, non ſacerdotis, quemadmodum nec Abraam, ut ait, pro omnibus Judæis credidit: Iſtud quidem verum dicit, at nihil tamen magis id probat, quod proponit. Nam neque

que Chriſtus ipſe à ſemet oblatus in cruce ſine ſua cujuſque fide ſervavit populum ; nequis id miſſam putet cujuſque ſacerdotis efficere ; quæ tamen miſſa cujuslibet ſacerdotis illis prodeſt ad ſalutem , quorum propria fides meruit ut boni , quod tam immenſum miſſa communicat multis , poſſint eſſe participes . Quanquam poteſt , & ad hoc valerē nonnunquam , ut incredulo quoque fidem procuret infundi , quemadmodum Chriſti mors , & paſſio , procuravit ut gratia daretur gentibus , qua per auditum verbi venirent in fidem Chriſti . Sed Lutherus ſatis ſentit ipſe facile deſtrui quidquid adſtruxerat , ſi miſſa poſſit eſſe ſacrificium , aut oblatio , quæ efferatur Deo . Hanc igitur obicem ſe pollicetur amoturum, quod quo fidelius facere videatur , & efficacius objicit ſibi ipſe prius quædam,quæ ſibi ſentit obſtare : *Jam & alterum* , (inquit) *ſcandalum amovendum eſt , quod multo grandius eſt , & ſpecioſiſſimum , ideſt quod miſſa creditur paſſim eſſe ſacrificium , quod offertur Deo . In quam opinionem & verba canonis ſonare videntur , ubi dicitur : Hæc dona , hæc munera , hæc ſancta ſacrificia ; & infra : Hanc oblationem . Item clariſſime poſtulatur ut acceptum ſit ſacrificium , ſicut ſacrificium Abel , &c. Inde Chriſtus hoſtia altaris dicitur . Accedunt hic dicta ſanctorum patrum , tot exempla , tantuſque uſus per orbem conſtanter obſervatus .*

Audiſti lector quas obices ipſe ſibi ſentitobjectas . Audi nunc viciſſim quam Herculeis viribus aggreditur amovere : *His omnibus* (inquit) *oportet conſtantiſſime opponere verbum , & exemplum Chriſti* . At quæ ſunt igitur illa verba Chriſti , quæ tot olim ſanctis patribus , ac toti Chriſti Eccleſiæ tot ignorata ſeculis . Velut novus Eſdras nobis Lutherus invenit ? Hoc declarat ipſe cum dicit ; *Niſi enim miſſam obtinuerimus eſſe promiſſionem , ſeu teſtamentum , ut verba clare ſonant , totum evangelium , & univerſum ſolatium amittimus* . Verba nunc audivimus, reſtat ut videamus exemplum . Exemplum ergo ſubjungit : *Chriſtus* , inquit , *in cœna noviſ-*

ſima

Digitized by Google

ſma cum inſtitueret hoc Sacramentum, & condidit teſtamentum, non obtulit ipſum Deo patri, aut ut opus bonum pro aliis perfecit, ſed in menſa ſedens, ſingulis idem teſtamentum propoſuit, & ſignum exhibuit. Iſta ſunt ergo verba Chriſti, iſtud eſt exemplum, è quibus nunc demum Lutherus unus perſpicue videt miſſam non eſſe ſacrificium, nec oblationem. Mirum eſt igitur ex tot Sanctis Patribus, ex tot oculis, quot in Eccleſia tam multis ſeculis idem legerunt Evangelium, nullum fuiſſe unquam tam perſpicacem ut rem tam apertam deprehenderet, imo omnes etiamnum tam cœcos eſſe, ut ne adhuc quidem queant id quod cernere ſe Lutherus jactat, quanquam ipſo moſtrante perſpicere? An non Lutherus hallucinatur potius, & aliquid ſe videre putat quod non videt, & digito conatur oſtendere, quod nuſquam eſt. Nam obſecro qualis eſt iſta probatio cum docere nititur miſſam non eſſe ſacrificium, ex eo quod ſit promiſſio? quaſi promiſſio, & ſacrificium ita ſibi mutuo pugnarent, quemadmodum frigus & calor. Quæ Lutheri ratio adeo prorſus friget, ut nec reſponſio digna videatur. Nam legis moſaicæ tam multa ſacrificia, quanquam eſſent figura omnium futurarum rerum, tamen promiſſiones erant & ipſa. Promittebant enim ea propter quæ fiebant, non modo futura quondam illa quorum erant figuræ, ſed etiam liberationes, expiationes, purgationes, purificationes populi tunc præſentis, pro quo more ſolemni quotannis offerebantur. Quæ res cum tam aperta ſit, ut nemo prorſus eam poſſit ignorare, ridicula plane diſſimulatio eſt iſta Lutheri, cum nunc argumentetur fieri id non poſſe, quod non ipſe tantum, ſed populus quoque novit tam ſæpe factum. Nunc veniamus ad exemplum Chriſti, quo nos arbitratur Lutherus vehementer opprimi, propterea quod Chriſtus in cœna ſacramento non uſus eſt pro ſacrificio, nec obtulit patri, ex quo probare conatur, quod miſſa quæ reſpondere debet exemplo Chriſti, quo fuit inſtituta, non poteſt eſſe ſacrificium, nec oblatio.

F Si

Si Lutherus tam rigide nos revocet ad exemplum cœnæ dominicæ, ut nihil ſacerdotes permittat facere, quod ibi Chriſtus feciſſe non legitur, ſacramentum quod conſecrant, nunquam ipſi recipient. Suum enim corpus Chriſti in evangelio non legitur, ubi cœna ſcribitur, ipſum recepiſſe. Nam quod Doctores aliquot eum recepiſſe tradunt, & quod idem canit Eccleſia, nihil poteſt pro Luthero facere, cum illi neque Doctores omnes, neque totius Eccleſiæ fides ullam faciat fidem, neque credendum cenſeat quicquam (nam ita ſcribit in ſacramento ordinis) niſi firmatum ſcripturis, & iiſdem etiam claris; cujuſmodi certe ſcripturis, non, opinor, inveniet quod ſuum corpus in cœna receperit Chriſtus: ex quo ſequitur, ut dixi, nec ſacerdotes debere quod conſecrant ipſi, recipere, ſi tam rigide nos obſtringat Lutherus ad exemplum cœnæ dominicæ. Quod ſi ideo concedat recipiendum ſacerdotibus, quia receperunt apoſtoli, & eos contendat id juſſos facere, quod tunc apoſtoli fecerunt, non quod Chriſtus: hac ratione nunquam conſecrabunt ſacerdotes. Conſecrabat enim Chriſtus non apoſtoli. Res ergo docet non id ſolum ſacerdotes in hoc ſacramento facere, quod Chriſtus fecit in cœna; ſed etiam quod poſtea fecit in cruce, quædam etiam tradentibus apoſtolis, quæ Chriſtus aut nuſquam fecit, aut certe non legitur uſquam feciſſe; cujuſmodi ſunt geſtus, & ſigna quibus utuntur dum conſecrant, quorum ego nonnulla credo ab ipſis promanaſſe apoſtolis. Præterea, quod in canone miſſæ quædam verba velut à Chriſto prolata recenſent, quæ nuſquam in ſcriptura ſacrâ leguntur, & tamen non dubitatur quin dixerit. Multa enim dicta ſunt & facta per Chriſtum, quæ nullus evangeliſtarum complectitur, ſed quædam recente memoria eorum qui interfuerunt, velut per manus deinceps tradita ab ipſo apoſtolorum tempore ad nos uſque provenerunt: *Hæc quotieſcunque feceritis in mei memoriam facietis*; atque hæc uſque adeo pro comperto habet Chriſti verba fuiſſe, ut in-

inde ſumat argumentum neminem cogi ad recipiendum ſacramentum, ſed rem cujuſque relictam arbitrio ; tantum ad hoc adſtringi ut quoties facimus, faciamus in memoriam Chriſti . Hæc ergo verba non legit apud Evangeliſtas in cœna domini . Nam illic nihil aliud legitur , quam , *Hoc facite in mei commemorationem* . Ubi ergo legit illa verba : *Hæc quotieſcunque feceritis* , an non in miſſa ? Opinor certe non alibi ; nam apud apoſtolum alia ſunt . Igitur qui tantum fidit , & utitur illis verbis , quia reperit in canone , cur non pari fide ſuſcipit ejuſdem verba canonis , quibus miſſa oblatio dicitur & ſacrificium ? Quamobrem ſi ſacerdotes in miſſa fatetur recte recipere quod conſecrant , quanquam nulla ſcriptura clara , cujuſmodi ſolum recipit Lutherus , Chriſtum teſtetur illud nec in cœna feciſſe , nec uſquam , non debet mirum videri Luthero , ſi ſacerdos offerat Chriſtum patri , quod non uno loco (clara teſtante ſcriptura) Chriſtus ipſe fecit in cruce . Nam crucem etiam ad teſtamentum in cœna factum pertinere , Lutheri quoque ratio demonſtrat , cum teſtamentum dicit mortis teſtatoris involvere , utpote qua ſola perficitur . Præterea non aliunde (quod dixi) videtur & id inſtitutum ut aqua vino miſceretur in ſacramento : quæ res non in cœna legitur eſſe facta , ſed cruce . Deſinat ergo Lutherus argumentum nugax opponere , ut qui Chriſtus in cœna ſeſe non obtulit , ideo ſacerdos non offerre credatur in miſſa , in qua non ſolum repræſentat quod in cœna fecit Chriſtus , ſed etiam quod in cruce , in qua conſummavit Chriſtus quod inchoavit in cœna .

At poſtremum argumentum Lutheri quo velut anchora ſacra ſuſtinetur navis , omnium eſt nugaciſſimum : *Quomodo* , inquit , *fieri poteſt ut ſacerdos offerat Deo quod ipſe ſumit ? Repugnat* , inquit ; *miſſam eſſe ſacrificium , cum illam recipiamus . Idem ſimul recipi & offerri non poteſt , nec ab eodem ſimul dari & accipi* . Deterret nos ubique Lutherus à rationibus philoſophi-

cis, cum ipſe in re tam clara ſe firmet in meraciſſimo ſophiſmate. Nam quod unquam fuit ſacrificium in lege moſaica, quod non ſumebant qui offerebant? An quod Deo offerebatur ipſe comedebat? (*Pſalm.*49.) *Nunquid ego manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem*, inquit Deus, *hircorum potabo*. Præterea ſi Chriſtus & ſacerdos fuit, & ſacrificium, cur non potuit Chriſtus inſtituere ut ſacerdos, qui idem ſacrificium repræſentaret, victimam & offerret, & ſumeret? Sed hac in re ne Lutherum videar imitari, qui nihil habet pro ſe, niſi quod è ſuo fingit capite, afferemus quod dicit Beatus Ambroſius de miſſa: *Quanta*, inquit, *cordis contritione, & lacrymarum fonte, quanta reverentia & tremore, quanta corporis caſtitate atque animi puritate, iſtud divinum & cæleſte myſterium eſt celebrandum Domine Deus, ubi caro tua in veritate ſumitur, ubi ſanguis tuus in veritate bibitur, ubi ſummis ima, humanis divina junguntur; ubi adeſt ſanctorum præſentia, & angelorum; ubi tu es ſacerdos, & ſacrificium, mirabiliter, & ineffabiliter? Quis digne hoc poteſt celebrare myſterium, niſi tu Deus omnipotens offerentis feceris dignum?* Videtis ut hic Beatiſſimus Pater, & *oblationem* appellet miſſam, & in eadem, Chriſtum ipſum dicat, & ſacerdotem eſſe, & ſacrificium, quemadmodum fuit in cruce. Cujus authoritati quantum Lutherus tribuat, viderit ipſe: quantum vero tribuerit Beatus Gregorius facile declaravit, cum illum imitatus, ita ſcriberet: *Quis fidelium dubitare poſſit in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis vocem cælos aperiri, in illo Chriſti myſterio Angelorum choros adeſſe, ſummis ima ſociari, terram cæleſtibus jungi, unum quid ex viſibilibus & inviſibilibus fieri?* & alibi: *Hæc namque ſingularis victima ab æterno interitu animas ſolvit, quæ illam nobis mortem unigeniti reparat*. Nec minus aperte dum dicit: *Hinc ergo penſemus quale ſit pro nobis iſtud ſacrificium, quod unigeniti filii paſſionem ſemper imitatur*. Videmus ut non ſolum Divus Ambroſius, ſed & Beatus Gregorius *immolationem*

molationem appellat miſſam, & *ſacrificium*, ac fatetur in ea non ultimam tantum Chriſti cœnam, quod Lutherus ait, ſed & paſſionem ejus repræſentari. Nec tamen iſtud ſoli cenſuerunt illi, nam & Auguſtinus non ſemel idem fatetur. Ait enim de miſſa: *Iteratur quotidie hæc oblatio, licet Chriſtus ſemel paſſus ſit: quia quotidie labimur, Chriſtus pro nobis quotidie immolatur.* Item: *Eucharistia eſt oblatio benedicta, per quem benedicimur: aſcripta, per quem omnes in cœlum aſcribimur; rata, per quam in viſceribus Chriſti cenſemur.*

Cum igitur viri tam eruditi, tam ſancti miſſam dicant oblationem, & ſacrificium, cum per eam non cœnam tantum ſentiant, ſed etiam paſſionem Chriſti commemorari, cum inde tam immenſa bona provenire fateantur, cum iiſdem conſentiens eadem in miſſa tota decantet Eccleſia, vehementer admiror qua fronte Lutherus audeat clamare contrarium, miſſam non eſſe ſacrificium, non eſſe oblationem, non prodeſſe populo: eludens authoritatem tot Sanctorum Patrum, imo totius Eccleſiæ, vaniſſimo figmento ſuo, quaſi omnia quæ de oblatione, & ſacrificio fiunt, & dicuntur in miſſa, intelligerentur de reliquiis judaici ritus, quo levaſſe dicit ſacerdotem ea, quæ offerebantur à populo. Quod Lutheri commentum tam ineptum viſum eſt, & tam abſurdum etiam ipſi Luthero, ut dubitaverit, an Sanctorum Patrum ſententias, & Eccleſiæ totius conſuetudinem, tam futili ratione defenderet, an potius ex profeſſo contemneret: *Nam quid dicemus,* inquit, *ad canones, & authoritates patrum? Reſpondeo,* inquit, *ſi nihil habetur quod dicatur, tutius eſt omnia negare, quam concedere opus, ac ſacrificium eſſe, ne verbum Chriſti negemus ſimul cum miſſa peſſundantes; tamen quo ſervemus & eos, dicemus illa omnia eſſe ritus judaici.* Ergo ne nihil dicatur, homo civilis, & honori ſanctorum patrum parcens, & honori totius Eccleſiæ, tanquam officii gratia, ne ſtulte loqui viderentur, præclarum illud figmentum ſuum de reliquiis judaici ri-

tus,

tus, pro velamento dignatus eſt eorum pudendis prætexere, quod ſi quis amoveat, eorum periculo fecerit. Nam Lutherus ingenue non veretur, ſi quis eum ſtringat arctius, quidquid unquam fuit Sanctorum Patrum, quidquid unquam in Eccleſia moris fuit, exſufflare potius, videlicet, quam concedat miſſam bonum opus eſſe, vel ſacrificium, hoc eſt, potius quam concedat verum eſſe, quod verum eſt. Nam quod ait, eos negare verbum Chriſti, ac fidem ſimul cum miſſa peſſundare quicunque dicunt miſſam eſſe ſacrificium, nemo eſt, opinor, qui credat hac in parte Luthero, niſi primum doceat aut aliud evangelium legiſſe ſe, quam Sancti illi Patres legerunt, aut illud idem vel legiſſe diligentius, vel intellexiſſe melius, aut ſibi denique majorem eſſe curam fidei, quam ulli unquam hactenus mortalium fuerit. At evangelium credo non proferet nobis aliud, neque ſi proferet, audietur, etiamſi angelus cum eo de cœlo deſcenderit. Illud vero quod profert, neque diligentius excuſſit, neque perſpicit acutius quam olim & excuſſum eſt, & perſpectum ab illis, quorum ſe reperiſſe dixit illic, quod nunc iſte jactat reperiſſe ſeſe, miſſam bonum opus non eſſe, non eſſe oblationem, non eſſe ſacrificium. Denique fidei cura cujuſmodi fuit utriſque non poteſt cuiquam eſſe obſcurum, qui quid utrinque ſcriptum ſit, non oſcitanter expenderit. Veteres illi viri ſanctiſſimi viderunt, ſicut ſacramentorum omnium hoc eſſe ſummum, quod ipſum ſacramentorum dominum complectatur: ita ſacrificiorum omnium hoc eſſe unicum, quod ſolum in loco tot olim ſacrificiorum reſtiterit: poſtremo, operum omnium, quæ pro ſalute populi fieri poſſunt, longe lateque ſaluberrimum. Nam cum cætera ſacramenta proſint ſingulis ſolum, hoc in miſſa prodeſt univerſis: & cum omnes orationes, quibus alius pro alio intercedit apud Deum, non impediri tantum, ſed & fruſtra fieri poſſint hominum vitio; miſericors Dei clementia, miſſam inſtituit pro ſalute fi-

deliuni.

delium, in qua ſuum ipſius corpus offeretur, tam ſalubre ſacrificium, ut ejus fructum nullius miniſtri quantavis iniquitas à populo ſuo vel avertere poſſit, vel imminuere: Hæc Patres illi ſanctiſſimi cum vidiſſent, ſummam habuerunt curam, ſummam adhibuere diligentiam, ut propitiatorium hoc ſacramentum, & fide quam maxima poſſet, haberetur, & honore quam poſſet maximo coleretur: eoque cum alia multa, tum hoc quoque ſedulo tradiderunt, panem & vinum in Euchariſtia non manere, ſed in carnem, & ſanguinem Chriſti veraciter eſſe converſa. Miſſam ſacrificium eſſe docuerunt in quo Chriſtus ipſe pro populi chriſtiani peccatis immolatur. Tum quoad mortalibus licet, immortale myſterium venerando, cultu & myſticis ornarunt ritibus. Populum, dum celebratur in ſua ſalutis procuratione venerabundum adeſſe juſſerunt. Denique ne laici diſſuetudine recipiendi ſacramenti, paulatim ex toto deſinerent, ſanxerunt ut ſemel ſaltem quotannis Euchariſtiam quiſque ſuſciperet. His igitur atque aliis ejusmodi multis, ſancti patres Eccleſiæ, aliis alii temporibus ſolicitudinem ſuam circa ſacramenti hujus reverendi fidem, venerationemque declararunt. Ideo jactare non debet Lutherus id, quod jactat tamen, eos qui miſſam dicunt eſſe ſacrificium, aut alii quam ſumenti prodeſſe, verbum Chriſti, fidemque ac miſſam ipſam peſſundare.

At Lutherus Chriſti verbum, fidemque, ac miſſam ipſam ne peſſundentur & corruant, quo pacto ſuis humeris ſuſtinet, id vero viciſſim conſiderare profuerit. Initio nomen ipſum ſacramenti demutat in deterius; & cum tot ſeculis appellatum ſit *Euchariſtia*, vel *Sacramentum corporis Chriſti*, ille, ne nomen audientes admoneat majeſtatis rei, jubet vocari *panem*. Deinde panem, & vinum, quæ veteres fatentur in corpus & ſanguinem Domini, Lutherus adhuc manere docet integra, ut ordine paulatim honorem à Chriſto traducat in panem. Tum, licet non damnet Eccleſiam, quæ ritibus,

Digitized by Google

bus, & cæremoniis ornavit, & ampliavit miſſam; tamen cenſet quod miſſa foret multo chriſtianior, ſi veſtium, cantuum, geſtuum, & cæterarum cæremoniarum omnium pompa tolleretur, ut eſſet vicinior, & proximior primæ omnium miſſæ, quam Chriſtus in cœna celebravit cum Apoſtolis; imo vero ut quam minimum ſuperſit eorum, quæ ſimplices animos plebeculæ commoveant, & in venerationem numinis inviſibilis, viſibilis honoris majeſtate convertant. Ad hæc docet, & omnibus modis inculcat, miſſam bonum opus non eſſe, oblationem non eſſe, nemini prorſus è populo prodeſſe. Quorſum hæc tam ſancta, & evangelica lectio? nempe ut populus totus, miſſa relicta ſacerdoti, cui ſoli prodeſſe perſuaſum habeant, negligant ipſi, & ſuum officium rei ſibi inutili ſubducant. Denique, ut ipſi quando communicantur, tantum fidem afferant teſtamenti ſe fore compotes, qualeſcunque conſcientias attulerint, immo quo magis erroneas attulerint, & peccatorum vel morſu, vel titillatione turbatas, tanto magis ſe noverint divinæ promiſſionis eſſe participes; præſertim cum ſacramentum hoc ſit medicina peccatorum, præteritorum, præſentium, & futurorum; quæ nullum ſibi locum reperiret, ſcilicet in eo qui nimis anxie ſemet prius ideo à peccati morbo purgaverit, ut ſecundum Apoſtoli præceptum probans ſemetipſum, conſcientia quam maxime poteſt pura, & ſincera diſcumbat in menſa Domini: ut cum dicere non poſſit, *Juſtificatus ſum*, illud ſaltem poſſit, *Nullius mihi conſcius ſum*. Lutherus ergo poſtea quam juſtificationem iſtam docuit brevem & compendiariam ad ſuſcipiendam Euchariſtiam, nempe, in ſola fide promiſſionis, nullis operibus bonis, leviſſima diſquiſitione conſcientiæ, poſtremo, ne quicquam deſit abſolutæ ſanctimoniæ ad ſuſcipiendum ſacramentum, ſuum votum aperit, quoties, & quibus anni temporibus potiſſimum velit cogi populum communionem ſumere, nempe, prorſus nullo. Quid ita? quid? an quiſque tam

tam cæcus eſt, ut non videat quorſum hæc tam putida tendant? Certe non aliorſum quam ut populus ſenſim à communione ſacramenti deſciſcat in totum, qui primum à quotidiana communione deflexit in ſeptimum quenque diem, poſt in longius diſtulit, tandem deſtiturus videbatur omnino, niſi patres illud veriti, ſanxiſſent, ut ter in anno quiſque communicaret, interminati non habendum pro chriſtiano, qui non obtemperaſſet. At nec id tamen diu potuit obtineri. Quamobrem ad ultimum eo deſcenſum eſt, ut inferius deſcendi non poſſit, niſi ferme prorſus ad inferos, nempe ut ſaltem ſemel in anno communicemus: quam conſuetudinem ſi Lutherus ut optat, poſſet amoliri, mundus refrigeſcente in dies fervore fidei, propediem profecto redigeretur eo quo jam pridem perveniſſet, niſi hoc ſolenni quotannis communicandi ritu fuiſſet retentus, ut aliquando nullum ferme remaneat in populo communicandi veſtigium, fortaſſe nec in clero quidem, ſi Lutherus obtinere poſſit ut miſſa, non apparatu tantum, & cæremoniis, ſed populi quoque frequentia, ſpe, ac veneratione ſpolietur. Hæc ſunt ergo præclara illa promiſſa Lutheri. Hæc eſt ſpecioſa illa libertas, quam pollicetur ex Eccleſia catholica venientibus ad ſe, nempe ut liberentur aliquando ab uſu & fide ſacramenti. Quamobrem ego hac de re amplius diſputare ſuperſedeo, utpote re magis ex ſe perſpicua, quam ut cuiquam diſputari debuerat. Tantum indicaſſe non oberit aſtutiſſimas verſuti ſerpentis inſidias, quibus jam perſpectis (perſpicit enim non dubito, quiſquis non plane cæcus eſt) non erit opus hortari quenquam, ut prævifa mala devitet. Nemo erit, opinor, tam vecors, ut ex Eccleſia Dei deſciſcat in ſynagogam ſatanæ: è Chriſti ſervitute fugiens, cui ſervire regnare eſt, afferat ſe in libertatem propoſitam à Luthero, ubi ſolo libertatis nomine ſciens prudenſque in præmonſtratas diaboli pedicas injiciat pedes. Sed una cum pſalmiſta omnes Chriſti fideles hunc verſum cla-

clament: *A judiciis tuis non declinabimus, quia tu legem poſuiſti nobis* (*Pſal.* 118.).

Reliquis ergo ſacramentis nihil opus eſt immorari, quorum pleraque omnia tollit, cum Euchariſtiæ ſacramentum, quod unicum ferme relinquere videbatur, tamen ut oſtendimus, ita tractarit, ut nemini relinquat dubium, quin & illud quoque paulatim machinetur amoliri, nec ullum ſane ſacramentum laudat, niſi in alterius injuriam. Nam ſic & baptiſmum effert, ut deprimat pœnitentiam. Quanquam baptiſmum etiam ipſum tractavit ſic, ut ſatius multo fuerit non attigiſſe. Nam primum quo videretur ſancti rem ſanctam tractaturus, multis verbis docet fidem habendam promiſſioni divinæ, quæ ſalutem promittit credentibus & baptizatis. Iraſcitur, & inſectatur Eccleſiam, quod chriſtiani non docentur hanc fidem, quaſi quiſquam ſit uſquam tam rudis chriſtianæ fidei, ut hoc ſit docendus: & tamen tanquam rem novam, & inauditam ferme Lutherus hoc proponit, cum inſigni contumelia doctorum omnium. Sed hoc non eſt ei novum in rebus notis tanquam novis nugari. Qui poſtquam hanc fidem verbis multis oſtendit, deinde fidei divitias in hoc extollit, ut nos reddat pauperes bonorum operum, ſine quibus, ut beatus Jacobus ait, fides omnino mortua eſt (*Jacobi* 2.). At Lutherus ſic fidem nobis commendat, ut non ſolum permittat nobis vacationem ab operibus bonis, ſed etiam ſuggerat audaciam qualiumcunque facinorum. Ait enim: *Jam vides quam dives ſit homo chriſtianus, ſive baptizatus, qui etiam volens non poteſt perdere ſalutem ſuam quantiſcunque peccatis, niſi nolit credere. Nulla enim peccata eum poſſunt damnare, niſi ſola incredulitas.* O vocem impiam, & omnis impietatis magiſtram, ita per ſe exoſam piis auribus, ut non ſit opus eam redarguere. Ergo non damnabit adulterium, non damnabit homicidium, non perjurium, non parricidium, ſi tantum credat ſe quiſque ſalvandum fore per virtutem promiſſionis in baptiſmate.

mate ? Nam hoc dicit apertiſſime., nec quicquam corrigunt hanc ſententiam verba, quæ ſtatim ſubjungit, immo verius augent, ait enim: *Cætera omnia ſi redeat vel ſtet fides in promiſſionem divinam baptizato factam, in momento abſorbentur per eandem fidem, immo veritatem Dei, quia ſeipſum negare non poteſt; ſi tu eum confeſſus fueris, & promittenti fideliter adhæſeris*. Quibus verbis quid aliud dicit, quam quod dixit prius? ſi abſit incredulitas, cætera flagitia omnia in momento abſorberi in ſola fide, ſi confeſſus fueris Chriſtum, & ejus promiſſioni fideliter adhæſeris, hoc eſt, firmiter credideris te ſalvandum per fidem, quidquid feceris. Et quominus dubites quo tendat: *Contritio*, inquit, *& peccatorum confeſſio, deinde & ſatisfactio, & omnia illa hominum excogitata ſtudia ſubito te deſerent, & infæliciorem reddent ſi in ipſis tete diſtenderis oblitus veritatis hujus divinæ*. Cujus veritatis? Nempe hujus, quod nulla peccata poſſunt te damnare, niſi ſola incredulitas. Quæ chriſtianæ ferent aures peſtilens hoc ſerpentis ſibilum, quo baptiſmum non in aliud levat, quam ut premat pœnitentiam, & baptiſmatis gratiam ſtatuat impune peccandi licentiam? In quam ſententiam & iſtud facit, quod ei non placet illud beati Hieronymi, pœnitentiam eſſe ſecundam tabulam poſt naufragium, negat peccatum fidei eſſe naufragium, & ſic diſputat, tanquam illud verbum prorſus interimat omne robur fidei. At quis neſcit niſi Lutherus peccatorem non ſolum non ſalvari per ſolam fidem baptiſmi, ſed etiam illum ipſum baptiſmum ei ceſſurum in cumulum damnationis? Et merito quia læſit Deum, à quo totam acceperat baptiſmi gratiam, & cui plus à Deo datur, ab illo viciſſim plus exigitur. Igitur cum fidem per opera mala peremerit, cur dici non poteſt feciſſe naufragium qui & ei gratia decidit in manus dæmonum, e quibus abſque pœnitentia non reponitur in eum ſtatum ut baptiſmus ei rurſus prodeſſe poſſit? Num hic impie ſcripſit Hieronymus; num impie tota ſentit Ec-

Digitized by Google

cleſia, quæ non credit Luthero, ſine pœnitentia per ſolam fidem, chriſtianos eſſe tutos in mediis ſceleribus? Præterea hic totus eſt in fide ſacramenti, ut non admodum curet de forma verborum, cum verbum tamen, per quod ſignificatur aqua non minoris eſſe momenti, quam aqua ipſa, in qua ſi putat adhibendam eſſe curam, ut pura ſit, & elementaris, nullam ne decet adhiberi ad inquirendam, & exercendam veram aliquam verborum formam, quam certum ſit, & nunc obſervari per Eccleſiam, & olim in uſu fuiſſe veteribus?

Poſt hæc ita magnificat fidem, ut propemodum videatur innuere ſolam fidem ſine ſacramento ſufficere. Nam interim ſacramentum privat gratia; dicit, ſacramentum ipſum nihil prodeſſe; negat ſacramenta gratiam conferre, aut gratiæ efficacia ſigna eſſe, aut omnino quoad efficaciam ſignificationis ſacramenta legis evangelicæ differre quicquam à ſacramentis legis moſaicæ. Qua in re non multum diſputabo, ſed tamen videtur mihi, cum omnia in figuris contingerint judæis, quarum veritas eſt in lege chriſtiana nihil abſurdi conſecuturum ſi quis credat ſacramenta quibus utitur Eccleſia tantum ſynagogæ ſacramentis, quantum lex nova veterem legem antecellit, hoc eſt, quantum corpus umbram ſuperat. Quod ego tamen neque primus cogito, neque ſolus. Hugo de Sancto Victore quem nemo non habet & pro viro docto, & bono: *Dicimus*, inquit, *ſacramenta omnia ſigna eſſe quædam ejus, quæ per illa datur gratiæ ſpiritalis. Oportere autem ut ſecundum proceſſum temporum ſpiritualium gratiarum ſigna magis ſemper ac magis evidentia, ac declarativa formarentur, ut cum effectu ſalutis creſceret cognitio veritatis.* Et paulo poſt; *Quia circumciſio eas tantum, quæ foris ſunt, enormitates amputare poteſt; eas vero, quæ intrinſecus ſunt, pollutionum ſordes mundare non poteſt, venit poſt circumciſionem lavacrum aquæ, totum purgans, ut perfecta juſtitia ſignificaretur.* Nemo ne-

negabit, opinor, hunc ſaltem doctorem ſentire, ſacramentum baptiſmi, & interius purgare, & efficacius perfectam ſignificaſſe juſtitiam, quam fecerit circumciſio. Qua in re Lutherus duas vias commemorat, & utranque refutat: Alteram, qua arbitrati ſunt plurimi eſſe aliquam virtutem occultam ſpiritalem in verbo, & aqua, quæ operetur in animo recipientis gratiam Dei; alteram eorum, qui nihil virtutis tribuerunt ſacramentis, ſed gratiam cenſuerunt à ſolo Deo dari, qui aſſiſtit ex pacto ſacramentis à ſe inſtitutis. Sed quoniam utrique in hoc conſentiunt ſacramenta eſſe efficacia ſigna gratiæ, utranque viam rejicit Lutherus. Ego ut neſcio utra via ſit verior, ita neutram audeo plane contemnere. Nam & illa ipſa via, cui nunc pauciores aſſentiunt non omnino videtur abſurda quod aqua ipſa per verbum occultam habeat animæ purgandæ potentiam. Nam ſi creditur ignis in animam agere, vel ad punienda, vel ad expurganda peccata, quid vetat poteſtate Dei, per quam & illud fit, aquam quoque ad eluendas animæ ſordes poſſe penetrare? In quam ſententiam videntur & Auguſtini verba facere, cum ait: *Aqua baptiſmi corpus tangit, & cor abluit*. Et illud Bedæ quoque dicentis quod Chriſtus tactu mundiſſimæ carnis ſuæ vim regenerativam contulit aquis. Præterea videtur illud in idem vergere quod Propheta canit Ezechiel: *Lavi te aqua, & emundavi ſanguinem tuum ex te* (*Ezech*. 10.). Quæ verba quanquam de præterito loquitur, ante baptiſmum inſtitutum, tamen, ut mos eſt prophetarum, de futuro intelliguntur, nec de corpore duntaxat abluendo loquitur, in quo nihil eſt dignum, quod Propheta prædiceret, nec alia ablutio unquam abluit animæ crimina, præter ſacramentum baptiſmi. De illo igitur interlocutus videtur Ezechiel in perſona Dei prædicentis in ſacramento baptiſmi mundationem futuram eſſe per aquæ lavacrum. Quod ipſum paulo poſt idem Propheta proſequitur apertius, per verbum de futuro: (*Ezech*. 36.) *Effundam*,

dam, inquit, *ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris*. An non per aquam promittit emundationem? Quanquam multo adhuc apertius rem videtur oſtendere Zacharias: *Exibunt*, inquit, *aquæ vivæ de Jeruſalem, medium earum ad mare orientale, & medium earum ad mare noviſſimum* (*Zach.*14.). Hic ſermo annon nobis evidenter baptiſma dipingit? Aquam videlicet de Eccleſia manantem, quæ & originale peccatum purget, & actuale, quam non *mortuam* appellat, ſed *vivam*, ut oſtendat, opinor, per occultam ſanctificationem Dei elemento corporeo vim vitæ ſpiritalis infuſam. Quanquam ut dixi qua via Deus per ſacramenta infundat gratiam, neque mihi judicium arrogo, neque valde veſtigo: (*Rom.*2.) *Cum ſint inveſtigabiles viæ ejus*: Sed certe aliqua via credo feciſſe Deum, ut illic aqua non ſitocioſa, ubi tam multa, & tam magna prædicat facienda per aquam, præſertim cum & aqua, & ſal, & alia quoque corporea ſine ſacramento fidei, per verbum Dei recipiant ſpiritalem vim, niſi prorſus vana ſint omnia, quibus cerei, ignis, aqua, ſal, panis, altare, veſtes, anuli, vel adjurantur exorciſmis, vel invocatione gratiæ benedicuntur. Quæ ſi vim ullam recipiunt, aut ullam numinis præſentiam extra ſacramentum, quanto magis credibile eſt, aquam è Chriſti latere manantem ſpiritalem vitæ vim fonti regenerationis infundere? De quo Chriſtus ipſe pronunciat, quod *niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non poterit videre regnum Dei*; *Ad quod*, ut ait Apoſtolus, *vocamur in baptiſmo*. Quo in baptiſmo, quod Lutherus multum tribuit fidei, non adverſor, modo ne tantum tribuat fidei, ut fides malam vitam defendat, aut quæ formare debet, exterminet ſacramenta. At cum certam illam, & indubitatam fidem exigit in ſuſcipiente ſacramentum, ego potius optandam, quam exigendam puto. Nam, & Beatus Petrus, cum ita populum hortaretur: (*Actorum* 2.) *Pænitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum*

in

in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum & accipientis donum Spiritus Sancti . Non dubito quin paratus fuerit ad baptiſmum recipere totum populum, nec tamen à toto populo repente exigeret illam ſummam, certam, & indubitatam fidem Lutheri, quam nemo ſe ſatis ſciret attigiſſe : ſed promittebat ex ipſo ſacramento omnibus, qui ſe duntaxat offerrent, & cuperent remiſſionem peccatorum & gratiam . Nam magna quædam res eſt certa, & indubitata fides, neque ſemper, neque cuique contingit etiam ex his fortaſſe qui ſibi contigiſſe non dubitant . Ego profectò ſperare non dubitem, quin Dei benignitas ſuis ſacramentis aſſiſtat, & viſibilibus ſignis invifibilem infundat gratiam, & ſacramenti ſui fervore tepores credentium adjuvet : multos per ſacramenta conſequi ſalutem, qui de ſua fide non amplius polliceri poſſunt, quam potuit ille, qui dixit, (*Marci* 9.) *Credo domine, adjuva incredulitatem meam* . Qua in re ſi cui alii, præter adverſario, videar nimium ſacramento tribuere, ſciat, me nihil definire, nihil omnino ſtatuere quod præjudicet fidei, cui ego nihil derogo, ſed ut ſolam fidem, ſine ſacramento, non puto ſufficere in eo, qui ſacramenti compos eſſe poteſt, ita neque ſacramentum ſufficere ſine fide, ſed utrunque oportere concurrere, & utriuſque robur cooperari, & tutius opinor aliquid ſacramento concedere, quam tantum dare fidei, quantum donat Lutherus, qui ſacramento neque gratiam relinquit, neque efficaciam ſigni . Præterea fidem ipſam nihil facit aliud, quam flagitioſæ vitæ patrocinium, quemadmodum ante uberius declaravimus . Quam rem quo magis aſtrueret poſtquam ſacramenta privavit gratia, Eccleſiam privat, & votis omnibus, & legibus . Nec quicquam movet illum, quod Deus ait : *Vovete & reddite* (*Pſalm*. 75.). Sed de votis non dubito quin exurgent ex his, quos ille *voviſtas* vocat, & *votarios*, qui pro ſua profeſſione reſpondeant . Nam illos ex Eccleſia ſemel fermè

prorſus

prorſus eliminat univerſos. De legibus vero demiror hominem præ pudore potuiſſe tam abſurda cogitare, quaſi chriſtiani peccare non poſſent, ſed tam perfecta foret tanta multitudo credentium, ut nihilo decerni debeat, vel ad cultum Dei, vel ad vitanda flagitia. Sed eadem opera, & eadem prudentia tollit omnem poteſtatem, & authoritatem principum, & prælatorum. Nam quid faciet rex aut prælatus, ſi neque legem poteſt ponere, neque poſitam exequi, ſed populus abſque lege velut navis abſque gubernaculo fluctuet? Ubi eſt ergo illud Apoſtoli: (*Roman.* 13.) *Omnis creatura poteſtatibus ſublimioribus ſubjecta ſit?* Ubi illud? (*Ibidem*) *Si male agis, regem time: non enim ſine cauſa gladium portat?* Ubi illud: (*Hebræorum* 13.) *Obedite præpoſitis veſtris, ſive regi quaſi præcellenti*, & quæ ſequuntur. Cur igitur ait Paulus: (1. *Timoth.* 3.) *Bona eſt lex?* & alibi: *Lex eſt vinculum perfectionis* (*Coloſſen.* 13.). Præterea cum ait Auguſtinus: *Non fruſtra ſunt inſtituta poteſtas regis, & cognitoris jus, ungula carnificis, arma militis, diſciplina dominantis, ſeveritas etiam boni patris. Habent omnia iſta modos ſuos, cauſas ſuas, rationes, utilitates: & hæc cum timentur, & mali coercentur, & boni quieti inter malos vivunt.* Sed de regibus ſuperſedeo, ne videar, meam cauſam agere. Illud quæro ſi nemo nec homo nec angelus poteſt ſuper hominem chriſtianum legem ponere, cur tot leges ponit apoſtolus & de legendis epiſcopis, & de viduis, & de velandis fœminarum capitibus? cur ſtatuit ne fidelis conjunx ab infideli diſcedat, niſi deſeratur. Cur audet dicere: (1. *Cor.* 7.) *Cæteris dico ego, non dominus?* Cur exercuit tantam poteſtatem, ut fornicariam Satanæ juberet tradi in interitum carnis? (*Ibid.* 5.) Cur Petrus Ananiam, & Sapphiram ſimili pœna percuſſit, (*Actuum* 5.) quod è ſua ipſorum pecunia paulùm reſervaſſent ſibi? Si multa ſtatuebant Apoſtoli præter ſpeciale præceptum domini ſuper chriſtianum populum, cur non idem propter populi commodum faciant ii, qui ſuc-

ſucceſſerunt in apoſtolorum locum ? Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus vir ſanctus & nihil arrogans jubere non dubitavit, ut per ſuam diœceſim conjuges in quadrageſima, conjugalibus abſtinerent amplexibus ; & indignatur Lutherus ſi Romanus Pontifex ſucceſſor Petri, Vicarius Chriſti, cui Chriſtus velut Apoſtolorum principi tradidiſſe creditur claves Eccleſiæ, ut cæteri per illum & intrarent, & pellerentur, jejunium indicat, aut preculas ? Nam quod ſuadet corpore parendum eſſe, animo retinendam libertatem, quis tam cæcus eſt, ut ſtrophas iſtas non videat ? Cur ignem gerit & aquam homo ſimplex & ſanctulus ? Cur jubet velut apoſtoli verbis hominum ſervos non fieri, hominum ſtatutis non ſubjici, & tamen parere jubet Pontificis injuſtæ tyrannidi ? An Apoſtolus hoc pacto prædicat ? Reges nihil juris habent in vos, injuſtum feratis imperium : Domini jus non habent in vos, feratis injuſtam ſervitutem. Si Lutherus parendum eſſe non putat, cur parendum dicit ? Si parendum cenſet, cur ipſe non paret ? Cur homo verſipellis talibus ludit technis ? Cur in Pontificem, cui dicit obediendum eſſe, conviciis inſurgit ? Cur tumultum ſuſcitat ? Cur in illum concitat populos, cujus vel tyrannidem (ut vocat) fatetur eſſe ferendam ? Profecto non ob aliud, opinor, quam ut favorem ſibi conciliet improborum, qui ſuorum ſcelerum impunitatem cuperent, & eum qui pro libertate eorum jam decertat, caput ipſius inſtituerent, & Eccleſiam Chriſti tandiu ſupra firmam petram fundatam demolirentur, & Eccleſiam novam ex improbis, & flagitioſis conflatam erigerent, contra quam clamat Propheta (*Pſalm.25.*) *Odivi Eccleſiam malignantium, & cum impiis non ſedebo* : & una cum illo noſtra clamat Eccleſia : *Dirige me in veritate tua, quia tu es Deus ſalvator meus, & te ſuſtinui tota die.*

De Pœnitentia.

DE Pœnitentia pœnitet audire quas nugas, quæ ſomnia, quam abſurda, quam impia, quam ſibi repugnantia deblateret. Primum ſuo more, velut novum proponit, quod omnibus eſt notiſſimum, fidem habendam promiſſioni Dei, qua promiſit pœnitenti remiſſionem peccatorum: & jam inſectatur Eccleſiam, quod hanc fidem non doceat. Quis eſt, obſecro, qui hortatur quemquam ad Judæ pœnitentiam, ut doleat quod commiſit, nec tamen ſperet remiſſionem? Quis doceret orandum pro venia, niſi qui doceret promiſſam pœnitenti veniam? Quid prædicatur ſæpius quam Dei tam immenſa clementia, ut nulli quantumvis ſcelerato, ſe emendanti claudat miſericordiam? (*Ezech.*18.) Nemo ne præter Lutherum legit unquam: *Quacunque hora ingemuerit peccator ſalvus erit?* (*Joan.*8.) Nemo legit dimiſſam adulteram, veniæ prophetæ datam, non adulterii tantum, ſed homicidii quoque? (2. *Regum* 12.) Paradiſum latroni datum, & eo datum tempore, quo commiſſa prius flagitia, nulla potuit ſatisfactione redimere? (*Lucæ* 25.) Tantum abeſt ut hæc non doceatur fiducia conſequendæ veniæ, quam præteritam eſſe clamat Lutherus, ut potius in eam partem nimii ſint, qui populos docent, ita per ſe libenter in hanc fiduciam præcipites, ut magis in alteram partem ſint avocandi, qua contemplentur ſeveram, atque inflexibilem Dei juſtitiam. Decuplo enim plures invenies, qui nimia peccent iſtius promiſſionis fiducia, quam deſperatione remiſſionis obtinendæ. Deſinat ergo Lutherus eam rem pro nova nobis, & admiranda proponere, quam nemo non novit. Deſinat quiritari deſuetam eſſe, quia nihil eſt uſitatius.

De

De Contritione.

O *Bliteratis* , inquit , *promiſſione* , *& fide videamus quid ſubſtituerunt in locum earum* . *Tres* , inquit , *partes dederunt pœnitentiæ* , *contritionem*, *confeſſionem* , *ſatisfactionem* . Quas omnes tres ita tractat Lutherus , ut ſatis perſpicuum faciat , nullam earum ſatis ei placere . Nam primum in contritione indignatur , & iram Dei vocat inſubſtentabilem , quod attritioni fiat locus , & credatur Deus in dolore non ſatis de ſe veheementi per ſacramentum ſupplere quod deeſt homini . Videamus ergo quam præclare tuetur quod dicit , quid ipſe contra ſtatuat . Magnam rem docet eſſe contritionem , nec facile parabilem . Jubet omnes habere pro certo , & indubitanter credere propter verbum promiſſionis omnia ſibi peccata eſſe dimiſſa , & à Deo ſe ſolutos in cœlo , poſtquam per os hominis ſoluti ſunt in terra . Qua in re ipſius aſſertio vel in idem recidet quod reprehendit , vel multo magis erit abſurda . Nam Deus , aut his duntaxat per pœnitentiam promiſit peccata remittere , qui quantum peccati moles exigit , ante conteruntur , aut his etiam , qui minus : aut denique remittit & illis qui nihil conteruntur omnino . Si non promiſit niſi quantum poſcat peccati magnitudo contritis, non poteſt Lutherus quod omnes jubet certus eſſe , & indubius , ſe eſſe ſolutum . Nam quomodo ſcire ſe poteſt obtinere promiſſum , qui ſe ſcire non poteſt ſatis eſſe contritum ? Nemo enim novit mortalium omnium , quantum contritionis exigat mortale peccatum . Quod ſi veniam promiſit Deus parum pro ſceleris mole contritis, tunc promiſit his, quos iſti vocant attritos : & jam cum his conſentit Lutherus, quos reprehendit . At ſi promiſit Deus nihil omnino dolentibus , magis promiſit attritis , hoc eſt , utcunque dolentibus . Quamobrem ſi tantum contritionem admittit , hoc eſt , ſufficientem dolorem , nemo certus eſſe poteſt , ſe eſſe abſolutum : & ſic Luthero perierit ,

aut falſa fuerit, & erronea abſolutionis certa illa, & indubitata fiducia. Sin ei dicat cujus alioqui tepido, ac remiſſo dolori, peccata non remitterentur, per pœnitentiæ ſacramentum remitti omnia fatenti ſe peccatorem, & petenti veniam, & per os fratris obtinenti: quid dicit aliud, quam ſentiunt illi, quos inſectatur, qui dicunt ex attritione per ſacramentum superveniens fieri contritionem? Sacramentum enim ſupplere quod deeſt homini. Aut ergo falſa eſt poſitio Lutheri, certum eſſe hominem de abſolutione, aut velit nolit admittendum eſt ei, ſi non verbum attritionis, certe res, quam iſto verbo deſignant: quam ſi conceſſerit (concedat autem niſi velit de ſua ſententia diſcedere) hominis eſt intempeſtive nugantis, re conceſſa contendere de vocabulo. Rurſus magnificis verbis totam invadit Eccleſiam, tanquam perverse doceat, contritionem, dum ex peccatorum collectu, & conſpectu docemur parare contritionem, cum prius doceri deberemus, ut ait ille, principia, & cauſas contritionis, nempe divinæ comminationis, & promiſſionis immobilem veritatem: quaſi non talia paſſim dicantur apud populum, prolatis etiam in eandem ſententiam locis multis è ſcriptura ſacra, neque minus minacibus, neque minus conſolantibus, additis præterea cauſis in procurandam contritionem, neque minus efficacibus, quam ſunt iſtæ, quas Lutherus exigit, & longe ſanctioribus. Nam hæ cauſæ nihil fere proponunt, præter metum pœnæ, & ſpem præmii: quæ converſio ad Deum, non tam grata eſt, ac ſi quis convertatur amore: hoc fiet ſi non iſta quiſque tantum proponet ſibi, quæ Lutherus affert, comminationem Dei, & remiſſionis promiſſionem, ſed illa etiam, quæ docent hi, quos Lutherus tanquam nihil docentes irridet, nempe Dei in ſe benignitatem, & toties in nihil bene merentem in toties merentem male ampliter collata beneficia. His enim rebus ſibi à ſe propoſitis adducetur peccator, ut plus doleat offenſum tam pium patrem, quam tam potentem dominum;

& mi-

& minus pœnam ſuam timeat, quam iram Dei; nec tam cœlum cupiat, quam favorem Dei. Hæc conſideratio bonitatis divinæ format contritionem: *An neſcis homo*, inquit Apoſtolus, *quod Dei benignitas ad pænitentiam te invitat?* & format ut dixit ſanctiorem, quam ſi hæc, quam ex metu pœnæ, & ſpe remiſſionis format Lutherus, qui neminem jactat illa docere præter ſe, cum omnes & eadem doceant, & meliora.

De Confeſſione.

Confeſſionem ita tractat ut in publicis criminibus, quæ ſine confeſſione nota ſunt toti populo, confeſſionem exigat, ubi minus eſt opus; occultorum vero confeſſionem ita verſat lubricus, ut cum non rejiciat prorſus, tamen relinquat incertum, an pro re juſſa, & demandata recipiat. Nam è ſcripturis eam negat probari, tamen placere ſibi dicit, & utilem eſſe, ac neceſſariam, ſed ad pacandas duntaxat afflictas conſcientias, opinor, ſignificans, quod ſi quis habeat conſcientiæ ſuæ ſimilem, quæ vel de ſua ſanctitate ſecura ſit, vel de verbo promiſſionis divinæ certa ſit, ei non ſit opus occultorum confeſſione. Alioqui ſi quis meticuloſus ſit, ad pacandam conſcientiam confitendum eſſe. Quamobrem quoniam tam dubie verba ſua ſuſpendit, mihi viſum eſt afferre quædam, quæ de neceſſitate confeſſionis loquuntur apertius. Et quia ex ſcripturis haberi negat, occultorum confeſſionem, primo loco proponam eum locum ex Eccleſiaſtico (*Eccleſ.* 38.) qui non ſoli mihi videtur omnes tres pœnitentiæ partes complecti: *Fili*, inquit, *in tua infirmitate ne deſpicias te ipſum, ſed adora dominum, & ipſe curabit te: averte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum*. Curat enim Deus dum ſolvit in cœlo, quod ſacerdos ſolvit in terra: dirigimus manus in ſatisfactionem: avertimus à delicto per contritionem; cor vero à delicto in confeſſione mundamus,

mus, juxta illud Prophetæ: (*Pſalm.61.*) *Effundite coram illo corda veſtra*. Tres pœnitentiæ partes complectitur & Chryſoſtomus cum ait: *Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre*. Et infra: *In corde ejus contritio, in ore ejus confeſſio, in opere tota humilitas, hæc eſt fructifera pœnitentia*. Pro confeſſione facit & illud: (*Prov.27.*) *Cognoſce vultum pecoris tui*. Quomodo enim poteſt cognoſcere ſi non indicetur? Quid eo manifeſtius, quod legitur *Num. cap.5. Locutus eſt dominus ad Moſen dicens: Loquere ad filios Iſrael: vir ſive mulier, cum fecerit ex omnibus peccatis, quæ ſolent hominibus accidere, & per negligentiam transgreſſi fuerint mandatum domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum ſuum*. Huc & illud ſuſtinet quod in lege veteri Judæorum, quibus omnia contingebant in figura, populus infectus lepra juſſus eſt ſe ſacerdotibus oſtendere. Nam ſi Deus ideo ſcripſit in lege: (*Levit.13.*) *Non alligabis os bovi trituranti*, ut nos admoneret æquum eſſe ut (*Matth.25.*) *Qui altari ſervit, de altari viveret* (quemadmodum declarat Apoſtolus, (*Apoſt.1. Corint.9.*) qui illud ait, in lege ſcriptum non propter boves, ſed propter homines: *Numquid de bobus*, inquit, *cura eſt Deo?*) non eſt cur quiſquam dubitat, per lepram illam corpoream in lege carnali ſignificatum eſſe peccatum in lege ſpiritali. In quam intelligentiam, ut nos paulatim duceret Chriſtus, ait leproſis (quos dum irent non à corporis tantum, ſed ab animæ quoque lepra mundavit) *Ite*, inquit, *oſtendite vos ſacerdotibus* (*Lucæ 17.*). Jam illud Divi Jacobi: (*Jacob.5.*) *Confitemini alterutrum peccata veſtra*; etiamſi non neſciam alios alio trahere, mihi certe (nec ſoli) videtur de ſacramentali confeſsione mandatum. An non illud quoque facit aperte pro confeſsione, quod per Eſaiam ait Dominus: *Tu dic iniquitates tuas ut juſtificeris?* Quod ſi quid valere debet authoritas Sanctorum Patrum, valere debet in primis, quod ait Beatus Ambroſius: *Non poteſt quiſquam juſtificari à peccato, niſi pec-*

peccatum ipſum fuerit confeſſus. Quid dici poteſt apertius? Præterea Joann. Chryſoſtomus: *Non poteſt*, inquit, *gratiam Dei accipere, niſi purgatus fuerit ab omni peccato per confeſſionem*. Denique Beatus Auguſtinus: *Agite pœnitentiam qualis agitur in Eccleſia. Nemo dicat ſibi occulte ago, quia apud Deum ago, ergo ſine cauſa dictum eſt: Quæ ſolveris ſuper terram: ergo ſine cauſa claves datæ ſunt*. Verum de confeſſione ſi verbum nullum neque nominatim, neque in figura legeretur, neque quicquam à Sanctis Patribus diceretur, tamen cum videam totum populum, tot ſeculis peccata ſua patefacere ſacerdotibus, cum ex ea re tam aſſidue videam, tantum boni proventum, tam nihil enatum mali, aliud neque credere, neque cogitare poſſum, quam eam rem non humano conſilio, ſed divino plane mandato, & conſtitutam eſſe, & conſervatam. Neque enim ulla humana authoritate populus unquam potuiſſet adduci, ut occultiſſima ſcelera, quorum tacitam conſcientiam horrebant, quæ ne prodirent in lucem, tanti referebat ipſorum, in alienas aures poſſet, cum vellet, prodere, tanto cum pudore, tanto cum periculo, tam incunctanter effunderent. Neque fieri potuiſſe, cum tam numeroſi presbyteri boni malique promiſcue confeſsiones audiant, ut audita continerent, etiam ii qui alias nihil continent, niſi Deus ipſe, qui ſacramentum inſtituit, rem tam ſalubrem ſpeciali gratia defenderet. Mihi ergo quidquid ait Lutherus non ex aliqua populi conſuetudine, nec ex inſtitutione patrum, ſed ab ipſo Deo videtur inſtituta, & præſervata confeſsio.

Jam quod Lutherus reſervationes peccatorum damnat, per quas interdicitur ne quilibet ſacerdos remittat omnia, ſed quædam Epiſcopi requirant manum, quædam etiam Papæ: iſthuc ſpectat, quod homo popularis ſic exæquat omnia ut ſummi Pontificis odio, Pontifices omnes in claſſem cogat infimorum ſacerdotum: tam cæcus odio, ut juriſdictionem non diſcernat ab ordine; immo vero multo adhuc cæcior, ut qui nec ordinem videat

deat ullum, ſed omnia plane permiſceat, & confundat horrore, ſacerdoteſque ipſos prorſus in laicorum claſſem redigat. Cum Deus Eccleſiam hanc militantem ad exemplar triumphantis effinxerit, cur tot gradus, tot ordines legens illinc, nullum gradum, nullum ordinem, nullum prorſus diſcrimen admittit hic? Quorſum igitur tam multa ſcripſit Apoſtolus de Epiſcopis, ſi nihil juris in gregem ſuum pluſquam ſacerdotes reliqui, nihil pluſquam quivis haberet Epiſcopus? Sed de laicis dicemus poſtea, interim de ſacerdote dicamus. Sacerdos quilibet ordinem quidem habet, ſed auctoritatem judicandi non habet (quæ res ad abſolventem pertinet) priuſquam ei gregis alicujus cura committatur; idoneus tamen ante reputatur, cui cura tuto poſſit committi. Epiſcopus ergo, qui curam habet totius diœceſis, ſi cui ſacerdoti partem quampiam ſuæ curæ commiſerit, an non ipſa ratio docet hunc non amplius aut ligare poſſe, aut ſolvere, niſi quatenus ille permiſerit, ſine cujus mandato nihil omnino in illius populo, vel ligare quemquam, vel ſolvere potuiſſet? Quippe quod nec ipſi licebat Epiſcopo in aliena diœceſi. Quid ergo miri eſt ſi quædam ſibi reſervat Epiſcopus, quorum curam putat eſſe majorem, quam ut cuilibet poſſit (etiam non imperito) committi? Quod cum tot ſeculis obſervatum ſit, ne populus nimis facili propoſita remiſſionis facultate proclivius in ſcelera laberetur: Lutherus nunc demum ne quiſquam difficultate pœnitentiæ deterreretur à peccando, quidlibet jubet permitti cuilibet, non ſacerdoti modo, ſed etiam laico, in tantum progreſſus ineptiæ, ut cum vulgo mulieres male audiant, quaſi parum probæ taceant ſi quid audierint ſecretius, ille mulieres etiam velit viris eſſe à confeſſionibus. At mulierem cum docere non permittat Apoſtolus non eliget opinor in ſacerdotem Lutherus, qui niſi prædicantem negat ferme quemquam eſſe ſacerdotem. At ſacerdoti tantum confitendum eſſe (niſi neceſſitas ingruat) Sanctorum Patrum declarat ſententia; *Veniat*, inquit Auguſtinus, *ad antiſtites*,

ſtiſtites, per quos illi claves miniſtrentur Eccleſiæ. Non dicit, veniat ad laicos, veniat ad mulieres. Item alibi dicit apertius: *Quem pœnitet omnino pœniteat, & dolorem lacrymis oſtendat: repræſentet vitam ſuam Deo per ſacerdotem: præveniat judicium Dei per confeſſionem. Præcepit enim dominus mundandis, ut oſtenderent ora ſacerdotibus, docens corporali præſentia confitenda peccata*. Item Leo Papa: *Chriſtus hanc præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, ut confitentibus pœnitentiæ ſatisfactionem darent*. Denique Venerabilis Beda: *Coæqualibus quotidiana, & levia, graviora vero ſacerdotibus pandamus, & quanto juſſerint tempore purgare curemus; quia ſine confeſſione peccata nequeunt dimitti*. Præterea quid prodeſſet confeſſio, niſi per claves Eccleſiæ ſequeretur abſolutio? *At hoc jus*, inquit Ambroſius, *ſolis permiſſum eſt ſacerdotibus*. Quod quomodo velit intelligi declarat alibi, cum dicit: *Verbum Dei dimittit peccata, ſacerdos eſt judex*. Alio item loco ſcribit Auguſtinus apertiſſime: *Fruſtratur claves Eccleſiæ, qui ſine ſacerdotis arbitrio pœnitentiam agit*. Nunc igitur judicet quisque quam vere ſentit Lutherus, qui contra Sanctorum omnium ſententiam claves Eccleſiæ trahit ad laicos, trahit ad mulieres; & ait: *Verba Chriſti quæcunque ligaveritis, &c. non ſacerdotibus tantum, ſed omnibus dicta fidelibus*. Marcus Æmilius Scaurus vir clariſſimus, & exploratæ probitatis Romæ cum à Vario Sucronenſi, homine parum ſyncero, accuſaretur apud populum, & accuſator oratione longa peroraſſet, ille breviter, & ſua, & populi fretus conſcientia, non dignatus oratione contendere: *Quirites*, inquit, *Varius Sucronenſis ait, Æmilius Scaurus negat: utri potius credendum cenſetis?* Quibus verbis applaudente populo vir honoratus, hominis nihili futilem accuſationem eluſit. Quæ percontatio non illic magis mihi viſa eſt, quam in præſenti quæſtione congruere. Nam verba Chriſti de clavibus laicis dicta Lutherus ait, Auguſtinus negat; utri magis credendum eſſe cenſetis? Lutherus ait, negat Beda; utri

magis credendum cenſetis ? Lutherus ait, negat Ambroſius, utri magis credendum cenſetis ? Denique Lutherus ait, tota negat Eccleſia : utri magis cenſetis eſſe credendum ? At ſi quis adeo deſipiat, ut authore Luthero mulieri quoque putet eſſe confitendum, huic non inutile fortaſſe fuerit illud alterum Lutheri dogma ſuſcipere, quo ſuadet non adhibendum multum ſtudii ad recogitanda peccata. Non expedit profecto nimis anxie multa revocare in memoriam, ut omnia in ejus infundas aures, quæ per viam, & patulam viam ab auribus habet ad linguam. Alioqui cum res fieri poteſt abſque tali periculo, non dubitem Lutheri conſilio exemplum Prophetæ præponere : *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine*. Omnes, inquit, annos meos, ſed in amaritudine. Talis enim confeſsio non ſolum præterita diluit, ſed novam etiam parit ubertim gratiam, juxta illud Ambroſii ; *Fidelior factus eſt Petrus, poſtquam fidem ſe perdidiſſe deflevit ; atque ideo majorem gratiam reperit, quam amiſit*. Quem ſecutus Gregorius ; *Fit*, inquit, *plerunque gratior Deo amore ardens vita poſt culpam, quam in ſecuritate torpens innocentia*. Nam cum Lutherus *otioſos* homines appellat, qui cenſuerunt confitendas peccatorum circumſtantias, Auguſtinus longe cenſet aliter : *Conſideret*, inquit Auguſtinus, *qualitatem criminis in loco, in tempore, in perſeverantia, in varietate perſonæ, & quali hoc fecerit tentatione, an ipſius vitii multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem ſecundum excellentiam ſui ſtatus, vel officii, & ſecundum modum meretricis, & modum operis ſui, & qualiter turpitudinem peregit, ſi in loco ſacro, ſi in tempore orationi conſtituto, ut ſunt feſtivitates, & tempora jejunii. Conſideret quantum perſeveraverit, & doleat, quam perſeveranter peccaverit, & quanta victus fuerit oppugnatione. Sunt enim qui non ſolum non vincuntur, ſed etiam ultro ſe peccato offerunt ; nec expectant tentationem, ſed præveniunt voluptatem. Et pertractet ſecum quam multiplici actione vitii, quam delectabiliter peccavit. Omnis*

iſta

iſta varietas confitenda eſt, & deflenda; ut cum cognoverit quod peccatum eſt, cito inveniat Deum ſibi propitium. In cognoſcendo augmentum peccati, inveniat ſe cujus ætatis fuerit, cujus ſapientiæ, & ordinis. Immoretur in ſingulis iſtis, & ſentiat modum criminis, purgans lachrymis omnem qualitatem vitii. Hactenus Auguſtinus. Quo uno haud ſcio an reperiat quemquam Lutherus, ex his quos *otioſos* vocat, qui diligenter connumerarit peccatorum circumſtantias: ne putet Lutherus circumſtantiarum nihil quicquam ad confeſsionem pertinere. Quod ſi ejuſdem peccati variæ circumſtantiæ ſint, quoad poſſumus, in memoriam revocandæ, quanto magis gravia, & diverſa crimina colligenda ſunt, & diligenter excutienda conſcientia, ut ſi fieri poſsit, nullum nobis patiamur excidere? Nam quod Lutherus velut acutiſsimum telum conjicit, neminem poſſe omnia peccata confiteri, propterea quod nemo poteſt omnium recordari, telum eſt obtuſiſsimum. Quis enim neſcit, neminem, qui dixit, omnia peccata confitenda fuiſſe, tam ſtolidum, ut ſenſerit etiam illa ſacerdoti narranda in aurem, quæ confitenti non veniſſent in mentem?

De ſatisfactione.

DE ſatisfactione neſcio an ſatisfaciat aliis, mihi profecto videtur potius quam taceret, maluiſſe multis verbis nihil dicere. Nam primum quod ait Eccleſiam ſic docere ſatisfactionem, ut populus veram ſatisfactionem non intelligat unquam, quæ eſt innovatio vitæ, quis non videt meram eſſe calumniam? Quis Lutherus docuit Eccleſiam non docere, innovandam eſſe vitam? Totam non peragravit Eccleſiam, non omnibus interfuit confeſsionibus, ut hanc audiret inſcitiam ſacerdotum. Neceſſe eſt ergo aut Spiritum Sanctum habeat in ſinu, aut dæmonem aliquem in pectore, qui iſtud ei inſpiraverit. Sed quiſquis hic ſpiritus

ſuit, bonus eſſe non potuit, qui falſitatem docuit, ſed ſpiritus ille, de quo dictum eſt: *Diabolus mendax eſt, & pater ejus.* Nam nemo neſcit falſum eſſe quod Lutherus affert pro vero. Quis enim unquam adeo ſtipes fuit ut ſic indicaret opera ſatisfactoria pro præteritis, ut indulgeret futura? Quis non aſsidue cum abſolvit, illa Chriſti verba ſuccinit; *Vade & noli amplius peccare?* Et illud Pauli: *Sicut tribuiſti membra veſtra ſentire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem.* Quis non legit illud Gregorii: *Pœnitentiam quippe agere digne non poſſumus, niſi modum quoque ejuſdem pœnitentiæ cognoſcamus? Pœnitentiam quippe agere eſt & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui ſic alia deplorat, ut iterum alia committat, adhuc pœnitentiam agere ignorat, aut diſſimulat. Quid enim prodeſt ſi peccata luxuriæ quis defleat, & tamen adhuc avaritiæ æſtibus anhelat?* Quod ſi nihil horum diceretur, tamen cum ſacerdos indicit pœnitentiam pro commiſſis, ipſa re docet non eſſe rurſus committenda, quæ rurſus ſunt punienda. Lutherum ergo manifeſte liquet nihil habere penſi quid dicat, modo verborum effutiat aliquid, quo calumnietur Eccleſiam. Quæ res maxime ſemper patet, ubicunque velut in re maximi momenti, maxima voce declamat, quemadmodum in his verbis facit: *Quæ monſtra tibi debemus Romana Sedes, & tuis homicidis legibus, & ritibus, quibus mundum totum eo perduxiſti ut arbitrentur ſeſe poſſe Deo per opera pro peccatis ſatisfacere, cui ſola fide cordis contriti ſatisfit, quam tu his tumultis non ſolum taceri facis, ſed opprimis etiam, tantum, ut habeat ſanguiſuga tua inſatiabilis, quibus dicat, affer, affer: & peccata vendat?* Quis non arbitretur, cum hæc verba legat tam atrocia, tam tragica, Lutherum in Sede Romana deprehendiſſe ingentia, & abominanda portenta? At ſi quis omnia penſiculet diligentius, videbit parturiente monte natum ridiculum murem. Nam primum quam ridiculum eſt illud quod exclamat in Roma-

nam

nam Sedem ? quaſi Romæ tantum, & non per omnem totius orbis Eccleſiam exigerentur opera ſatisfactionis, & injungatur pœnitentia; aut quaſi leges, quas ille vocat *homicidas* non ſint editæ pleræque à Sanctiſſimis olim Patribus, & publico chriſtianorum conſenſu in Synodis, ac generalibus Conciliis. Deinde cum dicit quod per opera non ſatisfit Deo, ſed ſola fide, ſi ſentit quod non per ſola opera ſine fide, ſtulte bacchatur in Sedem Romanam, in qua nemo fuit unquam tam ſtultus, qui diceret opera ſine fide ſatisfacere, cum nemo neſciat illud Pauli: *Quod non eſt ex fide, peccatum eſt*. Sin opera ſentit ſuperflua, & fidem ſolam ſufficere qualiacunque ſint opera, tum dicit aliquid, & vere diſſentit à Sede Romana, quæ credit Divo Jacobo, quod *fides ſine operibus mortua eſt*. Videtis igitur quam inepte ſe commovet Lutherus, qui ſic invehitur in Romanam Sedem, ut ſemet interea vel ſtultitiæ retibus, vel impietatis involvat. Quanquam profecto propinquius opinor vero, Lutherum ſentire, fidem ſemper abſque operibus bonis ſatis eſſe ad ſalutem. Nam id illum ſentire tum ex aliis locis multis evidenter liquet, tum ex eo quod dicit: *Opera Deus nihil curat, nec eis indiget. Indiget autem, ut verax in ſuis promiſſis à nobis habeatur*. Quibus verbis quid ſenſerit Lutherus, viderit ipſe, ego certe Deum, credo, & fidem noſtram, & opera noſtra curare, & neque operibus noſtris egere, neque fide. Nam ut bonorum noſtrorum non eget qui Deus eſt, ita curam habet omnium quæ faciunt homines, qui aliud ab his fieri vetat, aliud jubet: ſine cujus quidem cura ne unus quidem paſſer cadit ſuper terram, quorum duo veneunt dipondio. Sed quia videtur Lutherus eo vergere, ut pœnitens tantum ingrediatur novam vitam, ac negligat à ſacerdote pro commiſſorum ſatisfactione ſuſcipere pœnitentiam, audiamus quid in hac quoque parte ſcribat Auguſtinus: *Non ſufficit*, inquit, *mores in melius commutare, & à præteritis malis recedere, niſi etiam de his, quæ facta ſunt, ſatisfaciat Domino, per pœnitentiæ do-*

dolorem, *per humilitatis gemitum*, *per contriti cordis ſacrificium*, *cooperantibus eleemoſynis*, *& jejuniis*. Et alibi: *Ponat ſe pœnitens*, inquit, *omnino in judicio & poteſtate ſacerdotis*, *nihil ſui reſervans ſibi*, *ut omnia eo jubente paratus ſit facere pro recipienda vita animæ*, *quæ faceret pro vitanda corporis morte*. Item alibi; *Ligant quoque*, inquit, *ſacerdotes dum ſatisfactionem pœnitentiæ confitentibus imponunt*: *ſolvunt cum de ea aliquid dimittunt*. *Opus enim juſtitiæ exercent in peccatores*, *cum eos juſta pœna ligant*: *opus miſericordiæ*, *cum de ea aliquid relaxant*. Satis igitur aperte me docuiſſe confido, quam temere calumniatur Eccleſiam, & per omnem pœnitentiæ partem, quam inepta, quam impia, & quam abſurda contra Sanctos Patres, contra Scripturam Sacram, contra publicam Eccleſiæ fidem, contra tot ætatum, tot populorum conſenſum, contra ſenſum ferme communem conſtituat: quibus tamen ille non eſt contentus; ſed cum diu ſaxus eſſet, pœnitentiam eſſe ſacramentum, tandem in fine totius libri pœnitere cæpit eum, quod quicquam omnino liber haberet; eoque mutata (quod ſolet) in deterius ſententia, pœnitentiam prorſus negat eſſe ſacramentum. At idem ante fatetur, ſe non dubitare, quin quicunque coram quovis privatim fratre, vel ſponte confeſſus, vel correptus veniam petierit, & emendaverit, ab omnibus occultis abſolutus ſit. Si ita ſenſit, quanquam falſum in hoc ſentit, quod ait, *coram quovis privatim fratre*, & in hoc item, quod nihil intereſſe cenſet, an confiteatur ultro, an correptus petat veniam; tamen ſi pœnitentiam etiam talem cenſet eſſe tam utilem, cur pœnitentiam eximit è numero ſacramentorum? Non ob aliud omnino, quam ut haberetur in minore pretio, & viduata nomine ſacramenti (quod apud chriſtianos eſt in veneratione) viléſceret. Quam in rem non alium reperit prætextum, quam quod pœnitentiam non habeat ſignum viſibile: quaſi vel exterior pœnitentia, vel ille ipſe corporeus actus, & geſtus, quo ſacerdos abſolvit pœnitentem, ſi-

gnum

gnum eſſe non poſſit ſpiritalis gratiæ, qua pœnitens conſequitur remiſſionem. Sed ut aliquando finem loquendi faciam de pœnitentia, utinam aliquando pœniteat ipſum, tàm malæ tractatæ pœnitentiæ, & cujus omnes partes conatur evertere, ſalubriter olim partes omnes adimpleat, conteratur de malitia, publice confiteatur errores, & Eccleſiæ (quam tot blaſphemiis offendit) judicio ſe ſubjiciens, quidquid ante commiſit, quanta maxima poteſt (nam digna profectò non poteſt) ſatisfactione recompenſet.

De Confirmatione.

CONfirmationem adeò non recipit pro ſacramento; ut etiam mirari ſe dicat quid Eccleſiæ in mentem venerit, ut confirmationem faceret ſacramentum, & in re tam ſacra ludit, & nugatur homo nugaciſſimus, quærens cur non ex pane faciant ſacramenta tria, cum anſas quaſdam habeant ex ſcripturis. Ideo non facit Eccleſia non apprehendit anſam ex qualibuſcunque ſcripturæ verbis alia condendi ſacramenta, quam quæ Chriſtus inſtituit, & ſuo ſanctificavit ſanguine: quemadmodum è diverſo nullum eorum omittit, quæ à Chriſto, & Apoſtolis per manus deinceps tradita ſunt, etiam ſi nuſquam quicquam de eis ſcriberetur. Nam quod ait confirmationem nullam operari ſalutem, nulla fulciri promiſsione Chriſti; hoc dicit tantum, neque probat quicquam: duntaxat negat omnia. At cum loca quædam Lutherus ipſe commemorat, è quibus (quanquam id Lutherus irridat) habere non abſurde potuerit ſacramenti confirmationis initium, cur tam maligne de tota judicat Eccleſia, quaſi temere ſacramentum ſuſcipiat; propterea quod in illis locis nullum legit verbum promiſsionis? Quaſi nihil omnino promiſerit, dixerit, fecerit Chriſtus, quod non complectantur Evangeliſtæ. Hac ratione ſi tantum Joannis extaret Evangelium, negaret inſtitutionem ſacramenti in cœna

na

Digitized by Google

na Domini, de qua inſtitutione nihil omnino ſcribit Joannes, qui eodem Dei conſilio non tetigit iſtud, quo multa alia præterierunt omnes quæ fecit Jeſus: *Quæ* (ut inquit Evangeliſta) *non ſunt ſcripta in libro hoc, & quæ totus mundus non poſſet capere*. Ex quibus nonnulla per Apoſtolorum ora fidelibus patefacta ſunt, & perpetua deinceps Eccleſiæ catholicæ fide conſervata. Cui quare non debeas de quibuſdam credere, quanquam non legantur in evangeliis, cum (ut Auguſtinus ait) niſi tradente Eccleſia ſcire non poteſt quæ ſint evangelia, quorum ſi nullum unquam ſcriptum eſſet, maneret tamen evangelium ſcriptum in cordibus fidelium, quod antiquius fuit omnium evangeliſtarum codicibus; manerent ſacramenta, quæ & ipſa non dubito evangeliſtarum libris eſſe omnibus antiquiora: ne putet Lutherus efficax argumentum eſſe fruſtra ſuſcepti ſacramenti ſi non reperit inſtitutum in evangeliis. Alioqui ſi nihil omnino recipiat quod non tam aperte legat in evangelio, ut tergiverſandi non ſit locus, quomodo credit (ſi modo credit, qui fere nihil credit) perpetuam Mariæ virginitatem? De qua adeo nihil invenit in ſcripturis ut Helvidius non aliunde, quam ex ſcripturarum verbis arripuerit anſam decernendi contrarium. Nec aliud opponitur illi, quam totius Eccleſiæ fides, quæ nuſquam major eſt, aut fortior, quam in ſacramentis. Ego certe neminem eſſe puto, qui ſcintillam ullam habet fidei, cui perſuaderi poſſit, quod Chriſtus, qui pro Petro oravit, ne fides ejus deficeret, qui Eccleſiam ſuam ſupra firmam petram collocavit, pateretur eam tot ſeculis univerſam corporalium rerum ſignis inanibus, erronea fiducia, velut divinis ſacramentis obſtringi. Si nuſquam inde quicquam legeretur, illi tamen verbo mentem domini poterant enarraſſe, qui præſentes verſati ſunt cum eo, de quibus ait ipſe: *Vos teſtes eſtis, qui mecum ab initio fuiſtis*. Docere poterat quid debebat fieri Paracletus ipſe, de quo dixit Chriſtus; *Cum autem venerit Paracletus, quem*

ego mittam vobis à patre meo, ſpiritus veritatis, qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me. Et rurſus: *Cum venerit ille, qui eſt ſpiritus veritatis ducet vos in omnem veritatem: non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audierit, loquetur, & quæ futura ſunt annunciabit vobis.* Eccleſia ergo cum tot, & tales habuerit præceptores, tot vivos evangeliſtas, & ſpiritum illum, qui veritatem inſpirat, crederetur temere inſtituiſſe ſacramentum, & ſpem in ſigno collocare nihili? Non credetur potius ab Apoſtolis, non credetur potius à Spiritu Sancto didiciſſe? Certe, ſi quis nomen hujus ſacramenti, ſi quis miniſtrum, ſi quis virtutem quam ſpondet æſtimet, videbit rem non eſſe talem, quam temere credatur Eccleſia ſuſcepiſſe. *A chriſmate* enim ut inquit Hugo de Sancto Victore *Chriſtus dicitur*, à Chriſto chriſtianus: cujus ex quo nomen omnes communicare cæperunt, omnes unctionem accipere debuerunt: quia in Chriſto omnes electum genus ſumus, & regale ſacerdotium. Nec ungimur excepta neceſſitate, niſi per epiſcopos, ut chriſtianum conſignent, & ſpiritum paracletum tradant, quemadmodum idem ait Hugo, ſicut in primitiva Eccleſia Spiritum Sanctum per impoſitionem manuum dandi, ſoli Apoſtoli poteſtatem habuiſſe leguntur. Fructum quoque ſacramenti idem Doctor declarat: *Sicut*, inquit, *in baptiſmo remiſſio peccatorum accipitur, ita per manus impoſitionem ſpiritus paracletus datur. Illic gratia tribuitur ad remiſſionem peccatorum, hic gratia datur ad confirmationem. Quid autem prodeſt ſi à lapſu erigeris, niſi ad ſtandum confirmeris?* Hactenus Hugo. Cui recta quoque conſentit ratio. Quemadmodum enim in vita corporali, præter generationem, per quam vitam conſequimur alia requiritur actio per quam & creſcimus, & ad perfectionem virtutis perducimur; ita in ſpiritali vita, quæ per generationem baptiſmatis acquiritur opus eſt ſacramento confirmationis, per quam vita ſpiritualis ad perfectam virtutem perducitur, & Spiritus

K San•

Sanctus datur ad perfectum robur. Et præter ſacramentum baptiſmi, quod adjuvat ad credendum, confirmatio prodeſt in adjutorium fortitudinis ad audacter confitendum. Ad hoc enim ordinatur, ut homo coram perſecutore, fidem confiteatur audacter. Et hoc eſt, quod ait Melchiades (*de conſecr. d. 5.*): *In baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſma confirmamur ad pugnam.* Nam confirmatio ad hujus mundi agones armat, & inſtruit.

Denique ut Lutherus intelligat hoc ſacramentum neque novum eſſe, neque inane figmentum, ſed adeo non vacare gratia, ut ſpiritum etiam gratiæ conferat ac veritatis, afferamus in medium quid Beatus Hieronymus de confirmationis ſacramento ſcripſerit. Ait enim: *Epiſcopus ſi imponit manum, iis imponit, qui recta fide baptizati ſunt, qui in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, tres perſonas, & unam ſubſtantiam crediderunt. Arrianus vero cum nihil aliud crediderit (claudite quæſo aures qui credituri eſtis ne tantæ impietatis vocibus polluamini) niſi in Patre ſolo vero Deo, & in Jeſu Chriſto Salvatore creatura, & in Spiritu Sancto utriuſque ſervo, quomodo Spiritum Sanctum ab Eccleſia recipiet, qui necdum remiſſionem peccatorum conſequutus eſt? Spiritus quippe Sanctus niſi mundam fidem, non incolit, nec habitator ejus templi efficitur, quod antiſtitem non habet veram fidem. Quod ſi hoc loco quæras, quare in Eccleſia baptizatus, niſi per manus epiſcopi non accipiat Spiritum Sanctum, diſce hanc obſervationem ex ea authoritate deſcendere, quod poſt aſcenſum domini, Spiritus Sanctus ad Apoſtolos deſcendit, & multis in locis idem factitatum reperimus.* Hactenus Hieronymus. Cujus ſententiæ cum alia multa ſcripturæ loca ſubſcribunt, tum ille multo clariſſime, qui in actis Apoſtolorum declarat, quod populus, qui ante baptizatus eſt in Samaria, deſcendentibus ad eos Petro, ac Joanne, ac manus eis imponentibus, accepit Spiritum Sanctum. Demiror igitur quid in mentem Luthero venerit, ut confirmationem pro ritu tantum ac cæremonia contendat habendam, pro ſa-

cramento

cramento vero neget: quæ non ſolum Sanctorum teſtimonio Doctorum, & totius Eccleſiæ fide, ſed etiam ſacræ ſcripturæ clariſſimis locis oſtenditur, viſibili ſigno manus pontificiæ, non gratiam tantum, ſed & ipſum gratiæ ſpiritum conferre. Deſinat ergo Lutherus confirmationis ſacramentum contemnere, quod Miniſtri dignitas, Eccleſiæ authoritas, & ipſius ſacramenti commendat utilitas.

De Sacramento Matrimonii.

MAtrimonium Sacramentorum omnium primum; inter primos homines celebratum, primo Chriſti miraculo cohoneſtatum, quod propter ſacramenti nomen ipſum, tam diu, tam religioſe cultum eſt. Lutherus nunc demum, ne conjugalem fidem, tanti quisque putet in poſterum, negat eſſe ſacramentum ullum: & cum alia ſacramenta ſic ſuſtulerit, ut in uno negarit inſtitutum ſignum, in alio negare promiſſam gratiam, in matrimonio negat utrunque. Nam negat uſquam promiſſam eſſe gratiam. Negat uſquam inſtitutum eſſe pro ſigno. Unde hæc novit? *Quia non legitur*, inquit. O rationem fortem, & multarum hæreſum parentem. Ex hoc fonte venenum auſit Helvidius. Nullum ſacramentum admittis, cujus inſtitutionem non legis in libro? Quem librum unquam ſcripſit ille, qui inſtituit omnia? *De quibuſdam*, inquit, *credo Evangeliſtis Chriſti*. Cur ergo de quibuſdam Chriſti non credis Eccleſiæ, quam Chriſtus omnibus præponit Evangeliſtis, qui non niſi membra quædam fuerunt Eccleſiæ? Quamobrem ſi fidis uni, cur diffidis omnibus? ſi membro tribuis tantum, cur toti nihil tribuis corpori? Eccleſia credit eſſe ſacramentum, Eccleſia credit à Deo inſtitutum, à Chriſto traditum, ab Apoſtolis traditum, à Sanctis Patribus per manus deinceps pro ſacramento traditum ad nos perveniſſe, pro ſacramento per nos tradendum poſteris, ad finem uſque ſeculi pro ſacramento venerandum. Hoc

Eccleſia credit, & quod credit, dicit. Hoc, inquam, tibi dicit eadem Eccleſia, quæ tibi dicit Evangeliſtas ſcripſiſſe evangelium. Nam niſi Eccleſia diceret evangelium Joannis, Joannis eſſe, neſcires eſſe Joannis. Non enim adſediſti ſcribenti. Cur ergo non credis Eccleſiæ cum dicit hæc Chriſtum feciſſe, hæc ſacramenta inſtituiſſe, hæc Apoſtolos tradidiſſe, quemadmodum credis ei, cum dicit, hæc Evangeliſtam ſcripſiſſe?

Matrimonium (inquit Lutherus) erat apud antiquos patres, erat apud gentiles, & tamen apud neutros matrimonium erat ſacramentum, cum tamen apud utroſque matrimonium fuerit æque verum, atque apud nos. De patribus qui ſub lege erant, & ante legem, non accedo Luthero, immo plane cenſeo matrimonium fuiſſe illis ſacramentum, ſicut fuit & circumciſio. De gentibus alia quæſtio eſt, quarum conjugium totum pendebat à moribus, ac legibus cujuſque populi: eoque talia erant apud alias legitima conjugia, qualia haberentur alibi perabſurda. Quanquam non deſunt qui contra Lutherum ſentiant, etiam gentium conjugium ſacramentum eſſe. Nam & Beatus Auguſtinus ait, quod ſacramentum conjugii omnibus gentibus commune eſt, ſanctitas autem ſacramenti non eſt niſi in civitate Dei noſtri, & monte ſancto ejus, in quam ſententiam qui volet, Hugonem de Sancto Victore perlegat. Quanquam ſi conjugium infidelium ſacramentum non eſſet, non ſequeretur tamen quod Lutherus infert, ut ideo ne fidelium quidem conjugium ſacramentum ſit. Populus enim Dei in matrimonio quiddam habet ſanctius, habuitque ſemper & cum primum inſtitueretur, & cum datis à Deo legibus honeſtaretur: porro apud gentes, quoniam humana tantum res agebatur, adſciſcere ſibi conjuges, ac rejicere, pactis ac legibus humanis ſolebant. In Dei populo, junctos conjugio non licuit olim divelli. Nam quod per Moyſen Deus permiſit hæbreis libellum repudii, Chriſtus fatetur indultum propter duritiem populi, alioquin uxores animo ſuo non

non ſatis commodas interfecturi, Nam *ab initio*, inquit Chriſtus, *non erat ſic*, chriſtianos vero Chriſtus ad priſtinam revocavit ſanctitatem, conſecrans matrimonium indiſſolubili vinculo ſocietatis, exceptis fornicationis cauſa, inter eos, quos non humanus error, ſed Deus rite conjunxit. Non ſequitur igitur, ut ſi conjugium non fuerit ſacramentum gentibus, idcirco ſacramentum aut nunc non ſit chriſtianis, aut non fuerit priſcis olim patribus. Nam quod ad chriſtianos pertinet, etiam ſi nuſquam legeretur, Eccleſiæ fides ſufficeret. Et tamen unus ille locus ex Apoſtolo, quem Lutherus cavillo conatur eludere, manifeſte docet matrimonium non nunc tantum, ſed & olim quoque in generis humani primordiis inſtitutum pro ſacramento. Quod nemini opinor dubium relinquetur, qui locum illum ex epiſtola ad Epheſios perleget, & conſiderabit attentius, quem totum placuit inſerere; propterea quod nullius interpretatione poterit res elucere clarius, quam ipſis verbis Apoſtoli, qui tam aperte quod ſentit, explicuit, ut ineptis Lutheri calumniis nullum reliquerit locum. Ait enim: *Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut domino; quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, ipſe ſalvator corporis. Sed ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus. Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro eo, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujuſmodi, ſed ut ſit ſancta, & immaculata. Ita & viri debent diligere uxores ſuas, ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit, & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam, quia membra ſumus corporis ejus, & de carne ejus, & de oſſibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum eſt; ego au-*

tem

Digitized by Google

tem dico in Chriſto, & Eccleſia.

Videtis ut Beatus Apoſtolus matrimonium viri, & uxoris docet undique ſacramentum eſſe, quod repræſentat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia. Docet enim conſecratum à Deo matrimonium, ut eſſet Chriſti cum Eccleſia conjuncti ſacramentum, atque ideo virum comparat Chriſto, uxorem Eccleſiæ. Virum caput dici ejus corporis, quod unum facit cum fœmina; Chriſtum caput eſſe dicit ejus corporis, quod unum facit cum Eccleſia. Præcipuam cauſam facit cur vir uxorem diligat non aliam, quam ne diſſimilem ſignum ſit Chriſti, quem repræſentat: & hanc potiorem cauſam facit, quàm communem maſculi, & fœmellæ naturam, quæ & ipſa potuiſſet incitare ad diligendum. Mulierem vero ut virum timeat, ac revereatur, eodem exemplo provocat, nempe quod illam referat Eccleſiæ obedientem Chriſto. Quæ cum iterum atque iterum multis verbis inculcaſſet, nequis hanc viri cum Chriſto, & uxoris cum Eccleſia collationem putaret ſimilitudinem eſſe quampiam duntaxat exhortandi gratia deſumptam, oſtendit rem eſſe veram, verum eſſe ſacramentum, à prophetarum omnium primo, primoque ejus ipſius vaticinio, orbe jam tum recens condito, prænunciatum. Nam cum dixiſſet: *Qui ſuam uxorem diligit, ſe ipſum diligit: nemo enim unquam carnem ſuam ódio habuit, ſed nutrit, & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam: quia membra ſumus*, inquit, *corporis ejus, & de carne ejus, & oſſibus ejus*. Quæ verba dixit Apoſtolus, ut nos in memoriam duceret eorum verborum, quæ verbis iſtis ſimilia dixit Adam, cum in conſpectum ejus primum adducta eſt Eva: *Hoc nunc os ex oſſibus meis & de carne mea*. Et ut evidentius oſtenderet Apoſtolus, ad Chriſti copulam cum Eccleſia pertinere ſacramentum conjunctionis Adæ cum Eva; Adæ verba ipſa ſubjunxit: *Propterea relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una: Hoc ſacramentum*, inquit Apoſtolus, *magnum eſt in Chriſto, & Eccleſia*.

Quo

Quo modo potuiſſet Apoſtolus evidentius refelliſſe Lutherum, quam his ipſis verbis, quæ Lutherus inepte conatur eludere? qui ex eo quod Apoſtolus dixit, ſacramentum hoc magnum eſſe in Chriſto, & Eccleſia, contendit Apoſtolum abſtuliſſe ſacramentum à matrimonio viri & uxoris, tanquam ſi quis ita loqueretur ſacramentum baptiſmi magnum eſt in ablutione animæ, negaret baptiſmum corporis eſſe ſacramentum: aut ſi quis diceret ſacramentum Euchariſtiæ magnum eſſe in ipſo Chriſti corpore, negaret panis, & vini ſpeciem eſſe ſacramentum: aut ſi dicat idem ſacramentum eſſe magnum in Chriſti corpore myſtico, ſacramentum detraheret corpori quod ſumpſit de virgine. Quis unquam vidit tam nugace gloſſemate, tanta ſe cum gloria jactantem? Nam ſi Apoſtolus hoc ſenſiſſet, & ſic voluiſſet accipi, ut hoc ſacramento magnum eſſet duntaxat in Chriſto & Eccleſia, neque pertineret quicquam ad viri & uxoris matrimonium, imminuiſſet pondus & robur illorum omnium, quibus illa comparatione duarum conjunctionum commendaverat ante conjugium. Quin alia quoque ratione nocuiſſet cauſæ quam ſuſceperat, ſi illa Protophlaſtri verba, quæ per ſe poſita videbantur conjuges in mutuum amorem trahere, ſic traxiſſet ad Chriſtum & Eccleſiam, ut nihil pertinere doceret ad virum, & uxorem. Verba illa Adæ fuiſſe vaticinium de Chriſto & Eccleſia, docet Apoſtolus, & omnes Doctores ſancti confirmant, & ipſa res oſtendit. Nam ad primum Adæ conſpectum protulit ea verba, quibus patri, & matri præferebat uxorem, cum ipſe neque patrem habuiſſet, neque matrem, neque adhuc præceptum procreandi liberos, ut parentum, & liberorum collatione cognoſceret quid pater eſſet, aut mater. Quod ſi illa Protoplaſtri verba fuerunt vaticinia de Chriſto, & Eccleſia, tunc aut nihil pertinuiſſe videntur ad matrimonium quod agebatur, & de quo dici videbantur: aut illud ipſum matrimonium, velut illius conjunctionis idoneum ſignum, ab ipſo Deo, cu-

jus

jus ſpiritu formabatur Adæ loquentis os, ſacramentum inſtituebatur, ut eadem verba poſſent, & in quod agebatur, & in id etiam quod prænunciabatur, hoc eſt in hominum conjugium, & Chriſti cum Eccleſia copulam competere: & tanquam unum ſacramentum ex re ſacratiſſima, & ejuſdem rei ſacro, & congruenti ſigno comprehendere. Præterea ut liquido patere poſſit, Lutherum nihil dicere, non hoc agit Apoſtolus in illo loco ad Epheſios, ut doceret ex illis verbis quam magnum eſſet ſacramentum Chriſtus conjunctus cum Eccleſia, ſed ut moneret conjunctos matrimonio, ut ſe ſic mutuo gererent, ut ipſorum conjugium, rei tam ſacræ, cujus ſacramentum erat, idoneum, & quam ſimillimum ſacramentum redderent. Lutherus igitur hoc in loco vel oſcitat ipſe, atque indiligenter, & inconſulte legit illum locum, aut quod lectione comperit, impietate diſſimulat; cum hunc intellectum, quem attulimus, & quomodo intelligit Eccleſia, reſpondet eſſe magnæ oſcitantiæ, & indiligentis, inconſultæque lectionis. Ergo Auguſtinus oſcitanter legit Apoſtolum, oſcitanter legit Hieronymus, oſcitanter omnes præter unum Lutherum, qui vigilantia ſua deprehendit Paulum ipſum, non ſcripſiſſe *ſacramentum*, ſed *myſterium*. O hominem oculatum, qui viderit totam Eccleſiam latinam perperam vocare *ſacramentum*, id quod Apoſtolus, dum græce ſcriberet, appellet *myſterium* non *ſacramentum*: quaſi ideo latini errarent, qui rem efferant latine, quia Paulus in lingua græca non utatur latino vocabulo. Quod ſi non *ſacramentum* ſed *myſterium* vertiſſet interpres, & græcam vocem reliquiſſet integram, non abſtuliſſet tamen argumentum, quo ex eo loco Apoſtoli concluditur, matrimonium eſſe ſacramentum, cum id ita eſſe rei totius docet circumſtantia. Nam ut maxime torqueat myſterii verbum, nunquam tamen efficiet ut etiam ſi non ſtatuat ſacramentum, ideo tollat, ac neget ſacramentum, neque male aut ſentiſſe dicetur aut loqui, qui ſic loquatur, Euchariſtia magnum

gnum eſt myſterium. Quamobrem cum nullum ſit è ſacramentis, quod non idem ſit myſterium, utpote quod ſub viſibili ſigno complectitur arcanam, & inviſibilem gratiam, interpres animadvertens in illis Pauli verbis ad Epheſios, totius loci ſeriem declarare planiſſime id myſterii genus Apoſtolum deſcribere, quod vere ſit ſacramentum: ac præterea videns Eccleſiam totam matrimonium obſervare pro ſacramento, myſterium illic ut debuit, vertit *ſacramentum*. Qui ſi verbum non recte vertiſſet, neque tam oſcitantes erant lectores, ut ait Hieronymus, aut Auguſtinus, ut vertentis errorem non deprehenderent: neque tam proni fautores conjugii, ut deprehenſum ſequerentur potius, quam caſtigarent: præſertim cum Auguſtinus græcarum literarum peritia non cederet Luthero, & Hieronymus ejus linguæ ſine controverſia doctiſſimus, adeo virginitati faverit, ut apud multos matrimonio parum æquus fuiſſe videretur. Quamobrem ut omnes facilius intelligant, non eos tantum quos per contemptum vocat *ſententiarios*, à Lutheri nunc appellari lectores oſcitantes, ſed veteres etiam Eccleſiæ patres optimos & doctiſſimos. Audiamus quid ait Beatiſſimus Auguſtinus: *Non tantum*, inquit, *fœcunditas cujus fructus in prole eſt, nec tantum pudicitia, cujus vinculum eſt fides, verum etiam ſacramentum nuptiarum commendatur fidelibus conjugatis. Unde dicit Apoſtolus: Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam.* Auguſtinus igitur *ſacramentum* vocat: quem ne dicat Lutherus oſcitanter, & indiligenter legiſſe locum, iterum atque iterum, aliis atque aliis operibus in eandem ſententiam eundem locum tractat. Ait enim alibi: *Dictum eſt in paradiſo: Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: quod magnum ſacramentum dicit Apoſtolus in Chriſto, & Eccleſia.* Cur hic non explicat Auguſtinus illud Lutheri myſterium, errorem eſſe, quod latini vocant *ſacramentum*, quoniam græce Paulus appellat *myſterium* non *ſacramentum?*

tum? Auguſtinus plus millies appellat *ſacramentum connubii*, & *ſacramentum nuptiarum*: quemadmodum & illic ubi dicit quod omne nuptiarum bonum impletum eſt in ipſis Chriſti parentibus, proles, fides, ſacramentum. Cur hic non admonuit nos, non eſſe ſacramentum, ſed myſterium? Præterea ſi verum dicit Lutherus, ſacramentum non eſſe niſi in Chriſto, & Eccleſia, verum non dicit Auguſtinus. Nam neque illud ſacramentum bonum eſt nuptiarum, præſertim ut accipit Lutherus, qui dixit duntaxat eſſe myſterium, neque in Mariæ nuptiis impletum eſt. Et iterum ſuper eadem Apoſtoli verba dicit Auguſtinus: *Quod in Chriſto & Eccleſia eſt magnum, hoc in ſingulis quibuſque viris & uxoribus eſt minimum, ſed tamen conjunctionis inſeparabile ſacramentum*. Quod ſi Lucherus dicat non vocari ſacramentum niſi in Chriſto & Eccleſia, revincetur etiam ipſis Apoſtoli verbis, ſi diligenter expendantur vel à grammatico. Nam cum Apoſtolus dicat, *ſacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & Eccleſia*: quod eſt illud ſacramentum, quod magnum eſt in Chriſto, & Eccleſia? Chriſtus & Eccleſia non poteſt eſſe ſacramentum in Chriſto & Eccleſia. Nemo enim ſic loquitur. Neceſſe eſt igitur ut id ſacramentum quod dicit eſſe magnum in Chriſto, & Eccleſia, ſit illa conjunctio viri cum conjuge, de qua dixerat; *Non aliud igitur dicit Apoſtolus quam hoc, ideſt, illa conjunctio viri, & mulieris magnum eſt ſacramentum in Chriſto & Eccleſia, tanquam ſacrum ſignum in re ſacerrima*. Denique ſi pertinaciter neget Lutherus, in illis Apoſtoli verbis conjugium vocari ſacramentum, ſed tantum Chriſti copulam cum Eccleſia, ſaltim non negabit iſtud, quin illa conjunctio viri, & mulieris, ſignum ſaltem ſit ſacræ illius conjunctionis, qua Chriſtus conjungitur cum Eccleſia, idque ex inſtitutione Dei, cum primi parentes Deo ipſo copulante conjuncti ſunt, non autem humano ingenio inventum poſtea. Iſtud ſaltem quod dixi Lutherus ſi neget ex Apoſtoli

ver-

verbis patere, negabit impudentiſſime. Nam hoc in eo loco tam ſæpe, tam aperte dicitur, ut qui non id videat, cæcum ſe fateatur oportet. Igitur ſi conjugio, quod rem tam ſacram ſignificat, conſtabit etiam conferri gratiam, tunc velit nolit cogetur Lutherus aut conjugium pro ſacramento ſuſcipere, aut omnia prorſus ſacramenta rejicere, cum ipſo fatente, ſignum rei ſacræ cum promiſſione gratiæ, faciant ſacramentum. Videamus igitur an aliquo modo liquere poſſit infundi conjugio gratiam; nam id aperte negat Lutherus: *Nuſquam*, inquit, *legitur aliquid gratiæ Dei accepturum, quiſquis uxorem duxerit: Honorabile conjugium, inquit Apoſtolus, in omnibus, & thorus immaculatus*. Thorus macula carere non poſſet, ſi conjugium careret gratia. Nec aliunde habet conjugium ut thorum ſervet immaculatum, quam quod Deus, cujus providit bonitas, ne rebus iis quæ naturali feruntur ordine, etiam ſi non ratione tantum, ſed etiam ſenſu careant, quicquam deeſſet eorum, quæ pro cujuſque captu ſint neceſſaria, ſimili benignitate curavit, ut conjugio gratiam jungeret, qua quiſquis eam nollet abjicere, & fidem debitam ſervaret conjugi, & ex commixtione carnali, cujus alioqui fœda concupiſcentia macularetur, non ſolum non contraheret labem, ſed etiam proveheretur ad gloriam. Conjugium enim non haberet thorum immaculatum, niſi quia gratia, quæ infunditur conjugio verteret illud in bonum, quod alias eſſet peccatum. Quod ipſum & alibi quoque, cum de mulieris agit officio Paulus deſignat apertius: *Salvabitur*, inquit, *per filiorum generationem*. At ſi tollas conjugium, quid aliud fuerit generatio, per quam, ut Apoſtolus ait, ſalvabitur in conjugio, quam mors, & æterna damnatio? *Nam tolle*, inquit Beatus Bernardus, *de Eccleſia honorabile connubium, & thorum immaculatum, nonne reples eam concubinariis, inceſtuoſis, ſeminifluis mollibus, maſculorum concubitoribus, & omni denique genere immundorum?* Si igitur extra conjugium omnis generatio

 neratio

neratio damnabilis eſt, magna videtur gratia matrimonii, quæ eundem actum, ſi naturam reſpicis, ex quo maculareris in pœnam, non ſolum ita purgat, ut eluat labem; ſed etiam ſic ſanctificat, ut Apoſtolo teſte, reportet præmium. Nec iſtud habet privilegium gratiæ, niſi virtute ſacramenti, ab ipſo Deo in id conſecrati, ut hominis ipſius cultori foret, & in propagationis officium, cum creatus eſt; & in remedium concupiſcentiæ, cum reſtitutus eſt. Quamquam ille ipſe conjugalis actus, quid eſſet aliud, quam concupiſcentia, niſi Deus illum faceret remedium concupiſcentiæ? Quem nunc ſancta ſacramenti gratia ſic fecit concupiſcentiæ remedium, ut eos qui gratiæ paternæ ſubſtantiam, quam Deus infundit conjugio, negligenter nolit, ut filius prodigus fecit, effundere, non ſolum defendat, nequid aquæ furtivæ ſitiant è ciſternis alienis, ſed etiam ne ſe inebrient ſuis, & ſobrios hauſtus efficiant tam ſalubres, ut in vitam proficiant æternam. Nam & Apoſtolus in illo etiam loco, ubi quantum potuit hortabatur ad continentiam, & virginitatem, contrariam conjugali generationi virtutem, tamen matrimonium etiam Dei donum fatetur, nimirum ex illis, de quibus dicitur: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminum.* Et certe donum Dei, quod ideo datur, ut qui accipit, in eo vitæ ſtatu ſit, in quo ſervari debeat, ne in eum decidat ſtatum, in quem ſi cadit, pereat; an non habere ſe docet adjunctam præſervatricem gratiam?

Ad hæc cum ita dicat Apoſtolus: *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittet illam: Et ſi qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem. Alioqui enim filii veſtri immundi eſſent, nunc autem facti ſunt.* An non his verbis oſtendit Apoſtolus, quod cum integra quædam res ſit conjugium,

poſt-

poſtquam alterutra pars ad fidem converſa eſt, ſanctitas ſacramenti totum ſanctificat conjugium, quod prius totum fuit immundum? At cur iſtud conjugium plus haberet ſancti, quàm prius, quatenus conjugium eſt, niſi propter alterius accedentem fidem accederet conjugio ſacramentalis gratia, quæ ante baptiſmum (qui ſacramentorum omnium janua eſt) ad infidelium conjugium non potuit ingredi? Sed prætereamus Apoſtolum. Conſideremus hujus ſacramenti conſecratorem Deum. An non ille cum primum parentes conjungeret, conjugium benedictione ſacravit? Ait enim ſcriptura: *Benedixit illis Deus, ac dixit, Creſcite, & multiplicamini*. Cujus benedictio cum in reliquis animantibus ad corporis robur, pro cujuſque captu ſit operata, quis dubitet in homine rationis capace vim gratiæ ſpiritalis infudiſſe ſpiritui, niſi quis Deum credat, cum infimis quibuſque beſtiolis fuiſſet tam benignus, ut pro ſua cuique natura largitus ſit affluenter, homini, quem ad ipſius condidiſſet imaginem, tam parce manum in benedictione reſtringeret, ut corporis duntaxat habita ratione, animam, illud vitæ ſpiraculum, quod ipſe inſpiraverat, & qua maxime repræſentabatur, tanta benedictione præteriret intactam?

Iterum cum Chriſtus homo, & idem Deus verſatus inter homines, nuptias non ſolum ſua honoravit præſentia, ſed etiam nobilitavit miraculo, an non docuit honorandum eſſe connubium? Quod ego certe non video quid honore dignum habere poſſit abſque gratia. Neque illum puto ad nuptias fuiſſe venturum, niſi vel jam tum haberet aliquid gratiæ conjugium, quod ipſum Chriſtum faceret gratum, vel ut conjugio gratiam ipſe conferret. Quin & miraculum, quod operabatur, nos admonere video, inſipidam concupiſcentiæ carnalis aquam, per occultam Dei gratiam, in optimi ſaporis vinum eſſe converſam. Sed quid opus eſt in re tam clara tot probamenta conquirere? Præſertim cum vel unus ille locus abunde ſufficiat, quo Chriſtus

ait;

ait: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*. O verbum admirabile, & quod nemo potuiſſet effari, præter Verbum quod caro factum eſt. Quis non putaſſet abunde ſatis eſſe, quod primos homines initium generis conjunxiſſet Deus? Atque idipſum fuerat in tanta deitatis majeſtate nulli non admiranda benignitas. At nunc veritate referente dicimus, quicunque legitimo conjugio copulantur, eos non temere, neque mortalium duntaxat cæremoniis, ſed ipſo Deo inviſibiliter adſiſtente, & inſenſibiliter cooperante conjungi. Atque ideo vetitum, ne quos Deus junxit, ullo ſeparentur ab homine. O verbum non admiratione magis quam gaudio pariter, & timore plenum. Quis non lætetur, Deo tantæ curæ eſſe ſuum conjugium, ut non ſolum intereſſe, ſed etiam præeſſe dignetur? Quis non inhorreſcat, dum dubitat quomodo debeat tractare conjugem, quam non ſolum teneatur amare, ſed etiam ſic convivere, ut puram, & ſine macula poſſit Deo, quo tradente recepit, repoſcenti reddere? Igitur cum Deus, ut dicit ipſe, conjungat omnes, quis ab illo credet conjugio non infundi gratiam? An qui ſemper copulat, ſemel duntaxat benedixit? Cur jungendi reſumit officium, niſi credatur & benedicendi repetere? An Santiſſimum illum Spiritum, quem in ſpiritu, & veritate oportet adorare, putandum eſt aſſidue ſubire miniſterium copulandarum conjugum, copulæ tantum cura carnalis? Certe quod ad eam rem attinet, ſufficeret Deo, ſi genus humanum, quemadmodum cætera animalia, naturæ ab ipſo inditæ, & hominis vitio corruptæ, relinqueret. Sanctius igitur aliquid ſubeſſe oportet ultra carnis propagandæ curam, quod auguſtum illud Dei numen in conjugio peragat, ideſt haud dubie quod antiſtes ſacramentorum omnium conjugibus infundit, in conjugio conſecrando gratiam. Ergo cum tot modis probavimus conferri in conjugio gratiam, conjugium vero ſacræ rei ſignum eſſe patet.& ex Apoſtolo, quod ſignum, quod gratiam, ſicut oſtendimus, adjunctam habeat, ſigura dun-

duntaxat eſſe non poſſit, conſequens eſt, ut invito Luthero, conjugium ſacramentum ſit, etiam ſi ſacramenti nomine (quod tamen facit) non appellaret Apoſtolus. Sed quis nunquam aut veterum aut novorum, niſi quos exploſit Eccleſia, matrimonium dubitavit appellare ſacramentum? In quo uno quod Hugo de Sancto Victore commemorat, duplex invenere ſignum, nam & conjugium ipſum ſacramentum eſt illius ſocietatis, quæ in ſpiritu eſt inter Deum & animam: officium vero conjugii ſacramentum eſt illius ſocietatis, quæ in carne eſt inter Chriſtum & Eccleſiam: *Nam ſi magnum eſt*, inquit, *quod in carne eſt, multo magis utique eſt quod in ſpiritu eſt. Et ſi recte per ſcripturam ſanctam Deus* ſponſus *dicitur, & anima rationalis* ſponſa *vocatur, aliquid profecto inter Deum & animam eſt, cujus id quod in conjugio inter maſculum & fœminam conſtat, ſacramentum & imago eſt. Sed forte, ut expreſſius dicam, & quæ exterius in conjugio, pacto fœderis ſervatur, ſacramentum eſt, & ipſius ſacramenti lex eſt dilectio mutua animorum, quæ ad invicem ſocietatis & fœderis conjugalis vinculo cuſtoditur. Et hæc rurſus ipſa dilectio, qua maſculus & fœmina in ſanctitate conjugii animis uniuntur, ſacramentum eſt, & ſignum illius dilectionis, qua Deus animæ rationali intus per infuſionem gratiæ ſuæ, & ſpiritus ſui participationem conjungitur.* Hactenus Hugo. Quamobrem cum non ſolum publica fides Eccleſiæ tot ante nos ſeculis, ac vetuſti patres ſcripturarum ſcientia & vitæ meritis inſignes, ſed ipſe etiam Beatus Apoſtolus, & Doctor gentium Paulus, matrimonium habuerint pro ſacramento, quod honorabile faciat connubium, & illorum per gratiam non ſolum ſervet immaculatum ab adulterio, ſed & abluat immunditiem libidinis, & aquam convertat in vinum, ſanctamque procuret voluntatem à licitis nonnunquam abſtinendi complexibus: non video quid contra Lutherus poſſit afferre, niſi quod hæretici (ut Beatus ait Bernardus) pro libitu quiſque ſuo ſacramenta Eccleſiæ, tanquam ma-

Digitized by Google

matris viſcera, dente vipereo certatim inter ſe dilacerare contendunt.

De Sacramento Ordinis.

IN Sacramento Ordinis nullo procedit ordine, ſed hinc atque inde colligens, omnes malitiæ ſuæ theſauros effundit, animum oſtendit egregie verſum ad nocendum, ſi reſpondeant vires, proponit multa, aſſerit & affirmat peſſima: ſed omnia ſat habens dicere, niſi prorſus ulla ratione confirmat. Qua ex re videre licet inſignem hominis impudentiam, qui cum toti credere non dignetur Eccleſiæ, niſi rationem reddenti ſuæ fidei, ſibi ut credatur uni, ſine ratione poſtulet, idque de rebus ejuſmodi, de quibus quid credat, cognoſcere, niſi Ecleſia docente, non poteſt. Et tamen ſic poſtulet ſibi credi, quo modo, ſi quis credat, non aliud agat, quam ut totam confundat, atque peſſundet Eccleſiam. Nam quid aliud molitur, qui conatur tollere ſacroſanctum ſacramentum Ordinis, quam ut poſtquam myſteriorum miniſtri viluerint, incipiant, utpote quæ etiam per viles miniſtrentur, vileſcere ſacramenta? Quem unum ſcopum totum petit opuſculo. De ordine igitur, qui nullo procedit ordine, colligemus hinc inde Lutheri dogmata, ut acervum illum malorum lector ſemel habeat ſub oculis, quo conſpecto non erit (opinor) multum inſumendum operæ, ut illum coarguamus, cujus impiam doctrinam videbunt omnes eo recta contendere, ut omnem Chriſti fidem poſſit infidelitate pervertere. Quid enim deſtinat aliud, qui decernit inter laicos, & ſacerdotes nullum eſſe diſcrimen ſacerdotii? omnes ex æquo presbyteros eſſe? omnes eandem habere poteſtatem in quocunque ſacramento? Sacerdotibus ſacramentorum miniſterium non niſi laicorum conſenſu committi. Sacramentum ordinis nihil aliud eſſe poſſe, quam ritum quendam eligendi concionatoris in Eccleſia. Quicunque non prædicat, eum non eſſe ſacerdotem,

tem, niſi equivoce, quemadmodum homo pictus eſt homo. Qui ſacerdos eſt rurſus fieri poſſe laicum. Characterem enim nihil eſſe. Ordinem denique ipſum, qui velut ſacramentum homines in Clericos ordinat qui prædicare neſciunt, eſſe vere, mere, omninoque figmentum ex hominibus natum, nihil de re eccleſiaſtica, de ſacerdotio, de miniſterio verbi, de ſacramento intelligentibus. Poſtremo ſanctius iſte ſacerdos (ut quam caſtus ipſe ſit conjectura præbeat) tanquam errorem ſummum, & ſummam cæcitatem ponit, & captivitatem maximam, quod ſibi ſacerdotes indixerint cælibem caſtitatem. Et cum Chriſtus eos laudet eximie, qui ſe caſtraverunt ob regnum cœlorum (*Matth.* 19.), Antichriſtus iſte ſpurciſſimus eoſdem comparat eviratis olim Cybeles deæ ſacerdotibus idolatris. Jam dudum, ſcio, aures pii lectoris exhorrent impium hunc dogmatum perniciosorum catalogum, quorum fere quodvis magis fœtum eſt hæreſibus, quam fuiſſe fertur equus ille Trojanus armatis. Sed omnium veluti quidam fons eſt, quod ordinem negat eſſe ſacramentum: quo obſtructo cæteros neceſſe eſt rivulos exareſcere: *Hoc ſacramentum*, inquit, *Eccleſia Chriſti ignorat, inventumque eſt ab Eccleſia Papæ*. Hæc pauca verba non paucum habent & falſitatis & abſurditatis acervum. Nam & Eccleſiam Papæ diſcernit ab Eccleſia Chriſti, cum Papa ſit ejuſdem Eccleſiæ Pontifex, cujus & Chriſtus. Ait Eccleſiam inveniſſe quod non invenit & accepit inſtitutum. Ait Eccleſiam Chriſti hoc ignorare ſacramentum, cum ſatis conſtat nullam fere mundi plagam eſſe quæ rite profitetur fidem Chriſti, quin ordinem habeat pro ſacramento. Nam ſi poſſet obſcurum aliquem angulum reperire (quod opinor non poteſt) in quo neſciatur ſacramentum ordinis, tamen angulus ille non eſſet cum reliqua comparandus Eccleſia, quæ non Chriſto ſolum ſubeſt, ſed & propter Chriſtum, unico Chriſti Vicario Papæ Romano, & ordinem credit eſſe ſacramentum. Alioqui ſi perſtet in eo Lutherus, ut Eccleſiam Papæ

diſcernat ab Eccleſia Chriſti,& apud alteram dicat ordinem haberi pro ſacramento, non haberi apud alteram, proferat illam Eccleſiam Chriſti, quæ contra fidem papalis, ut vocat, Eccleſiæ, ignorat ſacramentum ordinis. Interim certe perſpicuum eſt, cum dicat hoc ſacramentum ignorari ab Eccleſia Chriſti, & de Chriſti Eccleſia dicat eos quibus præſidet Papa, non eſſe, utraque ratione ab Eccleſia Chriſti eum ſegregare non Romam tantum, ſed Italiam totam, Germaniam, Hiſpanias, Gallias, Brittannias, reliquaſque gentes omnes, quæcunque Romano pontifici parent, aut ordinem pro ſacramento recipiunt. Quos populos omnes cum de Chriſti tollat Eccleſia, neceſſe eſt ut aut Eccleſiam Chriſti fateatur eſſe nuſquam, aut more Donatiſtarum, Eccleſiam Chriſti Catholicam ad duos, aut tres hæreticos redigat de Chriſto ſuſurrantes in angulo.

Sed velut inevitabile telum promit, quod hoc ſacramentum nullam habeat promiſſionem gratiæ, ulli bi, ut inquit, poſitam, cujus ſacramenti vel verbo meminiſſe negat totum novum teſtamentum, & ridiculum ait aſſerere pro ſacramento Dei, quod à Deo inſtitutum nuſquam poteſt monſtrari: nec licet, inquit, aſtruere aliquid divinitus ordinatum, quod divinitus ordinatum non eſt, ſed conandum eſt, ut omnia nobis claris, inquit, ſcripturis ſint firmata. Utrum in novo teſtamento nulla prorſus fiat hujus ſacramenti mentio, poſt excutiemus. Interim ſic agam cum illo, tanquam nulla prorſus mentio fieret. Nam eodem telo ſe ſperat omnia ſacramenta perfodere. Adverſus quod telum ego in ſcutum mihi idipſum ferrum conjiciam, quod Lutherus ipſe fatetur impenetrabile. Sic enim ſe habent ipſius verba: *Hoc ſane habet Eccleſia, quod poteſt diſcernere verbum Dei à verbis hominum, ſicut Auguſtinus confitetur ſe Evangelio crediſſe, motum authoritate Eccleſiæ, quæ hoc eſſe Evangelium prædicabat*. Igitur cum iſtud habeat, ut Lutherus fatetur, Eccleſia, quod verbum Dei diſcernere poteſt à verbis hominum;

cer-

certum eſt iſtud non aliunde haberi, quam à Deo, nec ob aliam cauſam, quam ne in his erraret Eccleſia, in quibus non erratum eſſe oporteat. Sequitur igitur ex hoc fundamento, quod nobis ſubſtravit Lutherus, ut Eccleſia habeat à Deo non id ſolum quod concedit Lutherus; diſcretionem verborum Dei à verbis hominum, ſed etiam diſcernendi facultatem, qua in ſcripturis divinis divinum ſenſum ab humano diſcriminet. Alioqui enim quid profuerit ſi Eccleſia (Deo docente) ſcripturam veram diſcernat à falſa, & in ſcriptura vera falſum ſenſum non diſcernat à vero? Denique eadem ratione & iſtud ſequitur, ut & in his quæ non ſcribuntur, Eccleſiam ſuam doceat Deus, ne per errorem poſſit falſa pro veris amplecti, cum ex ea re non minus impendat periculi, quam ſi vel ſcripturas hominum teneat pro verbis Dei, vel è veris Dei verbis falſum eliciat ſenſum, præſertim ſi falſa ſacramenta ſuſcipiat pro veris, & traditiones hominum pro traditionibus Dei: immo non traditiones hominum, ſed figmenta diaboli, ſi ſuam ſpem in victis ac vanis corporalium rerum ſignis (quemadmodum magi faciunt) Eccleſia Chriſti velut in Chriſti ſacramentis collocet. Liquet ergo manifeſte ex eo quod fatetur Lutherus Eccleſiam hoc habere ut verba Dei diſcernat à verbis hominum, hoc quoque non minus habere, ut traditiones Dei diſcernat à traditionibus hominum: cum alioqui utrobique poſſit, ex æquo vitandus error exoriri, nec id agat Chriſtus, ne Eccleſia ſua hoc aut illo erret modo, ſed ne erret ullo. Errare vero majore cum injuria Chriſti non poſſe, quam ſi fiduciam in illo ponendam ſolo, ponat in ſignis nulla prorſus fultis gratia, ſed omni bono fidei vacuis, atque inanibus. Non igitur errare poteſt Eccleſia in ſuſcipiendis ſacramentis fidei, non magis, inquam, quam errare poteſt in ſuſcipiendis (qua in re Eccleſiam errare non poſſe fatetur Lutherus ipſe) ſcripturis. Quæ res ſi ſe haberet aliter, multa ſequerentur abſurda; ſed hoc in primis, quo nihil eſſe poteſt abſurdius

M 2 ſurdius

ſurdius, quod pleraque omnia fidei chriſtianæ dogmata, tot ſtabilita ſeculis, ad ſuccreſcentium hæreticorum libidinem denuo revocarentur in dubium. Nam ſi nihil haberi pro certo debet, niſi quod ſcripturis, & iiſdem (ut Lutherus ait) claris firmatum eſt; non ſolum non aſſeremus Divæ Mariæ virginitatem perpetuam, ſed & inexhauſta ſuggereretur fidei oppugnandæ materia, ſi cuique unquam libeat aut novas excitare ſectas, aut reſuſcitare ſepultas. Nam pauciſſimi fuerunt hæretici, qui non receperunt ſcripturas, ſed omnes fere ex eo ſua ſtatuebant dogmata, quod aut ea contenderent eſſe firmata ſcripturis, aut cum illis viderentur rationi conſentanea, contrarium non definiri ſcripturis: quoniam ea quæ proponebantur adverſus ſuam ſectam, aliter contendebant intelligi, quam orthodoxa intelligebat Eccleſia, & ne claræ dici poſſent, aut alio excogitato ſenſu, aut prolatis aliunde ex eadem ſcriptura locis in ſpeciem valde contrariis, omnia ſic turbarunt, ut viderentur ambigua. Itaque adverſus Arrium niſi publica ſtetiſſet fides Eccleſiæ, haud ſcio an defuiſſet unquam de ſcripturis diſputandi materia. Nunc quoniam ex ipſius Lutheri fundamento probavimus ſacramenta quæ credit Eccleſia non aliunde quam à Deo potuiſſe conſtitui, etiamſi nihil inde prorſus in ſcriptura legeretur, videamus an ſcriptura tam nullam omnino mentionem faciat hujus ſacramenti. Omnes una voce fatentur Apoſtolos in cœna Domini ordinatos in ſacerdotes: ſolus iſtud Lutherus negat, cum plane conſtet illic datam poteſtatem conficiendi corporis Chriſti, quod ſolus conficere ſacerdos poteſt: *At non eſt*, inquit ille, *ſacramentum, quia non fuit illis ulla promiſſa gratia*. Unde illud novit Lutherus? *quia non legitur*, inquit. Familiaris eſt iſta Luthero conſequentia, *Non eſt in Evangelio ſcriptum, ergo non eſt à Chriſto factum*. Quam colligendi formam infirmat evangeliſta, cum dicit: *Multa ſunt facta, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc* (*Jo*:21.). Sed tangemus tamen Lutherum aliquanto

pro-

propius. Euchariſtiam concedit eſſe ſacramentum; quod niſi fateretur, inſaniret. At ubi reperit in ſcriptura promiſſam in illo ſacramento gratiam? Nam ille nihil recipit niſi ſcripturas, & eaſdem claras. Legatur locus de cœna dominica, non reperiet apud ullum evangeliſtarum in ſuſceptione ſacramenti promiſſam gratiam. Legitur à Chriſto dictum (*Matth.* 26.): *Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Quibus verbis ſignificavit ſemet in cruce per paſſionem redempturum genus humanum: ſed cum dixit ante: *Hoc facite in meam commemorationem*; nullam hoc facienti, ideſt ſacerdoti conſecranti, aut Euchariſtiam recipienti gratiam ibi promittit, nullam peccatorum remiſſionem. At nec Apoſtolus in *epiſtola ad Corinthios* (1.*Corinth.* 11.), cum interminetur male manducantibus judicium, ullam mentionem facit de gratia bene manducantium. Quod ſi quid ex *cap.* 6. *Joannis* gratiam promittit ſuſcipienti ſacramentum carnis & ſanguinis domini, ne id quidem quicquam juvare Lutherum poteſt, quippe qui totum illud caput, negat ad Euchariſtiam quicquam pertinere. Videtis ergo ut iſtam promiſſionem gratiæ, quam pro totius ſacramenti fundamento magnifice nobis in toto promiſit opere, non poteſt in eo tueri ſacramento, quod fere ſolum relinquit, niſi (quod neceſſe habet) præter ſcripturæ verba, recurrat ad Eccleſiæ fidem. Igitur quemadmodum ſatis eſt nobis quod in Evangelio legimus, conficiendi ſacramenti poteſtatem, commiſſam iis, in quorum locum ſuccedunt ſacerdotes: ita ſatis eſt quod ab Apoſtolo legimus conſilium datum Timotheo, ut nemini cito manum imponeret (1.*Timoth.* 5.). Quæ loca plane ſignificant ordinationem ſacerdotum, non conſenſu communitatis fieri, quo ſolo interveniente fieri ſacerdotem poſſe Lutherus ait; ſed ſola ordinatione Epiſcopi, idque certa impoſitione manuum, in qua per exterius ſignum Deus infunderet interiorem gratiam: de qua gratia quid obſtat quo minus credamus Eccleſiæ Dei vivi? *Quæ eſt*, ut ait

Apo-

Apoſtolus (1.*Timoth.*3.),*columna & firmamentum veritatis* : quando eidem Eccleſiæ neceſſe eſt ut ipſe credat Lutherus, de gratia promiſſa in ſacramento Euchariſtiæ. Nam in hac fide cognoſcitur, aut illius gratiæ promiſſio, aut certe ſine promiſſione donatio.

Demiror profecto tam vecordem eſſe quemquam, ut dubitet, an ſacerdotibus evangelicis in ordine conferatur gratia, cum paſſim legantur plurima, quæ ſignificare videntur, etiam veteris legis ſacerdotibus gratiam eſſe collatam: *Nam Aaron*, inquit Deus (*Exod.*28.), *& filios ejus unges, & ſanctificabis eos, ut ſacerdotio fungantur mihi*. Alioqui enim quid profuiſſet exterior ſanctificatio in cultum Dei, niſi Deus pariter infudiſſet gratiam, qua ſanctificarentur interius? Atque id quoque per Chriſtum, cujus venturi fides robur & vim potuit indidiſſe ſacramentis præcedentibus, ſicut capacem fecit populum judaicum conſequendæ aliquando ſalutis æternæ. Verum ſi quis id non admittat, veteris legis ſacerdotio collatam gratiam, certe non eſt cur gravetur tamen admittere gratiam ſacerdotibus evangelicæ legis infundi; quia jam per Chriſti paſſionem venit plenitudo gratiæ.

In actis Apoſtolorum(*Act.*15.),cum Barnabas & Paulus ſegregarentur in opus in quod eos Spiritus Sanctus accerſivit, non ante dimiſſi ſunt, quam impoſitis manibus ordinati ſunt. At cur, obſecro, manus eis impoſuerunt Apoſtoli? An ut corpus inani tactu pulſarent, nulla ſpiritali gratia prodeſſent animæ. Quomodo poteſt ergo Lutherus hoc ſacramentum dicere, Eccleſiæ Chriſti eſſe incognitum, quo nulla natio chriſtiana non utitur? Quomodo poteſt appellare novum, quod inſtituit Chriſtus? Quod in uſu habebant Apoſtoli? At nunquam, inquit, appellatum eſt ſacramentum apud veteres Doctores uſquam, excepto Dionyſio. Nihil enim prorſus in reliquis patribus de iſtis ſacramentis legimus, inquit, nec ſacramenti nomine cenſuerunt quoties de his rebus loquuti ſunt. Recens enim eſt inventio

tio

tio ſacramentorum. Egregia ſane ratio eſt iſta Lutheri, quæ & manifeſte falſa eſt: & ſi forte vera, nihil tamen efficeret. Nam ſi veteres de re fortaſſis olim non controverſa, nihil ſcripſiſſent omnino, aut ſi cum ſcriberent aliquid, rem proprio tamen, non communi ſacramentorum nomine deſignaſſent, non neceſſario colligeretur ex eo, aut ordinem non fuiſſe prorſus, aut non fuiſſe ſacramentum. Nam ſi quis baptiſmum vocet *baptiſmum*, nec addat, *ſacramentum*, dicetur ideo non habuiſſe baptiſmum pro ſacramento? Præterea ſi ſolus ex antiquis patribus Dionyſius, ordinem ſcriberet eſſe ſacramentum, vel ſatis eſſet ad evertendam Lutheri objectionem, qua videri vult inventionem ſacramentorum novam eſſe: Repugnat enim eſſe novum quod ab illo fatetur ſcriptis comprehenſum, quem fatetur antiquum. Atque iſtud quidem verum eſſet, etiam ſi talis eſſet ſacer Dionyſius, qualem eum depingit ſacrilegus Lutherus, qui ferme nihil in eo dicit eſſe ſolidæ eruditionis, nihil eorum, quæ ſcribit, aut authoritate quicquam, aut ratione probari; ſed omnia eſſe illius meditata, ac prope ſomniis ſimillima quæcunque in cœleſti ſcribit Hyerarchia; *In Theologia myſtica, quam ſic inflant*, inquit, *ignorantiſſimi quidam Theologiſtæ, eſt*, inquit, *etiam pernicioſiſſimus, plus platonizans, quam chriſtianizans: In qua*, inquit, *Chriſtum adeo non diſces ut etiam ſi ſcias, amittas; Expertus*, inquit, *loquor*: hoc eſt, ut opinor, expertus eſt ibi ſe Chriſtum perdidiſſe: *Demum in eccleſiaſtica hyerarchia quid facit*, inquit, *niſi quod ritus eccleſiaſticos deſcribit, ludens allegoriis?* Denique ut oſtenderet in re quam levi Divus Dionyſius luderet operam: *An mihi putas*, inquit, *difficile eſſe in quacunque re creata allegoriis ludere? Mihi non fuerit operoſum meliorem hyerarchiam ſcribere, quam Dionyſii ſit.* Quis patienter ferat in viri ſancti pios labores ſic debacchantem rabulam, quæ vere, meritoque in ſui ſimilem debaccharetur hæreticum? Nam & indoctum vocat, & ludicrum, & ſcribentem non tan-

tum

ſtum ſomnia, ſed etiam perniciosa, & Chriſtum deſtruentia dogmata. Quæ tamen omnia convicia ſancto viro cedunt in gloriam, cujus opera omnia, vel hoc abunde demonſtrat eſſe bona, quod viro malo diſpliceant. Nam quæ conſortia luci cum tenebris, Chriſto cum Belial? At quod è piis viri ſancti libellis nihil pietatis hauſit, impium ipſius caput erat in cauſa; quandoquidem vere ſcribit Horatius: *Syncerum eſt niſi vas, quodcunque infundis, aceſcit*. Nam quod ait, ſibi non operoſum eſſe meliorem hyerarchiam ſcribere, quam fuerit illa Dionyſii: poſtquam ſcripſerit, tum illud jactitet. Interea vero rem aggreditur multo magis operoſam, hyerarchiam alteram, quæ ſupra fundata eſt petram, demoliri.

Longius aliquando nos avexit indignatio, qua moleſte ferimus, in virum ſanctum ab impio evomita tam contumelioſa convicia. Verum ut cœpi dicere, etiam ſi ſolus Dionyſius docuiſſet, ordinem eſſe ſacramentum, ſuffeciſſet illud ad revincendum Lutherum, aſſerentem novam eſſe inventionem ſacramentorum; cum Dionyſium, non ſolum Lutherus fateatur antiquum, ſed & totus orbis chriſtianus veneretur ut ſanctum. Cui, quid Lutherus iraſcitur, non aliud facit quam ſola malitia, qua nihil ferre poteſt quod impiis ipſius hæreſibus adverſatur. At nunc ut plane liqueat quam vanus undique ſit Lutherus, oſtendam non ſolum Dionyſium, ſed etiam Gregorium, & quem ſibi patronum Lutherus mentitur, Auguſtinum, ordinem habuiſſe pro ſacramento. Præterea characterem (quem Lutherus irridet) indelebilem, etiamſi non vocetur nomine, re tamen aperte deſcribi, & ab Hieronymo in ſacramento baptiſmatis, & rationem ejus haberi ab Auguſtino in utroque ſacramento, tam baptiſmi, quam ordinis. Incipiam igitur à Hieronymo, de charactere baptiſmatis, ut appareat manifeſtius character ordinis, quem & Auguſtinus & Gregorius ob indelebilem characterem, cum baptiſmo comparant. Igitur ſuper

illa

illa Pauli verba : (*Epheſ.4.*) *Nolite contriſtare Spiritum Sanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis*. Hieronymus in hunc ſcribit modum ; *Signati autem ſumus Spiritu Dei Sancto, ut & ſpiritus noſter & anima imprimatur ſignaculo Dei, & illam recipiamus imaginem & ſimilitudinem, ad quam in exordio conditi ſumus. Hoc ſignaculum Sancti Spiritus juxta eloquium Salvatoris, Deo imprimente, ſignatur. Hunc enim* (ait) *ſignavit Pater Deus*. Et paulo poſt : *Idcirco ſignatur* (inquit) *ut ſervet ſignaculum, & oſtendatur illud in die redemptionis, purum atque ſyncerum, & nulla ex parte mutilatum, & ob id remunerari valeat, cum iis qui redempti ſunt*. Quicunque ſcripſere de ſacramentorum charactere, nullis unquam verbis apertius expreſſere characterem (quem animæ per ſacramenta imprimit Deus) quam verbis his beatus expreſſit Hieronymus, non humano figmento (ut Lutherus fingit ſacramentorum execrandus irriſor) ſed ſolidis ſcripturæ ſacræ teſtimoniis. Character enim eſt illa qualitas animæ, quam Deus ſibi notam, nobis incogitabilem, imprimit in ſignaculum, quo ſuum gregem diſcernitur ab alienis : quod ſignaculum etiam ſi vitiis maculent, & è candido reddent atrum, ex integro mutilum, è puriſſimo reddant impurum, nunquam tamen ita poterunt eradere, quin illo characteris impreſſi ſignaculo, in cujus gregem ſignati ſunt, orbi toti maneant in judicii die cognobiles. Nec alia ratione tam conſtanter obſervat Eccleſia, ut cum alia ſacramenta toties iteret (quod in Euchariſtiæ ſumptione facit, ac pœnitentia, conjugio, & unctione languentium) baptiſma, confirmationem, atque ordinem, nunquam iterari permittat. In iis enim ſacramentis, Sancto docente Spiritu, didicit Eccleſia characteris conferri ſignaculum : quod cum deleri non poſſit, iterari non debeat. Sed ut manifeſta pateat ordini hac in parte parem eſſe cum baptiſmo conditionem, audiamus quid ait Gregorius : *Quod dicitis*, inquit, *ut qui ordinatus eſt, iterum ordinetur*,

dinetur; *valde ridiculum eſt: ut enim baptizatus ſemel, iterum baptizari non debet; ita qui conſecratus eſt ſemel, in eodem ordine non valet iterum conſecrari*. Videtis ut ordinis ſacramentum non magis iterari patiatur Eccleſia, quam ſacramentum baptiſmatis: quæ res, ut dixi, pendet ab indeleto charactere. Qua de re ut obſtruamus Luthero, ne rurſus obganniat, figmentum eſſe characterem, & ſolum ex antiquis Dionyſium, ordinem vocaſſe ſacramentum; ſubjungemus, ut polliciti ſumus, hac de re etiam Divi Auguſtini ſententiam. Is igitur cum de baptiſmo & ordine differit, in hunc modum ſcribit: *Utrunque enim ſacramentum eſt, & quadam conſecratione utrunque homini datur: illud cum baptizatur, & iſtud cum ordinatur: ideo non licet in Eccleſia catholica utrumque iterari. Nam ſi quando ex hæreticorum parte venientes etiam præpoſiti pro bono pacis correcto ſchiſmatis errore ſuſcepti ſunt, etiamſi viſum eſt opus eſſe, ut eadem officia gererent quæ gerebant, non ſunt rurſus ordinandi, ſed ſicut baptiſmus in eis, ita manſit ordinatio integra, quia in præciſione fuerat vitium, non in ſacramentis, quæ ubicunque ſunt, ipſa ſunt*. Et paulo poſt: *Neutri ſacramento facienda eſt injuria*. Et addit de ſacramento ordinis: *Sicut non recte habet, qui ab unitate recedit, ſed tamen habet: ſic etiam non recte habet qui ab unitate recedit, & tamen dat*. Et rurſus ad utrumque reverſus adjecit: *Non ergo ideo non ſunt ſacramenta Chriſti & Eccleſiæ, quia eis illicite utuntur non modo hæretici, ſed etiam omnes impii: ſed illi corrigendi ſunt, & puniendi, illa autem ſunt agnoſcenda, & veneranda*. Videtis nunc quam verum ſit illud, quod Lutherus tanta jactavit audacia, ſacramentum ordinis Eccleſiam Chriſti neſcire, characterem inanem figmentum eſſe, ſacramentorum inventionem novam eſſe, ordinem veteribus non habitum pro ſacramento. Quorum omnium nihil dixit, quod non videtis eorum teſtimonio reprobatum, quos neque de Chriſti Eccleſia poteſt eximere (utpote quam illi & doctrina fidei, &

exem-

exemplo virtutis illuſtrarunt) neque inter novos nu-
merare, niſi talis ſit, ut ei mille ſint anni, tanquam dies unus. Sed ille tamen adverſus omnes omnium rationes, authoritatem, fidem, uno ſe tuetur argumento: *Omnes*, inquit, *ſumus ſacerdotes, ſecundum illud Petri, Vos eſtis regale ſacerdotium, & ſacerdotale regnum. Sed alius alio non poteſt magis eſſe ſacerdos, quemadmodum alius alio non poteſt magis eſſe homo. Igitur ſacerdotes qui vocantur nihil ſunt aliud quam laici quidam, vel conſenſu populi, vel epiſcopi vocatione, non abſque populo delecti ad concionandum, & ordo nihil aliud eſt, quam merum ſine ſacramento miniſterium*. Recenſuimus ejus argumentum, non ſolum fideliter, ſed etiam liberaliter adjicientes quod fulciat; & tamen cui non excutiat riſum tam hebes theologantis argutia? Nam ſi ideo nihil eſt ordo ſacerdotii, quia quilibet chriſtianus eſt ſacerdos: eadem ratione ſequetur, ut nihil ſupra Saul habuerit Chriſtus. Nam & de Saul dixit David: *Peccavi tangens Chriſtos domini*. Nihil habuerit Chriſtus ſupra quemquam eorum, de quibus dictum eſt: (1. *Regum* 24.) *Nolite tangere Chriſtos meos*. Nihil denique ſupra quem Deus, eorum omnium, de quibus per Prophetam dixit ipſe: (*Pſalm*.110.) *Ego dixi, dii eſtis, & filii excelſi omnes*. Poſtremo qua ratione chriſtiani omnes ſacerdotes ſunt, eadem ratione reges ſunt. Non enim ſolum dicitur, *vos eſtis regale ſacerdotium*, ſed etiam *regale regnum*. Sedulo conſiderandum eſt ſerpens iſte quid deſtinet: quem ego certe callidiorem puto, quam ut ullius eſſe momenti putet tam frivolum argumentum, ſed qui tantum ideo lambit, ut mordeat: laicos ideo tollit in ſacerdotium, ut ſacerdotes redigat in claſſes laicorum. Nam ſacramentum eſſe negat, & ritum tantum eſſe dicit eligendi concionatoris. Nam qui non concionatur, nihil minus ait eſſe quam ſacerdotes, nec aliter ſacerdotes eſſe, quam homo pictus eſt homo: contra Paulum Apoſtolum, qui ad Timotheum ſcribens ait: *Qui bene præſunt preſ-*

N 2 *byteri*

byteri, duplici honore digni ſunt, maxime qui laborant in verbo, & doctrina. Apoſtolus hoc manifeſte docet, quanquam ii præcipue duplici honore digni ſunt, qui cum presbyteri ſunt, laborant in verbo & doctrina: tamen & qui hoc non faciunt, non ſolum eſſe presbyteros, ſed bene præeſſe poſſe, & duplicem quoque honorem promereri: alioqui non dixiſſet, *maxime qui laborant in verbo, & doctrina*, ſed *ſolum ii qui laborant in verbo & doctrina*. Præterea ne poſſit dicere Lutherus, id quod dicit, officium ſacerdotis erga populum nihil eſſe niſi prædicare: *Nam miſſas*, inquit, *canere, nihil aliud eſt, quam communicare ſeipſum*: hoc, inquam, ut appareat quam falſum ſit, rurſus audiamus Apoſtolum: *Omnis*, inquit, *Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificium pro peccatis*. An non Apoſtolus aperte declarat etiam Pontificis officium iſtud poſcere, ut pro hominibus offerat ſacrificium Deo? quod cum ſcribat, quanquam hæbreis, tamen chriſtianis, quos nolit judaizare, clarum eſt loqui de pontifice legis utriuſque: atque ideo bis Lutherum ſuo premere teſtimonio. Nam & miſſam docet eſſe ſacrificium, & offerri pro populo, cum Eccleſia nullum offerat aliud; & docet offerendi officium, præcipuam partem eſſe muneris pontificii. Et certe niſi falſum eſſet quod docet Lutherus, facile videtis conſequi, ut cum nemo niſi ſacerdos poſſit conſecrare corpus domini, ſi è tot ſacerdotum millibus, qui concionari neſciunt, nullus vero ſacerdos eſt, ſed tantum vocatur æquivoce, quemadmodum homo pictus vocatur homo; totus chriſtianus orbis Deum, populumque ferme non habet alium, quam idololatras, panem pro Chriſto colentes, & genua ſua curvantes ante Baal.

In eligendi (ut vocat) ritu, præcipuum jus tribuit populo. Nam licet uno loco tribuere videatur epiſcopo, aut populo jus promiſcuum, cum dicit, quod quanquam certum ſit, omnes chriſtianos æqualiter eſ-

ſe

ſe ſacerdotes , & eandem in verbo, & ſacramento quocunque habere poteſtatem, non licere tamen quenquam hac ipſa uti , niſi conſenſu communitatis , aut vocatione majoris: alio tamen loco ſuperiores partes tribuit populo , cum de ſacerdotibus dicit: *Qui ſi cogerentur admittere nos omnes æqualiter eſſe ſacerdotes , quotquot baptizati ſumus , ſicut revera ſumus , illiſque ſolum miniſterium , noſtro tamen conſenſu permiſſum , ſcirent nullum ſimul eis eſſe ſuper nos jus imperii , niſi quantum nos ſponte noſtra admitteremus .*

Quæ duo loca ſi conferantur , oſtendunt hoc ſentire Lutherum , ut populus abſque epiſcopo poſſit ordinare ſacerdotem , epiſcopus ſine populi conſenſu non poſſit , cum dicit , ſacerdotibus ſolum miniſterium , nec id tamen niſi populi conſenſu permiſſum . Nam ſi hoc verum eſt , ſacerdos fieri niſi populi conſenſu non poteſt, cujus conſenſu ſolo dicit olim præfectos Eccleſiis epiſcopos : *Negari non poteſt* , inquit , *Eccleſias olim à ſenioribus fuiſſe rectas abſque iſtis ordinationibus* , *& conſecrationibus* , *propter ætatem* , *& longum rerum uſum in hoc electis* . Lutherus ubi iſta reperit , oſtendat ipſe , mihi interim vera non videntur . Nam ſi laicus quiſque æqualem habet poteſtatem cum ſacerdote in quocunque ſacramento , & ordo ſacerdotii nihil eſt , cur ita ſcribit Apoſtolus Timotheo : *Noli negligere gratiam , quæ eſt in te , quæ data eſt tibi per Prophetam cum impoſitione manuum presbyterii ?* Et alibi ad eundem : *Admoneo te , ut reſuſcites gratiam Dei , quæ in te eſt per impoſitionem manuum mearum .* Iterum : *Nemini* , inquit , *cito manus impoſueris* , *neque communices peccatis alienis* . Denique hunc in modum Apoſtolus ſcribit ad Titum : *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ , ut ea quæ deſunt corrigas , & conſtituas per civitates presbyteros , ſicut ego diſpoſui tibi .* Habes nunc lector , ſemel ſub oculis Apoſtoli pauca loca , & non multa verba , quibus inter ſe collatis , facile potes deprehendere falſa fictaque eſſe omnia , quibus tam inordinate Lutherus

de-

debacchatur in ordinem. Nam quos dicit populi conſenſu fieri, Paulus oſtendit fieri ab epiſcopo, quem in hoc ait ſe reliquiſſe Cretæ, ut oppidatim presbyteros conſtitueret, nec tamen temere, ſed ſicut ipſe præſens diſpoſuerat. Vides impoſitis manibus fieri ſacerdotem. Et ne dubitari poſſit ſimul conferri gratiam, vides illam manuum impoſitione collatam: *Reſuſcita*, inquit, *gratiam quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum.* Et illud quoque: *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per Prophetam, cum impoſitione manuum presbyterii. In his te exerce.* Miror igitur non pudere Lutherum, cum negat ſacramentum ordinis, haud ignarus in manibus omnium verſari verba Pauli, quæ doceant, nonniſi à ſacerdote fieri ſacerdotem, nec ſine conſecratione fieri: in qua & ſignum adhibeatur corporeum, & tantum ſpiritalis infundatur gratiæ, ut is, qui conſecratur, non ſolum accipiat ipſe Spiritum Sanctum, ſed etiam poteſtatem conferendi aliis. Novum vero qui poteſt eſſe, quanquam id Lutherus ait, de quo ſcribit Apoſtolus? Quomodo ignoratum Eccleſiæ, quod in omnibus Chriſti legitur, & nunquam non legebatur Eccleſiis? Quibus ex rebus manifeſtum eſt, è tam multis quæ tanta cum confidentia pro compertiſſimis Lutherus eblateravit in ordinem, ne unam quidem ſyllabam fuiſſe veram, ſed per malitiam ficta, falſaque omnia.

De Sacramento extremæ unctionis.

IN Sacramento extremæ unctionis Lutherus bis ipſe ridendus, bis irridet Eccleſiam. Primum quod Theologi, ut ait, hanc unctionem appellent *ſacramentum*, quaſi ſoli hoc dicant ii, quos ille vocat *Theologos*. Deinde quod appellent *Extremam*. Et quod ad ſecundum pertinet, objicit ſibi tanquam joco, quod nunquam ſolvet ſerio. Nam & ideo quoque dici poteſt *extrema*, quod extrema ſit è quatuor. Poſtea ut doceat

ceat non eſſe ſacramentum, objicit ſibi primum id; quod neminem videt non objecturum, Apoſtoli Jacobi verba: *Si infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes oleo in nomine domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei*. Hæc verba, quæ ex ipſius etiam finitione apertiſſime declarant hanc unctionem ſacramentum eſſe, quæ neque ſigno careat viſibili, nec promiſſione gratiæ, protinus incipit Phormiana confidentia, tanquam nihil haberent vigoris, eludere. *Ego autem dico* (inquit) *ſi uſpiam deliratum eſt, hoc loco præcipue deliratum eſt*. At ego contra non verebor dicere, quod ſi uſpiam delirat Lutherus, qui fere delirat ubique hoc in ſacramento unctionis extremæ, ad extremam uſque delirat amentiam: *Omitto*, inquit, *quod hanc epiſtolam non eſſe apoſtoli Jacobi, nec apoſtolico ſpiritu dignam, multi valde, & probabiliter aſſerant, licet conſuetudine auctoritatem, cujuſcunque ſit, obtinuerit*: *Tamen*, inquit, *ſi eſſet apoſtoli Jacobi, dicerem non licere, apoſtolum ſua authoritate ſacramentum inſtituere, ideſt, divinam promiſſionem cum adjuncto ſigno dare: hoc ad Chriſtum ſolum pertinebat. Sic Paulus ſeſe accepiſſe à domino dicit ſacramentum Euchariſtiæ, & miſſum non ut baptizet, ſed ut evangelizet. Nuſquam autem legitur in evangelio unctionis iſtius extremæ ſacramentum*.

His verbis videtis ut apoſtoli verba duobus modis enervare conatur. Primum quod epiſtola non ſit apoſtoli; deinde quod etiam ſi ſit apoſtoli, tamen apoſtolus authoritatem non habeat inſtituendi ſacramenta. Hæc duo quanquam proponat paucis, ac ſtatim ad alia tranſiliat, tamen præcipua tela ſunt, quibus inſtituit hoc ſacramentum perimere. Nam cætera quæ dicit omnia nugamenta ſunt, ridendi occaſionem captantia, tanquam Eccleſia non recte ſacramentum obſervet. Sed hæc duo unum tangunt. Nam ſi epiſtola non apoſtoli ſit, nec apoſtolico ſpiritu digna, aut ſi apoſtolo traden-

te-

re unctionem hanc pro ſacramento, tamen nihilo magis probatur ſacramentum, conſequeretur omnino, ut hæc verba nihil efficerent. Si dixiſſet olim fuiſſe dubitatum, cujus illa fuerit epiſtola, dixiſſet vere: neque enim temere quicquam recepit Eccleſia, omnia diligenter excuſſit: idque ipſum facit ut certiora deberent haberi omnia, quæ receperit, etiamſi duntaxat humana prudentia regeretur Eccleſia. Verum cum dicit, multos aſſerere hanc epiſtolam non eſſe apoſtoli, ſed eſſe præterea indignam apoſtolico ſpiritu, atque iſtud non aſſerere ſolum,ſed aſſerere etiam probabiliter: probabile eſt illum iſtud probare non poſſe. Alioqui proferat è multis aliquos, qui ſi ex Eccleſia ſunt, neque tam multi ſunt, opinor, neque tam magni, ut pondus obtinere mereantur adverſus reliquos omnes. Adhuc produxit nullum. Ego producam unum, qui ſufficere debet adverſus multos, Beatum Hieronymum, quo neque doctior quiſquam fuit in ſcripturis ſacris, neque qui veras ac germanas exactiore cenſura diſtinxit à dubiis. Is igitur, cum aliquandiu de epiſtola Pauli dubitaſſet, ſed tunc dubitaſſet, cum res adhuc non eſſet tam pleno Eccleſiæ conſenſu firmata, Jacobi tamen, quæ vocatur epiſtola ipſius eſſe ſine ulla dubitatione pronunciat. Nam hunc in modum ſcribit: *Iacobus, Petrus, Judas, & Joannes ſeptem epiſtolas ediderunt, tam myſticas quam ſuccinctas, & breves pariter, & longas: breves in verbis, longas in ſententiis: ut rarus ſit qui non in earum cæcutiat lectione.* Idem in prologo in ſeptem epiſtolas canonicas ſic ait: *Eſt enim prima earum una Jacobi, duæ Petri, tres Joannis, una Judæ.* Videtis ut Beatus Hieronymus idem judicium de Jacobi profert epiſtola, quod de Petri, nec putat indignam apoſtolico ſpiritu. Certe ſi rationes attuliſſet Lutherus, quare epiſtola non eſſet Jacobi, ſed tamen alterius cujuſpiam, qui eodem loqueretur ſpiritu, potuiſſet utcunque ferri. Nunc vero dicit eſſe probabile ideo non eſſe quod ſit indigna ſpiritu apoſtolico. Qua in re non alium objiciam Luthero, quam Lutherum

ip-

ipſum: neque enim Luthero quidquam aut ſæpius ferme contradicit, aut validius, quam Lutherus. Is igitur in ſacramento ordinis ait, Eccleſiam hoc habere datum, ut poſſit diſcernere verba Dei à verbis hominum. Quomodo ergo nunc dicit, epiſtolam apoſtolico ſpiritu indignam eſſe, quam Eccleſia, cujus judicium, ut ait, hac in re falli non poteſt, apoſtolico ſpiritu judicavit plenam? Quamobrem nunc ita ſe ſua ſapientia conſtrinxit undique, ut aut neceſſario comprobet epiſtolam eſſe apoſtoli, cujus contrarium dixit eſſe probabile: aut dicat Eccleſiam in ſcriptura ſacra poſſe dijudicando falli, quod eam poſſe negaverat. Quod ſi dicat velut apoſtolico dignum ſpiritu comprobaſſe quod apoſtolico ſpiritu ſit indignum, blaſphemus eſt in Eccleſiam. Si fatetur apoſtolum ſcripſiſſe, quod apoſtolo ſit indignum, blaſphemus eſt in apoſtolum.

Satis igitur illud confutavimus, immo ſemet ſatis confutavit ipſe, quod epiſtolam negavit, aut eſſe apoſtoli, aut dignam apoſtolico ſpiritu. Veniamus nunc ad id, in quo ut fortem virum decet, aperte oppugnat Apoſtolum, dicens, etiamſi ſit Apoſtoli Jacobi, tamen non licere apoſtolo ſua authoritate ſacramentum inſtituere, ideſt, divinam promiſſionem cum adjuncto ſigno dare: *Hoc enim pertinet*, inquit, *ad ſolum Chriſtum*. O noſtri ſeculi magnam fœlicitatem, quo novus iſte gentium doctor exortus eſt Lutherus, qui hoc ſibi arrogans, tanquam Pauli ſequeretur exemplum, in faciem reſiſtat apoſtolo, quod non recta via ingrediatur ad evangelium Chriſti, ſed (quod plus eſt quam ſi gentes doceat judaizare) arroget ſibi facultatem promittendi gratiam, & ſacramenta condendi, hoc eſt quod uſurpet ſibi poteſtatem Chriſti ad modum ſuperbientis, & prævaricantis Angeli, qui dixit (*Eſaiæ* 14.): *Ponam ſolium meum ad Aquilonem, & ero ſimilis Altiſſimo.* Non eſt nunc quod ægre ferat Pontifex ab illo reprehendi, qui de tam atroce crimine reprehendit apoſtolum. Nam cum certum ſit epiſtolam eſſe apoſtoli, quid aliud

quam manifeſte dicit apoſtolum ſine authoritate & contra fas inſtituere ſacramentum? Immo cum neget epiſtolam illius eſſe, tamen ne abſtineret contumelia, dicit id ſe dicturum etiamſi eſſet apoſtoli. Ego certe, etſi nonnullis viſum ſit apoſtolis non ſine Spiritu Sancto, quem Deus in Pentecoſte miſit, rationem traditam eſſe condendi ſacramenti, de quo ſpiritu Chriſtus prædixerat: (Jo: 14.) *Spiritus Sanctus, quem ego mittam ille vos docebit omnia*: tamen in præſenti non diſputabo, utrum apoſtolus authoritatem habeat inſtituendi ſacramenti, quippe quod nunc diſputari non opus eſt: ſed cum plane conſtet apoſtolum unctionem iſtam pro ſacramento tradere, non dubito vere ſacramentum eſſe, & apoſtolum non fuiſſe tam impie arrogantem, ut pro ſacramento traderet populo quod ſacramentum non eſſet; ſed ſi condendi ſacramenti poteſtatem non habuit, verbis illis id tradidiſſe populo, quod ipſe acceperat à Chriſto, qui ut alia mundo volebat innoteſcere per Matthæum, alia per Lucam, per Joannem alia, alia præterea per apoſtolum Paulum, cur fieri non poſſit, ut quædam etiam doceri voluerit per apoſtolum Jacobum?

Lutherus poſtquam ſe tam ſtrenue, quam videtis, geſſit adverſus apoſtolum, jam totum ſe convertit ad ridendum Eccleſiam, quæ verbis apoſtoli, ut dicit Lutherus, abutitur, quod non miniſtret niſi ad mortem uſque ægrotanti, cum Jacobus dicat: *Si quis infirmatur*, non; *Si quis moriatur*: quaſi ideo peccet Eccleſia, quod rem tantam, quanta eſt ſacramentum non adhibeat temere in qualibet levi febricola, quam aliquis nimium fortaſſe potando contraxerit; neque in eo morbo qui vel dormiendo paululum, vel abſtinendo curari poſſit, Eccleſia per ſacramentum velit efflagitare miraculum. Ne dubitari poſſit etiamſi duntaxat infirmum ſcripſerit Jacobus, ſenſiſſe tamen haud ægrotantem leviter, ſed eo morbo vexatum, cujus depulſio poſſet oſtendere ſi ſanaretur, ſanatum ſacramento; Orationes omnes, quæ dicuntur ſuper infirmum

(quas

(quas nemo dubitat eſſe vetuſtiſſimas, non novum inventum eorum, quos iſte vocat Theologos) oſtendunt non adhibendum hoc ſacramentum, niſi in laborante graviter: & tamen ut non promittunt certam ſalutem corporis, ita non deſperant ſalutem, nec veniunt (quod Lutherus ait) tanquam ad eos, qui jam tum ſint omnino morituri. Fruſtra enim tot orationibus orarent ſalutem, ſi certo tibi ſponderent mortem. Non igitur id agit Eccleſia (quod inepte cavillatur iſte) ut ſit extrema unctio, licet vocatur *extrema*, ſed agit ut non ſit extrema, ſed convaleſcat ægrotus. Quod ſi nolit eum Deus convaleſcere, id tamen non evacuat vim, ac virtutem ſacramenti, cujus præcipua cura non in corpus fertur, ſed animam. Nam ratio illa Lutheri de efficacia ſigni, nihil omnino rationis habet, aut efficaciæ: *Si unctio iſta ſacramentum eſt*, inquit, *debet ſine dubio eſſe ut dicunt efficax ſignum ejus, quod ſignat, & promittit. At ſanitatem, & reſtitutionem infirmi promittit, ut ſtant aperta verba: Oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus. Quis autem non videt hanc promiſſionem in paucis impleri? Quid ergo dicemus?* (inquit) *aut apoſtolus hac promiſſione mentitur, aut unctio iſta ſacramentum non erit. Promiſſio enim ſacramentalis certa eſt; at hæc majore parte fallit.* Vel ex hoc argumento patere poteſt nihil curare Lutherum, quam apertas afferat calumnias, modo ſpecie aliqua veritatis imponere poſſit incautis: quem non pudet ea contra Theologos afferre, quaſi ab ipſis dicta, quæ nuſquam dicunt; *Sacramentum*, inquit, *ut dicunt eſt efficax ſignum ejus quod promittit; at hoc ſacramentum ſanitatem corporis non efficit, quam promittit*. Theologi non iſtud dicunt, ſed quod efficax ſignum gratiæ; ſic enim definiunt: *Sacramentum eſt viſibile ſignum inviſibilis gratiæ*; non dicunt, *ſalutis corporeæ*, quæ dari poſſit, & ſine gratia. Quamobrem quod ait conſequi, ut ſi hæc unctio ſacramentum eſſet, apoſtolus mentiretur, Lutherus ipſe mentitur. Nam

ſacramentum quatenus ſacramentum eſt, non ſalutem promittit corporis, ſed animæ, per ſigna corporea. Alioqui Lutherus nihilominus eodem concludit mendacio, non apoſtolum ſolum, ſed etiam Chriſtum ipſum, quanquam unctio non eſſet ſacramentum. Debent enim verba, & promiſſiones etiam extra ſacramenta veraces eſſe. Igitur cum apoſtolus dicat ſanandum per unctionem, & orationem, eum qui infirmus eſt, & Chriſtus ſigna illa ſecutura credentes, ut ſuper ægros manus imponerent, & bene haberent, quis non videt hæc ſic interdum fieri, ut tamen non fiant ſemper. Neque tamen falſos eſſe qui promiſerint, cum eos nemo dubitet corporalia quibuſcunque verbis promiſerint, nunquam promiſiſſe perpetua; cum corpus in quo fieri deberent, perpetuum eſſe non poſſit. Spiritualia vero, quia ſua natura ſpiritus æternum victus eſt, perpetuo conſecutura pollicentur. Nam Lutheri ſententia, quæ à Theologis exigit, ut ſi ſacramentum ſit unctio, ſemper ſanet, ne ſit ſignum inefficax, eo tendit ut ſacramentum eſſe non poſſit, niſi reddat corpus immortale, quod ipſe tamen fieri poſſe promittit per orationem factam à bonis viris nihil hæſitante fide. Nam prorſus dubium non eſſe dicit hodie quoque ſic ſanari poſſe quotquot vellemus. Hoc ſi dicit verum talis fides qualis eſt illius, hominem ſervare poteſt immortalem. Nam cum iſta fieri poſſint per fidem, non ſolum interdum, ſed (quod Lutherus ait) perpetuo (modo ſit fides indubia quæ nihil hæſitet) credibile eſt fidem iſtam, ſi cuiquam alteri, potiſſimum contigiſſe Luthero, homini ſic in fidem propenſo, ut fidei favore bonis operibus multis in locis propemodum indicat bellum. Homini præterea, cui nunc tot & tanta myſteria revelavit Deus, & qui novam condit Eccleſiam, quam in rem opus eſt & miraculis. Igitur veriſimile eſt quidquid fieri per fidem poteſt abunde Lutherum facere. Demiror igitur, ſi vera dicit, ipſum non curare quoſcunque morientes. Et quotidie auſcul-

tamus rumores è Germania, qui referant reſuſcitatos etiam ſepultos: Cum interim ſemper audimus non modo ſanatum nullum, ſed etiam per illius quoſdam ſatellites, occiſos & crudeliter trucidatos ejus cauſa bonos, & innocentes ſacerdotes, ut exemplo doceret, ordinem nihil eſſe, figmentum eſſe characterem, meticuloſum fuiſſe Davidem, quem pœnituerit tetigiſſe Chriſtum Domini.

Hæc ſunt Lutheri ſanationes, quas nihil vacillans ejus fides operatur abſque bonis operibus. Nam quod occidit, non ſanat, inde plane accidit, quod ut Lutherus ait, oratio non tantum cum fide facienda eſt, ſed etiam à bono viro, quæ res Lutherum, qui vir bonus non eſt, ne quenquam ſanet, impedit. Unctio hæc ſacramentum non eſt, quia non ſemper ſanat corpus. Lutherus vir ſacer eſt, per quem & corpus, ut ferunt, occiditur, & certe occiduntur animæ. Jacobus apoſtolus nihil dignum ſcribit apoſtolico ſpiritu, Lutherus apoſtolico ſpiritu digna ſcribit omnia, & quæ ſint indigna diſcernit, idque contra totam Eccleſiam., quam in talium diſcretione ſcripturarum falli faſſus eſt ipſe non poſſe. Qua in re cum epiſtolam Jacobi legerem, atque ibi tam multa conſpicerem, apoſtolico digna ſpiritu, vehementer admiratus ſum quid in mentem venerit Luthero, ut gaudium in tentationibus, patientiam in adverſis, à Deo petendam ſapientiam, in Deo fiducia nihil hæſitante ſperandum, & hujuſmodi multa (nam talia ſunt quæ tota leguntur epiſtola) miratus, inquam, ſum cur Lutherus putavit indigna, quæ ſcriberentur ab apoſtolo. An illa potius ſcribere debebat apoſtolus, populo nihil eſſe fructus in miſſa & ordinem inane figmentum eſſe, & alia quæ Lutherus ſcribit hujuſmodi? Quæ quanquam ſint omnia digniſſima ſpiritu apoſtatico, tamen contemnere non debet, ſi minora ſcribant minores apoſtoli. Atqui licet aliquandiu (quod dixi) miratus ſum, cur Luthero diſpliceat epiſtola Jacobi, tamen ubi legi ſæpius, & oculos intendi

preſ-

preſſius, deſii profecto mirari. Nam ea ſcribit apoſtolus ut plane videri poſſit prophetico ſpiritu prænoviſſe Lutherum: ita virum undique pingit ad vivum. Nam cum Lutherus fidei prætextu contemnat opera, Jacobus è diverſo diſputat ratione, ſcripturis, exemplis, fidem ſine operibus mortuam eſſe. Præterea garrulam iſtam Lutheri petulantiam, non uno loco verbis invadit acerrimis. Si quis (inquit) putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, hujus vana eſt religio. Accedit ad hæc quod in ſuam linguam Lutherus aptiſſime videt competere, quod illic ſrendit legens: *Lingua inquietum malum, plena veneno mortifero* (*Jacob*.3.). Denique ſentit in ſua dogmata veriſſime dici, quæ de contentioſis hunc in modum ſcribit pluribus ibi verbis apoſtolus: *Quis ſapiens, & diſciplinatus inter vos: Oſtendat ex bona converſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ. Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris, nolite gloriari, & mendaces eſſe adverſus veritatem. Non eſt enim iſta ſapientia de ſurſum deſcendens à patre luminum, ſed terrena, animalis, diabolica. Ubi enim zelus, & contentio, ibi inconſtantia, & omne opus pravum. Quæ autem de ſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia & fructibus bonis, judicans ſine ſimulatione. Fructus autem juſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem.*

Hæc ſunt, lector, quæ Lutherum commovent ut ei non placeat Apoſtolus. Hæc, inquam, ſunt quibus apoſtolus aperte Lutherum, ac Lutheri petulantiam, maledicentiam, impia & contentioſa dogmata, non ſecus ac ſi vidiſſet virum, & verba legiſſet, attingit. Cujus epiſtolam quantumvis eam contemnat Lutherus, non dubito ſatis approbare chriſtianis omnibus unctionis extremæ ſacramentum, nec tam potentem fore Lutherum, ut ullum ſacramentum poſſit evertere quod in ſalutem fidelium fides recepit Eccleſiæ adverſus nec

por=

portæ prævalebunt inferorum, nedum fraterculus unus inferni fuliginoſum poſticum.

Fecimus hoc libello tibi lector ut ſpero perſpicuum quam abſurde Lutherus & impie tractavit ſacramenta. Nam etſi non attigimus omnia, quæ liber ipſius continet, tamen quod attinet ad tuenda ſacramenta ipſa (neque enim aliud erat inſtitutum meum) tractaſſe rem videor, ſi non quam multis fieri potuit, certe pluribus ferme quam neceſſe fuit: tantum abeſt ut oporteat immorari diutius. Alioqui, & rationibus & legibus, & doctorum ſententiis, & ſcripturis ipſis non fuiſſet difficile rem locupletare cumulatius, niſi & erga Lutherum fruſtra feciſſemus, & erga cæteros ſupervacue. Nam ſi Lutherum docendo conemur immutare, citius & nigrorem Æthiops, & varietatem Pardus immutabit. Sin aliis oſtendere quam falſo, & quam maligne ſentiat nequis illa falletur ut de illo ſentiat bene, paſſim doctiſsimos viros eſſe non dubito, qui vel tacentibus nobis id multo clarius perpendunt, quam ipſe queam oſtendere: etſi qui ſint qui alienam in id operam deſiderant, his abunde jam nunc opinor oſtendiſſe me; cum enim ex his quæ diſſeruimus inclareſcat omnibus quam ſacrilega ſtatuat dogmata de ſacramento illo, quod ipſius Chriſti corpus eſt, è quo ſacramenta reliqua quidquid habent ſacri promanat, quis dubitare potuiſſet, etiamſi nihil adjeciſſem amplius, quam indignis ille modis tractare cætera ſacramenta non dubitet? Quæ ſicut videtis tractavit ſic ut præter baptiſmum unum, & illum quoque male vexatum, & omni privatum gratia, nec in aliud relictum, quam in contumeliam pœnitentiæ, tollat prorſus atque evertat omnia, in aliis ſignum negans, in aliis rem inficians: nec in tanta re probat quicquam, nec affert aliquid quo confirmet ſua, ſat habens negare tantum quidquid recepit Eccleſia. Quidquid creditur ab omnibus ratione futili ſolus eludit, ac ſe denunciat nihil admiſſurum præter claras, & evidentes ſcripturas. Quas ipſas

tra-

tamen ſi quis afferat, vel aliquo repellit commento, vel authoris eſſe cujus feruntur, negat. Doctorum vero nemo tam vetus eſt, nemo tam ſanctus, nemo tantæ authoritatis in tractatu ſacrarum literarum, quem non iſte notus doctorculus, ſanctulus, & eruditulus, magna cum authoritate rejiciat. Quamobrem cum Lutherus omnes contemnat, & credat nemini, debet non indignari, ſi nemo viciſsim credat illi. Cum quo tantum abeſt ut diſputem pluribus, ut propemodum pigeat diſputaſſe tam multis. Quid enim prodeſt amplius cum illo differere, qui cæteris diſſentit omnibus, & non conſentit ſibi? Qui quod alibi negat, alibi dicit: quod dicit, id rurſum negat. Qui ſi fidem objicias, ratione dimicat: ſi ratione ferias, prætendit fidem. Si philoſophos *al*leges, appellat ſcripturam: ſi ſcripturam proponas, nugatur ſophiſmate. Quem neque pudet quicquam, neque timet quemquam, neque legem putat tenere ſe ullam. Qui veteres Eccleſiæ doctores contemnit, novus è ſublimi deridet. Summum Eccleſiæ Pontificem inſectatur conviciis. Eccleſiæ conſuetudines, dogmata, mores, leges, decreta, fidem, Eccleſiam denique ipſam adeo floccifacit univerſam, ut nec eſſe fere fatetur ullam niſi fors Eccleſiam illam, quam facit ipſe duorum, *vel* trium hæreticorum, quorum ſit ipſe caput. Quamobrem cum ſit ejuſmodi, ut nihil ſtatuat principii, quod certum ſit ac ſolidum, quod ei cum diſputante conveniat, ſed ſibi liberum relinqui poſtulet, ut quidquid libet, quando libet, quoties libet, id illi liceat & aſſerere viciſsim, & negare, cum neque ratione ſeſe, neque ſcriptura, neque moribus, neque legibus, neque authoritate vel humana vel divina patiatur adſtringi, non conſtitui cum eo differendum amplius, nec adverſus eas hæreſes, quæ nulla ratione firmantur, operoſa ratione pugnandum; ſed admonendos potius chriſtianos omnes, ut tanquam deterrimam peſtem devitent illum, qui tam fœda portenta, ipſiſsima Antichriſti dogmata in Eccleſiam Chriſti conatur invehere.

Nam

Nam ſi omnimodo curandum eſt ut extirpetur qui de quavis una re ſchiſma ſuſcitare ſtuduerit, quanto ſtudio conniti decet, ut evellatur is, qui non diſſidium modo pergit ſerere, & populum in Pontificem, filios in parentem, chriſtianos in Chriſti Vicarium provocare, totam denique Eccleſiam Chriſti, quam ille moriens amore, & charitate colligavit, tumultu, rixis, & contentione diſſolvere: verum etiam quidquid eſt in ea ſacroſanctum execrabili mente, ſpurciſſima lingua, ſcelerato contactu, reſcindere, temerare, polluere? Qui ſi quam tamen de ſe ſalutis ſpem, ſi quod emendandi ſui ſignum daret, hortaretur omnes ut hominis ſic affecti curam ſuſciperent, & in hoc incumberent, ut modis quam poſſent optimis medicarentur, & ſanitati mentis reſtitutum facerent ut hæreſes à ſe propoſitas revocaret. Verum adhuc profecto quæcunque ſolent ad mortem eſſe ſigna omnia huic eſſe video. Quod ut cenſeam, non tam morbus ejus, quantumvis lethalis me movet, quam ipſe quippe qui medicinam nullam, nullam prorſus manum medicantis admittit. Quomodo enim curari poteſt qui ſe tractari non patitur? Aut quomodo tractari poteſt quem ſi quid doces nugatur? ſi quid mones iraſcitur? ſi quid hortaris obnititur? ſi quid placas incenditur? ſi quid adverſaris inſanit? Alioquin ſi curari potuiſſet, quid omiſit pientiſſimus Chriſti Vicarius, qui paſtoris ſui ſecutus exemplum, ovem hanc errantem quæreret, inveniret, in humeros tolleret, ac deportaret in ſtabulum? ſed heu lupus averni peſſimus anteceperat, devoraverat, atque in imum ventrem demiſerat, ubi ſemivivus adhuc in morte jacens adverſus inclamantem ſe paſtorem pium, & perditionem ejus deplorantem è ſpurco tartarei lupi rictu fœdos illos latratos eructat, quos totius gregis aures averſantur, abominantur, exhorrent. Nam primum nihil omnino laceſſitus articulos propoſuit de indulgentiis; quibus prætextu pietatis, impie traduceret ſummum Pontificem. Deinde ut per hono-

ris eum, & officii ſpeciem majore contumelia perfunderet, eos tranſmiſit Romam, tanquam pontificis judicio ſubmittens, ſed auctos ante declarationibus multo quam eſſent ipſi deterioribus: ut plane liqueret omnibus pontificem non à viro bono, pioque conſuli, ſed à fraterculo nebulone rideri, tanquam ita ſtupidum, ut pro honore duceret inſignem, & nullius unquam exempli contumeliam, barbamque (quod ajunt) vellendam præberet irriſori. Si nihil mali commerebatur pontifex cur filius degener immerentem patrem falſa conſperſit infamia? At ſi quid Romæ fiebat quod oportebat immutari, tamen ſi fuiſſet Lutherus (quod haberi non volebat) probus & chriſtianæ rei ſtudioſus, non præpoſuiſſet privatam gloriam ſuam publico omnium commodo, nec ſcurrandi famam ſibi venatus eſſet apud improbos, dormientis pudenda parentis irridens, & revelata commonſtrans digito (*Geneſ.9.*), ſed averſus contexiſſet potius, & vel coram, vel per epiſtolam ſecretius reverenter admonuiſſet, apoſtoli præceptum (1. *Timoth.5.*) ſecutus, qui jubet ut majores non rideamus, non objurgemus, ſed obſecremus. Quod ſi feciſſet Lutherus non dubito quin beatiſſimus pontifex (tanta eſt ejus nulli non explorata benignitas) expergefactus benedixiſſet ſuo Japhet, & pietatis retuliſſet gratiam, non maledixiſſet iratus, qui nec ſic quidem adhuc maledixit illudenti, ſed miſertus miſeri, magiſque filii memor, quam irriſoris, egit cum eo per viros honoratiſſimos, in quorum ille conſpectum prodire non erat dignus, ut ab iniquitate deſiſteret. Cui tam pio ac ſalubri conſilio tantum abfuit ut paruerit, ut non ſolum deriſerit legatum de ipſius ſalute ſolicitum, ſed etiam novum librum ederet è veſtigio, in quo pontificis poteſtatem machinabatur evertere. Vocatus deinde Romam ut vel ſcriptorum cauſam redderet, vel temere ſcripta recantaret, quavis oblata ſecuritate non ſubeundi ſupplicii quod meruerat, oblato quod in rem ſatis eſſet viatico, tamen ut inſignem declararet

obe-

obedientis viri modeſtiam, venire contempſit fraterculus ad pontificem, niſi regio inſtructus apparatu, & bellico ſtipatus exercitu. Sed homo cautus appellavit ad generale Concilium, nec tamen quodlibet, ſed quod proxime congregaretur in Spiritu Sancto, ut in quocunque damnaretur, ibi negaret eſſe Spiritum Sanctum, quem homo ſanctus & ſpiritalis nuſquam fatetur eſſe, niſi in ſinu ſuo. Quamobrem iterum atque iterum admonitus, ut ab impietate reſipiſceret, adactus eſt tandem pientiſſimus paſtor, ovem immedicabili ſcabie (ne ſanas attactu corrumperet) ex ovili procul ejicere, & filii ſui Abſalonis (cujus vitam ſervare non poterat) mortem deplorare, dum ab arbore pendentem conſpicit decora cæſarie, qua ſtulte ſuperbiebat (2. *Reg.* 18.). Lutherus ergo ſentiens ejectum ſe è ſocietate fidelium, facere cæpit quod deplorati ſolent impii, qui cùm in profundum venerint, contemnunt. Non ingemuit, non planxit caſum ſuum, quo ſicut Lucifer exaltatus (*Lucæ* 10.), ſicut fulgur corruerat, & alliſus eſt; ſed imitatus diaboli deſperationem, diabolus etiam ipſe, hoc eſt, calumniator effectus, adverſus pontificem in blaſphemias, & calumnias cæpit erumpere, & reliquis invidens fidelibus, velut ſerpens antiquus infidelitatis laqueos tendere, ut eos è vetito ſcientiæ noxiæ ligno guſtantes, ex Eccleſiæ paradiſo (unde ipſe deciderat) procuraret expelli in terram geminantem ſpinas & tribulos (*Geneſ.* 3.). Ego profecto tantam hominis dementiam, & miſerrimum caſum, per quam moleſte fero, cupioque ut vel adhuc (inſpirante gratiam Deo) reſipiſcat tandem, convertaturque & vivat. Nec id tam ipſius cauſa cupio (quanquam ipſius etiam ut qui omnes cupiam ſalvos ſi poſſit fieri) quam ut aliquando converſus, ac velut filius prodigus (*Lucæ* 15.) reverſus ad miſericordiam tam benigni patris, & errorem ſuum confeſſus, in viam revocet ſi quos effecit errare. Cæterum ſi is tam profunde ſe demerſit, ut jam ſuper eum puteus impietatis, ac deſperationis urgeat, os ſuum blateret (*Pſalm.* 68.), blaſphe-

mat, calumnietur, inſaniat, ut qui ſordet, ſordeſcat adhuc (*Apocal.*22.).

Cæteros vero chriſtianos omnes obſecro, & per Chriſti viſcera (cujus fidem profitemur) obteſtor, ut ab impiis verbis avertant aures, neque ſchiſmata foveant, & diſcordias, hoc præſertim tempore, in quo maxime oportebat adverſus hoſtes Chriſti chriſtianos eſſe concordes. Neque adverſus Chriſti Vicarium probris, & detractionibus auſcultent quas in pontificem fraterculi furor eructat: neque ſacrata Chriſto pectora hæreſibus impiis contaminent: quas ſi ſeminat, charitate vacat, gloria turget, ratione friget, fervet invidia. Denique quibus animis adverſus Turcas, adverſus Saracenos, adverſus quidquid eſt uſpiam infidelium conſiſterent, iiſdem animis conſiſtant adverſus unum iſtum viribus imbecillum; ſed animo Turcis omnibus, omnibus Saracenis, omnibus uſquam infidelibus nocentiorem fraterculum.

In exemplari Vaticano ſic ſe ſubſcribit:

Anglorum Rex Henricus, Leo decime mittit hoc opus, & fidei teſtem, & amicitiæ.

HENRICUS.

FINIS.

LE.

LECTORI.

AD hanc aſſertionem Lutherus Regi reſpondit contumelioſiſſime: cujus tamen reſponſionis, aut vere pœnitens, pudenſque: aut certe ſimulans, ut homo erat ad omnem dolum inſtructus, hanc epiſtolam ipſi, ſive reconciliandi ejus ergo, ſive magis irritandi ſubmiſit.

Invictiſſimo, Illuſtriſſimoque Principi, Domino, Domino HENRICO VIII. Regi Angliæ, Domino ſuo Clementiſſimo. M. L.

GRatiam & pacem in Chriſto Jeſu Domino, ac Salvatore noſtro. Amen. Quanquam vereri merito debuerim, Sereniſſime Rex, Illuſtriſſimeque Princeps, literis Majeſtatem tuam tentare, ut qui mihi conſcius maxime ſum, graviſſime offenſam eſſe Majeſtatem tuam libello meo, quem non meo genio, ſed incitantibus his, qui Majeſtati tuæ parum favebant, ſtultus, & præceps edidi: tamen ſpem, & auſum mihi facit non modo regia illa tua clementia, ſic mihi literis, & verbis in dies cantata à quamplurimis, ut cum mortalem ſeſe noverit, immortales inimicitias ſervaturam eſſe non credam: verum etiam quod

ſide dignis teſtibus didici, libellum ſub Majeſtatis tuæ nomine in me editum, non eſſe Regis Angliæ ut videri volebant ſubdoli ſophiſtæ, qui Majeſtatis tuæ titulo abuſi non ſenſerunt quantum ſibi ipſis periculum in regia ignominia pararent: præſertim illud monſtrum, & publicum odium Dei & hominum Cardinalis Eboracenſis, peſtis illa Regni tui, ita ut vehementer nunc pudefactus metuam oculos coram Majeſtate tua levare, qui paſſus jam levitate iſta me moveri in talem tantumque Regem per malignos illos operarios, præſertim cum ſim ſex, & vermis, quem ſolo contemptu oportuit victum, aut neglectum eſſe. Accedit ad hæc quod me ſerio compulit, quantumvis abjectum ſcribere, Majeſtatem tuam cæpiſſe favere evangelio, & non parum tædere iſtius generis hominum perditorum: hoc ſane nuncium fuit vere evangelium, ideſt lætum nuncium cordi meo. Quare his literis proſterno me pedibus Majeſtatis tuæ quantum poſſum humillime: & per Chriſti crucem, & gloriam oro, & obſecro, Majeſtas tua dignetur ſeſe ſubmittere, & veniam donare in quibuſcunque Majeſtatem tuam læſi, ſicut Chriſtus oravit, & dimittere debita nos quoque invicem juſſit. Deinde ſi Majeſtati tuæ non videbitur contemnendum, ut alio libello publico palinodiam cantem, & nomen Majeſtatis tuæ rurſus honorem, det mihi clementem aliquam ſignificationem: tum in me mora non erit ulla, faciam

ciam illud libentiſſime. Quamvis enim ſim homo nihili ad tuam celſitudinem comparatus, tamen non parum fructus evangelio, & gloriæ Dei hinc ſperare licebit, ſi mihi ad regem Angliæ ſcribendi de evangelii cauſa fuerit copia facta. Interim Majeſtatem tuam (ut cœpit) Dominus augeat, ut pleno ſpiritu, & obediat, & faveat evangelio, nec ſinat aures regias, & animum occupari peſtilentibus ſirenum vocibus, quæ nihil niſi hæreticum Lutherum vociferari norunt. Tua vero Majeſtas apud ſeſe cogitet quidnam mali poſſim docere, qui aliud nihil doceam, quam fide Jeſu Chriſti filii Dei pro nobis paſſi, & ſuſcitati ſalvos fieri oportere: ſicut teſtantur evangelia, & epiſtolæ Apoſtolorum. Hoc enim eſt caput, & fundamentum doctrinæ meæ, ſuper quod poſtea ædifico, & doceo charitatem erga proximum, obedientiam erga politicos magiſtratus, tum crucifixionem corporis peccati, ut itidem præſcribit chriſtiana doctrina. Quid in his capitibus doctrinarum mali eſt? expectetur tamen, audiatur, & judicetur primum. Cur damnor neque auditus, neque convictus? Porro quod abuſum & tyrannidem pontificum taxo, qui alia, quam iſta prædicta capita, immo contraria docent, interim cenſibus, pompæ, ventribus, immo regnis, & principatibus, omniumque opibus inhiantes, nonne idipſum & vulgus ſentit, & damnat, atque ipſimet coguntur confiteri? Cur non emendant ſeſe, & recta do-

docent ; ſi odio & correptione liberi eſſe volunt ? Videt ſane Majeſtas tua Sereniſſima quanti Principes in Germania, quot politiæ, deinde quot viri ſapientiſſimi mecum faciant, & (Deo gratia) indemnatum cupiant. Quorum numero utinam Chriſtus Majeſtatem tuam adſcribat, & ab iſtis animarum tyrannis ſeparet. Quid mirum vero ſi Cæſar, & aliquot principes in me ſæviunt ? Nonne ut *Pſalm.*2. dicit, Adverſus dominum, & Chriſtum ſuum fremunt gentes, meditantur populi, conſpirant reges terræ, & conveniunt principes ? Ut mirandum potius ſit, ſi aliquis principum, ac regum evangelio faveat. Huic miraculo in Majeſtate tua, quam opto ex totis medullis aliquando gratulari. Et ipſe dominus (quo præſente, & volente hæc ſcribo) cooperetur verbis meis, ut Rex Angliæ brevi fiat perfectus diſcipulus Chriſti, evangeliique profeſſor, tum Lutheri clementiſſimus Dominus. Amen. Reſponſum (ſi viſum fuerit Majeſtati tuæ) expecto clemens & benignum. Wittembergæ 1. Septembris anno Domini 1525. Regiæ Majeſtati tuæ ſubjectiſſimus Martinus Lutherus manu propria.

PIO

PIO LECTORI.

SI catholicus lector, minime profecto tibi diſplicere poterit hæc reſponſio regis Angliæ ad prædictam Lutheri epiſtolam, cum tantam præſeferat ubique honeſtatem, eruditionemque ac pietatem. Sin vero Lutheranus diſplicebit forſitan ſic depingi tibi Lutherum. Conſidera tamen pauliſper dum priorem legis Lutheri epiſtolam, an deceat eum, qui haberi vult evangeliſta, propheta, eccleſiaſtes, vir Dei, apoſtolus Germaniæ, tanta uti levitate, ut & ſeipſum levitatis condemnet adverſario, & quod prius maxime ſerio ſcripſit, tantaque cum certitudine (ſi ipſi credas) aſſeruit, ut totum illud ſe de cœlo habere jactitaverit, nunc muliebriter blandiendo ad emendicandam gratiam cum adverſario, quem tam ferociter ac ſuperbe contra bonos mores, atque adeo contra evangelicam charitatem, manſuetudinem, ac modeſtiam inſectatus fuerat, revocare, ac publico libello, palinodiam cantare libenter vellet, modo id illi placiturum eſſe, vel levi judicio intelligat. Non curans quod principes, & reliqui quos partium ſuarum eſſe gloriatur, dicturi ſint, quod ipſos tam nequiter deceperit, ac ſummo nunc cum rubore eorum recantare velit, ut eis tandem idem reddat præmium, quod antea ruſticis nequiſſime ſeductis, ac miſere occiſis, tradiderit.

Invictiſſimi Principis Henrici VIII. Regis Angliæ ad Martini Lutheri epiſtolam reſponſio.

QUas tu Luthere literas prima Septembris anno Domini M. D. XXV. datas, ad nos mittendas curaſti, eas neſcio ubinam terrarum diu peregrinatas, tandem aliquando accepimus. In his ais pudere, dolereque te, quod ſtultus, præcepſque librum in me tuum, non tuum quidem genio, ſed incitantibus his, qui mihi parum favebant, edidiſti, quo te tibi ſcribis maxime conſcium eſſe, quam graviter nos offenderis, atque ob id merito verendum tibi literis non tentare. Sed animum tamen, auſumque tibi factum ſcribis non ſolum, quod me tam clementer intelligas, ut cum mortalem me meminerim, inimicitias immortales nollem gerere, verum etiam quod fide dignis teſtibus didiciſti, libellum meo nomine de ſacramentis editum, non eſſe re vera meum, ſicuti videri volebant ſubdoli (ſic enim ſcribis) ſophiſtæ, qui noſtræ Majeſtatis abuſi titulo, non ſatis ſenſerint quantum ſibi periculum in ignominia noſtra pararent: præſertim Cardinalis Eboracenſis, quem & monſtrum vocas, & odium publicum Dei, & hominum, & regni noſtri peſtem. Hac ergo de cauſa ſic te pudefactum ſcribis, ut oculos in me levare non audeas, qui per operarios illos iniquitatis paſſus ſis in talem, tantumque leviter te moveri. Cæterum ſubjungis id te tandem ad ſcribendum compuliſſe ſerio, quod ego jam cœperim favere evangelio: & tædium percepiſſe tandem iſtius generis hominum perditorum, eorum videlicet, qui ſectæ adverſantur tuæ: eam rem vere evangelium eſſe ſcribis, nempe lætum nuncium cordi tuo: & perquam ſancte precaris, ut ſic me Dominus augeat, ut pleno ſpiritu obediam, ac faveam evangelio, nec mihi ſinat aures, animumque peſtilentibus ſirenum vocibus occupari, quæ nihil aliud poſſunt, quam clamare Lutherum eſſe

hæ-

hæreticum. Poſt hæc hortaris, ut conſiderem nihil eſſe mali poſſe in doctrina tua, quippe qui nihil doceat aliud, quam fide Jeſu Chriſti filii Dei paſſi pro nobis, & ſuſcitati, ſalvos fieri oportere. Nam hoc eſſe caput, & fundamentum doctrinæ tuæ ſuper quod ædificare te dicis charitatem erga proximos, & obedientiam erga politicos magiſtratus: tum crucifixionem corporis peccati, denique in his audire petis, admirans admodum damnari te, cum nec auditus, nec convictus ſis. Ad hæc pro more tuo debaccharis in Eccleſiam Romanam jactans interim Germaniæ multos principes à parte tua conſiſtere: nec mirum eſſe ſi te Cæſar, & aliquot item principes perſequantur, ſed potius eſſe mirandum, ſi princeps aliquis unus faveat evangelio, cum principes ſemper, & populi Chriſto ſoleant obſiſtere. Tum vehementer optas huic aliquando miraculo in me gratulari, ut fiam perfectus Chriſti diſcipulus, evangeliique profeſſor, & fautoribus tuis adnumerer. Obſecrans præterea, & per Chriſti crucem nos obteſtaris, ut tibi condonemus, quod tuus me libellus offenderit, pollicens ultro te (ſi mihi placiturum ſenſeris) alium protinus editum contra, & in honorem meum, palidoniam ſcilicet eſſe cantaturum: aſſerens atque affirmans, haud parum fructus evangelio, & gloriæ Dei ſperari poſſe, ſi tibi ad regem Angliæ ſcribendi de evangelii cauſa facta fuerit copia.

Hæc ſunt Luthere omnia, quæ tua continebat epiſtola, ex quibus ſicuti ſatis olfacimus, non ea te ſentire quæ ſcribis, ſed perſpectum habemus & cognitum, quo ſubdola tendat oratio, ita nos è diverſo morem ſecuti noſtrum, ne quid technis hujuſmodi ſimplicibus poſſis imponere, ad ſingula tibi decrevimus breviſſime reſpondere.

Quod ais libri te tui pudere, neſcio quam tu iſtud vere dicas, verum hoc unum ſcio ſatis eſſe cauſæ, cur debeat non illius modo libri pudere te, ſed tuorum etiam fermo omnium, quippe qui nihil pene com ple-

ſtantur aliud, quam errores turpiſſimos, & inſaniſſimas hæreſes, nec ratione ſuffultas, nec eruditione ſubnixas, ſed quas aſſerit, & obfiſmat tantum pertinax impudentia, dum tu tanctus auctor haberi poſtulas, quantus nec hodie quiſquam ſit, nec ante hac quiſquam fuerit. Nec ſatis video quid verum ſit ut edendum in me libellum tuum ſis ab his incitatus, qui parum favebant mihi, cum res ipſa doceat ab his incitatum potius, qui parum favebant tibi: quippe cum liber tuus ſit ejuſmodi, ut nec aliud quicquam quam probrum conciliari poſſit auctori, & librum honeſtet meum, cui tuus declarat ne verbum quidem ſani capitis ullum reperiſſe te, quod aliquando poſsis opponere: quæ res ſatis (ut opinor) indicat, uter noſtram cauſam habeat meliorem. Jam quantumvis te fingas credere, editum à me libellum, non eſſe meum, ſed meo nomine ſubornatum à ſophiſtis ſubdolis, tamen & meum eſſe, multi majore fide digni, quam ſunt tua illi fide digni teſtes cognoſcunt: & ego quanto tibi minus placet, tanto magis libenter agnoſco. Nam quod eum mihi ſcribis ignominiam parere, nemo certe non intelligit (quantumlibet tu diſsimiles) quam ægre habet animum tuum, quod libellus meus tanto bonorum, & doctorum omnium conſenſu comprobatus eſt, tum ejus ſedis honorifico calculo, quæ ut tuas condemnavit hæreſes, ita ſanctiſsimo viro Hieronymo tantæ fuit authoritatis, ut ſatis eſſe duceret, ſi ſuam illi Sedi fidem approbaret. Quibus ego tamen honoribus non admodum certe glorior, ut qui meorum operum omnium & ſoleam, & Deum precor, idem, ut perpetuo faciam, gloriam, & honorem omnem Deo acceptum ferre. Verum hoc tamen me nonnihil (ut verum fatear) oblectat, quod qualecunque fuit opuſculum noſtrum (neque enim neſcius ſum imbecillitatis meæ) tua tamen cauſa tanto fuit imbecillior, ut libellus ille noſter (quatenus ſe porrexit argumentum) non ea tantum omnia deterſerit, quæ tu ſordibus in ſacroſan-

cta

cta ſacramenta prius expueras, verum etiam quidquid fur ioſus evomuiſti poſtea: & te adegit ad ejus generis excogitandum librum, ex quo totus videret orbis, præ ira atque animi impotentia factum te ex impio prorſus inſanum, utpote in quo non eruditionis modo, atque ingenii, ſed & honeſtatis omnis oblitus, nihil prorſus aliud attuleris, quam loquacitatem ſtolidam, meretriciam maledicentiam, & pluſquam ſcurrilem petulantiam, cujus meus liber contra, non in Eccleſiam, ſolum (cujus tu fidem laborabas evertere) noſtrum ſpirarit officium: ſed etiam (ſupra quam merebatur impietas) charitatem erga te, & emendandi tui potius quam perdendi deſiderium, idemque doctiſſimorum virorum judicio multiplices errores tuos, & efficaci ratione revicerit, & potentiſſimis ſcripturis, non illis quidem ex animi mei commento tractis in cauſæ commodum (quemadmodum ipſe ſoles ſacras literas ex libidine tua torquere) ſed ad ſanctiſſimorum patrum vetuſtiſſimam interpretationem expenſis, & adamuſſim congruentibus: ne quid in ea re nobis eſſet cum his commercii, quos tu *ſophiſtas* ſoles appellare: qui tamen ſunt viri re vera probi, & in primis docti, ſed quos non in aliud *ſophiſtas* vocas, quam quod efficaces eorum rationes, quibus tuas produnt, & refellunt inſanias, ſophiſtici invidia cupis depravare.

Jam quod tam peſtilenti lingua tam improbe ſcurraris in Reverendiſſimum in Chriſto patrem Cardinalem Eboracenſem primarium noſtrum Conſiliarium, & Angliæ Cancellarium, magis perſpectam habeo ſingularem ejus prudentiam, quam ut eum quicquam commoveri credam ſcurrilibus ejus linguæ conviciis, quæ in totam ſcurratur Eccleſiam, quæ ſanctiſſimos proſcindit patres, quæ nullos non blaſphemat Divos, quæ Chriſti contemnit apoſtolos, quæ Sanctiſſimam Chriſti Matrem inhonorat, quæ Deum ipſum velut ſcelerum omnium fontem, authorem, impulſoremque blaſphemat: quæ blaſphemiarum tuarum deteſtanda colluvies, nuſquam

non

non evidenter patet tum ex omni parte pernicioſorum operum (quæ tanto cum chriſtiani populi damno conſcripſiſti) tum ex his quæ paſsim in Germania tam furioſe patrant tuis hæreſibus efferati ruſtici. Itaque Reverendiſsimus ille pater quanquam nobis jamdiu fuit propter eximias ejus virtutes charisſimus, eritque in dies tanto nobis charior, quantum illum tibi, tuique ſimilibus magis videmus inviſum. Nam quod eum regni mei *peſtem* appellas, non eſt conſilium fraterculo rationem reddere, ex ejus viri ſingulari prudentia, fide, labore, ſtudio, & ſalubri diligentia, nos regnumque noſtrum quanta conſequamur commoda. Verum ut omittam cætera, vel hoc ſatis indicio eſt quam toti terræ noſtræ ſalutaris ſit, quod ex animi noſtri ſententia demandatum ſibi munus perquam diligenter exequitur, ditionem noſtram ſedulo purgans hæreſum veſtrarum peſtilenti contagio, quibus interdum intrant Angliam quidam vehementer ægroti: nempe ex iis venientes plagis, quas inſalubris oris tui noxius infecit afflatus: quos tamen ipſos diligenti inquiſitione compertos ejus Reverendiſsimi P. ſalubri diligentia non ſolum arcuimus, ne quid ad noſtros ejus lepræ ſerperet: verum etiam tractatos commode, & magna cum charitate curatos, fidei integritati reddimus. Nam quod ad noſtros attinet (Deo favente) ſperamus & prudentiores eſſe, & in Chriſti fide multo firmiores, quam quibus veſtra ſecta non minus impia quam abſurda, poſsit adblandiri quantumvis ſibi ſpem injecerit, ſive neſcio quis alius nugator improbus, ſive (quod magis arbitror) unus aut alter apoſtata fraterculus, qui e regno meo profugi, & à fide Chriſti transfugæ, in luxu & libidine voluptuantur apud te: quibus ego regnum meum tam bene purgatum duco, ut ſi qui reſtent adhuc ejuſdem furfuris alii (quos non admodum reſtare multos ſpero) ſed tamen ſi qui ſuperſint reliqui, eos omnes optem ſimul ut habeas tibi.

Evangelium eſſe dicis, ideſt lætum nuncium cordi

tuo

tuo, jam cæpiſſe me ſavere evangelio, tanquam hactenus nunquam faverim evangelio. Cæterum quod non tam nuper amare cæpi, & reverenter evangelium legere, quam tu videri vis, vel hoc indicio poteſt eſſe, quod jam olim (quantumvis id diſsimiles) evidentibus evangeliorum teſtimoniis, tuas aliquod pervici perniciofas hæreſes: quæ res, ut dixi, tibi ſatis oſtendit, non nunc primum me tractare evangelia. Quamobrem volo cognoſcas, evangelium nobis præcipuum ſtudium & fuiſſe diu, & ſemper futurum eſſe, utpote cujus doctrinam intelligam magis eſſe ſalutarem, ſed his duntaxat quicunque in evangelii ſtudio contra quam ipſe ſoles ingrediendum ſibi proponant. Nam tu in ſcripturis interpretandis adverſus orbem totum ſemper conſuevisti tuorum ſomniorum commentitiis inventis inſiſtere: repudiato nimirum ſapientis conſilio, qui ſcribit: *Fili, ne innitaris prudentiæ tuæ, & ne ſapiens videri velis in oculis tuis*. Cæterum quod ad me attinet, & novi ſatis, & libenter agnoſco, quam ex me ipſo ſim ſacris literis intelligendis impar, eoque ſuppliciter invocato divini favoris auxilio, toto me corde ſubjicio, primum (quod plurimum valere debent) placitis eccleſiæ catholicæ: deinde interpretationibus orthodoxorum patrum, quos divina benignitas liberaliter inſtruxit literis, illuminavit gratia, ſuffulxit fide, ac bonis ornavit operibus: miraculis denique declaravit & fidem eorum ſibi placuiſſe & vitam: cum tu è diverſo ſanctiſsimos patres contemnens, & ſcurriliter eorum blaſphemans memorias, detrahens quoad potes eorum honoribus, ne ſplendor & reverentia tantæ ſanctitatis, facem præferret pudendis hæreſibus, nullius ingenium probas præter unius tuum: & cum manifeſtam ſtultitiam pro prudentia, aperte falſam hæreſim pro veritate defendas, nihil habes aliud cui prorſus poſsis inniti, niſi quod velut ſtentor exclamas, ſcripturam eſſe pro tua parte ſatis dilucidam, eoſque omnes quibus aliter unquam viſum eſt fuiſſe penitus ſaxa,

truncos, ſtipites, quantumvis numeroſi fuerint, quantumvis ſanctitate claruerint. Denique verbis hunc in modum re præclare geſta, ſubornas, & propellis rudes ac rebelles ruſticos, qui ſub evangelicæ libertatis prætextu graſſentur effrenes, & pro furioſa factione depugnent. Si quis uſque adeo parum valeret ingenio, ut hærere quicquam, aut dubitare poſſet, utra potiſsimum via foret inſiſtendum, veſtra ne iſta nova, an trita illa ſanctiſsimorum patrum, quæſtionem omnem ſervator ipſe diſſolvit, cum dixit: *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos* (*Matth*.7.). Nam de illis dubitat nemo, quin boni viri fuerint, & inculpatæ vitæ: qui Deo ſervire jejuniis, orationibus, & caſtitate ſtuduerint, quorum ſcripta omnia ſpirabant charitatem. De te vero nihilo dubitant magis, cum te videant in his quæ moliris omnibus, ab invidia, atque ſuperbia cæpiſſe, cum ira, & malevolentia progredi, atque procedere, & inanis gloriæ flatu provectum in turpiſsimam demum libidinem deſinere. Itaque quantumvis hanc doctrinam tuam evangelicæ libertatis prætextu veſtias, tametſi mihi ſatis conſcius ſim, quam ſit tenuis hæc eruditio mea, non eſt tamen uſque adeo tenuis, uti perſuadere poſsis, ut credam te bono eſſe propoſito, cum aſsidue ſpiritum prædicans, totus interim volutaris in carne: cum ſic adornas te, velut exhortaturus omnem ad evangelicæ vitæ formulam: deinde cœlibem caſtitatem dehortaris, quam accurate nobis commendat evangelium, & demum abjicis ipſe receptam olim, & voto promiſſam ac dedicatam Deo caſtitatem tuam, in quam ſervandam omnis te ſacrarum literarum auctoritas obſtringit.

Scribis Luthere vehementer pudere te oculos in nos attollere, quod te tam leviter paſſus ſis per operarios iniquitatis (ut ais) adverſus nos moveri. Verum ego profecto non paulo magis admiror, quod te non pudet ſerio levare palpebras, & vel in Deum, vel hominem quenquam probum oculos intendere, qui te paſ-

ſus

ſus ſis inſtigante diabolo in eam ingenii levitatem cadere, ut ob carnis ineptas, & obſcænas libidines, cum frater Auguſtinianus eſſes, monacham Deo dicatam, ſcelerato compreſſu violaris, quid quod non compreſſiſti ſolum (quale flagitium ſi deſignaſſes olim apud Romanos ethnicos, & illa terram viva ſubjiſſet, & tu ad mortem uſque verberibus eſſes mulctatus) verum etiam (quod nimio eſt execrabilius) publice pro uxore nuptiis inceſtiſſimis traduxiſti, atque palam ſummo cum totius mundi ſtupore, ſummo per orbem totum opprobrio veſtro, ſummo cum ſacroſancti conjugii contemptu, ſumma cum ſanctiſſimorum votorum contumelia, per nefas abuteris in quotidianum proſtibulum. Denique (quod omnium eſt maxime deteſtandum) te tum deberent tam execrandi facinoris pudor,& dolor obruere, pœnitentiæ loco prætefers miſer impudentem gloriam, tam longe fugiens implorationem veniæ, ut etiam in tui ſceleris exemplum paſſim pſeudo religioſos alios literis, ac libris provoces. Quamobrem Luthere cum deſignes talia, non admodum profecto miramur, quod ſanctorum omnium cultui tam valde vis eſſe detractum: quippe quod intelligis ex illorum honoribus & reverentia, tuorum flagitiorum oppobrium creſcere. Nam quiſquis eos credit fuiſſe bonos,idém neceſſe eſt ut ſentiat peſſimum eſſe te, qui doctrinæ factiſque ſanctorum & doces, & facis impudens tam ex diametro pugnantia. Etenim quis probare poteſt fraterculi clauſtralis matrimonium, qui quidem cujuſquam faciat ſanctiſſimum, & eruditiſſimum patrem Hieronymum? *Nam is voventibus*, inquit, *non ſolum nubere, ſed etiam velle, damnabile eſt*. Lege Luthere ac perlege illius optimi patris epiſtolam ad monacham lapſam, & ad diaconum item, qui eam violaverat: tum ex his & aliorum item ſanctiſſimorum patrum religioſis literis diſce miſer horum potius pœnitere ſcelerum, quam editis inſaniſſimis libellis in defenſionem criminis inexcuſabilis, exemplo peſſimo, & ſcelerato ſuaſu tuo infeliciſſimos

damnationis tuæ ſocios contrahere. Jam iſtud plane demiror qui de ſcripturæ peritia te tam improbe paſſim, & importune jactas, quomodo potes tam facile votum tuum contemnere, cum in ea legas (*Eccleſ.5.*): *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere; diſplicet enim Deo infidelis promiſſio*. Et item illud (*Pſalm.75.*): *Vovete, & reddite domino Deo veſtro.* Quid illud (*Deut.23.*): *Cum votum voveris domino tuo, non tardabis reddere; quia requiret illud dominus Deus tuus: & ſi moratus fueris, reputabitur etiam tibi in peccatum*. Verum tu (ut video) caſtitatis, & jejunii, paupertatis, & obedientiæ vota ſanctiſſima numeranda cenſes inter moſaicæ legis ſerviles cæremonias. Nam & mores, & libelli tui ſatis videntur oſtendere novæ legis evangelicam libertatem non in alio (ſi quis tibi credat) quam in libidinis licentia conſiſtere. Cæterum Eſaias Propheta longe ſenſit aliter; nam is; *In die*, inquit, *illa* (denotans chriſtianæ legis tempora) *vota vovebunt domino, & ſolvent*: nimirum ſignificans in evangelicæ legis decurſu vota chriſtianorum plus habitura virium, & ſanctius eſſe ſervanda quam fuiſſent unquam in lege moſaica; cujus rei Deus exemplum præbuit, cum in Ananiam & Sapphiram in pecuniæ ſubtracta portiuncula prævaricatum votum (*Actor.5.*) tam ſevere vindicavit. Qua de re Beatus Gregorius tanquam te Luthere compellaret, ac ſcortum tuum (neque enim conjugium eſt, quo vos eſtis conjuncti) hunc in modum admonet monachos: *Ananias Deo pecunias voverat, quas poſt victus perſuaſione diaboli ſubtraxit: ſed qua morte mulctatus es, ſcis*. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos quos dederat nummos Deo, abſtulit, conſidera quanto periculo in divino judicio dignus eris, qui non nummos, ſed temetipſum Deo omnipotenti, cui te ſub monachali habitu devoveras, ſubtraxiſti. Quid tu Luthere? Quid tua illa miſera mulier ad hæc? Si peccatum cognoſceretis, ſi vos criminis veſtri caperet dolor, etiam ſi quid interim carnis fragilitate peccaretis, eſſet tamen ſpes reſipiſcen-

tiæ,

tiæ; quemadmodum in Magdalena fuit, ac Davide; multiſque itidem aliis. Verum nunc quam ſpem præbes de te, ſi perſiſtas in defenſione criminis, & quod erubeſcere deberes, impudens gloriaris, cum vitia tua virtutem vocas, & aliorum virtutem vocas vitium? An non incidis præceps in illam maledictionis voraginem, quam in tui ſimilibus deplorat Eſaias, cum dicit: *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, amarum in dulce, & dulce in amarum*. Jam cum ſcripturas iſtas omnes floccifacias, cum ea ad tui libidinis affectum detorqueas, cum earum ſanctiſſimos interpretes contemnas, & eorundem ſaluberrimam doctrinam rejicias ſanctiſſima beatorum vita comprobatas, tum adverſus hæc omnia tuam duntaxat opponas pertinaciam, & argumentis plane brutalibus, & furioſis næniis adverſus vota ſcurraris hæreſi tam inſigni, ut nec major temere, nec manifeſtior audita ſit: tamen precaris Deum ne meas aures occupari ſinat peſtilentibus ſirenum vocibus, quæ nihil aliud norunt quam clamare Lutherum eſſe hæreticum, cum ego nullam audiam (hac ſane parte) magis ſonoram ſirenam, quam libellos tuos, quippe qui meis auribus nihil proclamant aliud, quam Lutherum eſſe hæreticum: uſque adeo ut certe vehementer mirer qua fronte poſſis apud me jactare te nihil aliud docere, quam fide Jeſu Chriſti filii Dei pro nobis paſſi, & ſuſcitati, ſalvos fieri oportere: tum ſuper hoc fundamentum ædificare poſtea charitatem erga proximum, & obedientiam erga politicos magiſtratus, & crucifixionem corporis peccati.

Utinam Luthere hæc tua verba tam vera forent, quam falſa eſſe cognoſco. Nam (quæſo) quo modo ſuper fidem ædificas charitatem, cum ſolam fidem doces ad ſalutem ſine bonis operibus ſufficere? Etenim quanquam in eo libro, quo debaccharis in me, cum (ſic urgebat pudor ut te pigeret jam ea de re quicquam audire amplius) imputaſti mihi tuorum verborum ca-

lumniam , tamen non ſolum nihil omnino ad tua ipſius verba reſpondiſti , quæ nos tibi inter ſacramentorum aſſertiones objecimus , quibus illa tam deteſtanda hæreſi ſic te ligatum conſtrinximus , ut nulla via poſſes elabi : verum etiam homo pudens , & prudens idem dixiſti denuo eo in libro , in quo falſo quereris , id tibi per calumniam falſo approbatum prius ; ſic enim ſcribis : *Sacrilegium eſt & impietas velle placere Deo per opera , & non per ſolam fidem* . Quæ verba non minus aperta ſunt , quam quæ prius tibi ſcripta ſunt in Babylonica , cum hunc in modum ſcripſiſti : *Ita vides quam dives ſit homo chriſtianus , ſive baptizatus , qui etiam volens non poteſt perdere ſalutem ſuam quantiſcunque peccatis , niſi nolit credere . Cætera omnia ſi redeat , vel ſtet fides in promiſſionem divinam baptizato factam , in momento abſorbentur per eandem fidem* .

Hæc tua verba tam manifeſte quid ſentis indicant : ut nec ullam poſcant, nec admittant gloſſulam . Neque enim color ullus affingi poteſt , quin contra Chriſti verba: (*Math.*7.) *Anguſta eſt via, quæ ducit ad cœlum*: tu cum evangelica libertate tua , latam nobis ac facilem ſternis illuc , quo tibi leve vulgus concilies,, ducens ſatis ad ſalutem fore , ſi quis Dei tantum promiſſionem credat abſque ullo bonorum operum labore : quod genus fidei longe à Divi Pauli (*Galat*.5.) ſententia fidem tradentis quæ per dilectionem operatur : cui aſtipulatur & illud (2.*Corinth*.13.) : *Si eſtis in fide ipſi vos probate*. Quæ probatio niſi per opera bona qui fiet ? (*Actor*.10.) Etenim qui operatur juſtitiam , acceptus eſt Deo . Quin & Beatus Jo:Evangeliſta adverſus ſeductores hujuſmodi, qui populum inani, & ocioſa , & mortua fide decipiunt: *Filioli* , inquit (1.*Jo*:3.) , *nemo vos ſeducat , qui facit juſtitiam , juſtus eſt* . Certe Luthere ex tua forma credere abſque fructu bonorum operum , & in vitiorum volutabro magna cum ſecuritate vivere , fretum duntaxat iſta ſpe ſuperba & nimis arroganti fiducia ſola , quod fides tot obſtinatorum ſcelerum colluviem abſorbeat,

beat, fides eſt haud dubie deterior diabolica. Nam (ut divus inquit Jacobus(*Jac.2.*) *tu credis quod unus eſt Deus: & dæmones credunt, & contremiſcunt: in hoc te minus mali ſunt, quod tu non times*. An non hoc tibi nominatim Luthere locutus videtur Apoſtolus,qui per hæreſim hanc tuam, qua ſolam fidem ſufficere contendis ad ſalutem, omnem Dei timorem poſtergas? Etenim cum dicis tam divitem eſſe baptizatum, ut ſalutem ſuam, ſi velit, quantumvis obrutus ſceleribus, tamen non poſſit perdere, niſi nolit credere, ſtatim profecto conſequitur ſupervacaneum eſſe timorem omnem Dei, ſive qui ab ejus judicio juſtiſſimo, & horrendis inferorum cruciatibus elicitur, quo timoris genere ſtimulati virtutem verſus iter arripimus: ſive qui ex eo colligitur, quod quem adamamus ut patrem, ut filii timemus offendere. Nam quorſum opus eſt metum, rem amaram, & moleſtam adjungere, ſi ſola ſervare poteſt hominem ſuavis, & jucunda credulitas? Quorſum nos aut Dei timore, aut gehennæ terrore torquemus, ſi nuda ſufficit fides omnibus exuta moleſtiis? & profecto Luthere cum inter aſſertiones tuas omnem timorem damnationis & inferorum à præparatione pœnitentiæ ſemoves, jubens ut eam ſibi ſolo procurent amore, facis tu quidem hac re magnam peccatoribus injuriam, quibus videri ſtudes tenero quodam favore miſericors. Nam illis interim id laboras tollere quod Deus optimus ordinavit tanquam præcipuum quoddam medium, per quod proficeretur in amorem (2. *Corinth.*7.): qui nec ipſe profecto (dum in hac peregrinatione vivitur) ſatis tutus eſt, cum abſque timore nimium ſecurus eſt: *Nam ſi non in timore domini tenueris te inſtanter*, inquit ſcriptura(*Eccl.*27.),*cito ſubvertetur domus tua*. Etenim qui ſacras ſcrutatur literas, non una tantum via peccatores videbit attractos, ſed plurimis, atque in his illo etiam ipſo timore ſervili, omnibus tamen ad unum finem tendentibus, nempe reſipiſcentiam vitæ: ſine quibus mediis peccator non ſatis ſemper attinget illam ſalutis efficatricem, charitatem.

Quamo-

Quamobrem quod aliud conſilium poſſis peccatoribus dare deterius, quam quo ſuadeas ut ea fugiant media, per quæ è vitiis avulſi fœliciter traherentur ad Deum? At ne alia ferme via ſæpius trahimur, nec initio certe fortius, quam illo timore, quem incutit horror inferni: quod ipſum fuit in cauſa, ut hunc terrorem clementiſſimus omnium Chriſtus ob oculos poneret ipſis etiam Apoſtolis, cum dixit (*Lucæ* 18.): *Timete eum, qui cum occiderit habet poteſtatem mittere in gehennam*: ne quis eam rem putet nihil habere momenti miſeris peccatoribus, nec adhuc tam pœnitentibus, quam pœnitentiam meditantibus. Quibus quid poteſt eſſe ſalubrius quam timor? *Qui*, ut ait ſcriptura (*Eccleſ.*1.), *peccatum expellit*: *& qui ſine timore eſt, non poterit juſtificari*. Et tu timorem judicii & pœnarum non tantum ſtudes auferri contritioni, cum ſit ille via tritiſſima, qua peccati laqueos fugimus, verum etiam quo ſecurius immoremur vitiis, freti fiducia fidei, metum omnem prorſus tollere ab amore Dei: cum contra ſcriptura dicat: *Timor domini, initium dilectionis*; imo (quod ſupra dixi) minetur etiam quod ſi non in timore domini tenueris te inſtanter, cito ſubvertetur domus tua: ſed nec illud ſcriptura tacet, quantam vim timor habet ad fidem: *Qui timent*, inquit, *dominum, non erunt increduli verbo illius*: *qui timent*, *inquirent*, *quæ beneplacita ſunt ei*. Quid, quod à timore ſapientiam quoque docet auſpicandam? *Nam initium*, inquit, *ſapientiæ timor domini*. Ita vides ut timorem (cui tu tantum detrahis) literæ ſacræ, quibus tantum te deferre ſimulas, non ſapientiæ tantum & fidei, ſed (dum peregrinamur in via) etiam amori conjungit, & certe non immerito. Nam qui timore judicii fugere cæpit, atque horrore peccatum (quod unum à Deo mentem ejus averterat) neceſſe eſt magis reddatur idoneus, qui & amet Deum, & redametur à Deo. Eam ob rem timoris tam neceſſarii Propheta conſpiciens utilitatem, eum in ſe non mitti ſolum, ſed & incuti fortiter, & cum doloris ſenſu vibrari

brari precatus eſt (*Pſalm*. 118.) : *Confringe*, inquit, *in timore tuo carnes meas*, *à judiciis enim tuis timui*. Et quorſum voluiſſet nos Deus admonere tartari & inferni cruciatu terrere, niſi ut ejus cruciatus timor, chami fræni que loco foret, quibus homines à peccato reflecteret, reflexos ad ſe retraheret, retractos in charitate, & ſuo favore dirigeret? Quamobrem cum ſit apertiſſimum hunc te timorem tollere, & opera bona palam oppugnare, tum in pœnitentibus ſatisfactionem contemnere, quam impudenter facis cum ſcribis te ſuper fidem ædificare charitatem, quando nos aperte probavimus, idque tuis ipſius verbis omnino nihil ambiguis, nihil te fidei tuæ ſuperſtruere præter opera mala, dum doces abſque ſolis operibus fidem ſolam ſufficere: & opera bona contemnis: magnus auctor abſque metu quidlibet audendi male, dum ſcelera cuncta promittis in momento protinus abſorbenda per fidem: præſertim ut tu fidem definis, cum ſcribis, quod eſſe nullo modo poteſt, niſi ſit vivax quædam & indubitata opinio, qua homo certus eſt ſupra omnem certitudinem ſe placere Deo, ſe Deum habere propitium, & ignoſcentem in omnibus quæ fecerit aut geſſerit. Quibus verbis inducis profecto nimis arrogantem fidem, ſuadens ut homo peccator ſibi ſic blandiatur, uti ſe non ſolum habeat de divino favore certiſsimum, ſed certum etiam apud Deum eſſe ſe in favore tam eximio, ut velut unicum Dei delicium, quidquid deſignarit flagitii, Deum non poſsit offendere, tanquam Deus promiſerit propter unius credulitatis meritum, impunitatem peccatorum omnium. Ideo nimirum quod (ut ſcribis in Babylonica) omnia protinus in momento fidei abſorbet ſcelera. Sed hæc ſuperba & ocioſa fides quantum ſola ſoli placet tibi, tantum diſplicuit vetuſtis olim patribus. Itaque Beatus Iſidorus: *Fruſtra*, inquit, *ſibi de ſola fide blanditur qui bonis moribus non utitur*. Idem ſcribit Divus Auguſtinus, velut occaſione captata ex etymologia vocabuli: *Fides*, inquit, *appellata eſt ab eo quod fit; duæ ſillabæ ſonant, cum dicitur fides;*

pri-

prima à facto, ſecunda à dicto. Interrogo te igitur utrum credas: dicis, Credo: fac quod dicis, & fides eſt. Sed quid tibi verba patroni quondam tui, à quo nunc turpiter deſciviſti transfuge? Quid cujuſquam veterum? quos omnes floccifaciens, audes contendere nullam eſſe ad fidem viam aliam, immo nullam aliam omnino fidem eſſe, niſi quam falſo definis ipſe, quam etſi perinde velis accipi, tanquam ſit formata charitate, nunquam tamen apud orthodoxæ fidei peritos id potes obtinere: cum tuam fidem facias, & bonorum operum tam negligentem, & tam facile abſorbentem ſcelera, ut ſceleratis nebulonibus indulgeat flagitioſæ vitæ ſupinam ſecuritatem. Nam contra beatus apoſtolus (*Galat.*5.) eam cenſet in adultis fidem veram, quæ per dilectionem operatur. Et Divus Joannes: *Qui diligit* (inquit (*Jo*: 14.)) *Deum, mandata ejus habet & ſervat ea.* Ita ut utriuſque ſententia, alterius de fide, alterius de dilectione, neceſſario declinare debes à malo, & operari bonum: nec in ocioſa illa, & arroganti fide quieſcere, qua te certum fingis ſuper omnem certitudinem te placere Deo: eumque vel approbare, vel ignoſcere quidquid omnino facis. Quod ſi verum eſſet, bonus ille, Deoque teſte, vir tam rectus Job, ut ſimilis ei non eſſet in terra, non tam fuiſſet meticuloſus, ut diceret (*Job.*9.): *Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti.*

Jam cum ſcribis fidem oportere vivacem eſſe, fateor: ſed vivax eſſe ſine dilectione non poteſt, nec *Diligit*, ut ait evangeliſta (*Jo*: 14.), *qui Dei mandata non ſervat: nec mandata ſervat adultus, qui non in bonis laborat operibus.* Conſequitur igitur ut tua fides, quæ bona opera contemnit, vivax eſſe non poſsit, ſed plane ſit fides ejuſmodi qualem Jacobus reprehendit apoſtolus, cum dixit: *Fides ſine operibus mortua eſt.* Ad hæc ſi verum ſit aliud, quod in ſermonibus de præceptis affirmat ipſe, præcepta Dei, nonum præſertim, ac decimum, à quantumlibet etiam ſancto, nullo modo poſſe ſervari; contra quæ ſentire videtur Chriſtus, cum di-

dicit: *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve*: nec diligatur Deus, niſi præcepta ſerventur, nec in fide vita ſit, niſi cum dilectione jungatur: at non vides ex tuis verbis eo rurſus redire ſermonem, ut fides, quam eſſe vivacem vis, vivax eſſe non poſſit? Verum iſta cum ſcribis, ſatis oſtendis aperte, quo tendas: neque enim ſinunt quenquam libelli tui dubitare, quin unum proponas, & contendas alterum, nempe ut aut perſuadeas periculoſam, & arrogantem fidem, cujus quiſque fiducia fretus ferietur ab operibus bonis, & fidem faciat ſtimulum peccandi ſecurius, credens videlicet eam ſolum cuncta ſemel abſorpturam ſcelera quantumvis immania. Adverſus quod genus fidei (ſi fides appellari poteſt tam immenſa ſuperbia) fortiter exclamat ſcriptura ſancta (*Eccleſiaſt.*30.): *O præſumptio nequiſſima unde creata es?* Aut ideo certe fidem (quanquam rem verbis inveſtis) in tam ſublime punctum ſublevas, quo vel pauci poſſint, vel nemo conſcendere, ut vulgus hominum in diverſum trudas vitium, nempe deſperationem conſequendæ ſalutis & fidei: quæ deſperatio cum ſemel radices egerit, omiſſa prorſus bene vivendi cura, prorumpit in omnem libidinem; quemadmodum ſcribit apoſtolus (*Epheſ.*4.): *Deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem omnis immunditiæ.* Cui ſententiæ ſubſcribit & illud quod habetur apud Job (*Job* 15.): *Non credat fruſtra errore deceptus quod aliquo pretio redimendus ſit.* Quamobrem ſatis evidenter liquet peſſimam eſſe doctrinam tuam, qui medium omne diffugiens, nullam relinquis promiſſionis fidem, niſi aut eam quam malam eſſe videat cæcus, aut eam quam vix attingat Angelus. Nec aliud utraque via procuras, quam ut vel obtentæ fidei ſecuritas, vel obtinendæ deſperatio præcipitet homines in flagitioſæ vitæ licentiam, quam ſolam prætextu libertatis evangelicæ laboras invehere: nec aliam charitatem ædificas ſuper fidem tuam. Nam quod te ſuper fidem ſcribis ædificare

S obe-

obedientiam erga politicos magiſtratus, cui non & impudens videtur, & ridiculum? cum nemo neſciat quam obſtinate doceas, neminem chriſtianum humanis ullis obligari legibus, quarum magiſtratus miniſtri ſunt, cum omnia contemnas ſacroſancta Concilia: qua in hæreſi tam obſtinate progreſſus es, ut ſimul cum aliis deteſtandis hæreticis ſacroſanctos Canones palam cum irriſione combuſſeris, & tuis inhortationibus incitati ruſtici, globatim rebellarunt adverſus magiſtratus, in miſerabilem cladem ſuam, & indelebilem infamiam tuam. Præterea quo pacto poſſes (ſi quis pudor eſſet) prædicare, quod ſuper fidem ædificas crucifixionem corporis peccati, cum ſuper mortuam fidem ædifices negligentiam orationum, feſtorum contemptum, jejuniorum neglectum, caſtitatis exilium: & denique ferme omnia quibus chriſtiani partim ipſius Chriſti præcepto, partim Eccleſiæ catholicæ conſenſu, peccati corpus ſolent crucifigere? Ad hæc quo pacto non pudet dicere, quod doces, & hortaris, quod peccati corpus crucifigant homines, cum tam obſtinate doceas illam deteſtandam hæreſim, quod nemo facultatem habet aut libertatem voluntatis, qua boni quicquam poſſit efficere? Nam quis aut ſtudebit aliquid facere bene, aut curabit quid deſignet male, qui quidem ſibi ſemel penitus perſuaſerit, ſe, ut aliquid faciat boni, neque ex ſe ſufficere, neque cum gratia Dei cooperari, aut aliquid prorſus agere: neque maleficium, quod ab ipſo fiat ipſius eſſe, in quo nihil omnino ſua ſponte perficiat, ſed in quo producat omnia divinæ voluntatis æterna, & nulli mutanda neceſſitas, quam ipſe nec promovere poſſit, nec impedire. Hæc hæreſis omnium quæ unquam ſunt exortæ ſceleſtiſſima, & atrociſſime blaſphemans juſtitiam Dei, radix ipſa videtur, ex qua pullulant univerſa ſcelera, quibus tam numeroſis, quam nocentiſſimis veſtra graſſatur factio: quorum ſcelera tam audacia, ne quid trepident impietatis conſcientia, ſollicite

licite

licite laboras armare excuſatione decreti divini ineluctabili neceſſitate. Quam facillimam opinionem veſtire, & fucare conaris locis quibuſdam ſcripturæ partim per ſe obſcuris, partim aperte detortis per te, quibuſdam etiam in diverſum ſatis clare facientibus, quæ ipſe nihilominus impudens pro te clamas eſſe clariſſima. Qua in re ſi quid aut mentis haberes, aut frontis, admiraret temeritatem tuam, qui tam abſurdam hæreſim prædicare ſuſtineas adverſus tot ſanctorum ſententias, adverſus ætatum omnium totius Eccleſiæ catholicæ conſenſum, adverſus innumera ſacrarum literarum loca tam aperta, clara, dilucida, ut in diverſam partem nullum colorem poſſintadmittere;quorum cum tam paſſim ſcateant, incaſſum multa commemorem: unus aut alter exempli cauſa ſufficerit. Nam quid apertius eſſe poteſt quam hæc verba planiſſima (*Deuter.* 30.)? *Propoſui vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem: elige ergo vitam, ut & tu vivas, & ſemen tuum*. Quæſo te quo pacto datur electio, ſi negatur libertas? Quomodo cum neceſſitate conſiſtit electio? Eodem modo cum ex Dei perſona bonum & malum, pœna & præmium in electione ponentis humanæ voluntatis aperte dictum eſt homini (*Eccleſ.* 15.): *Appoſuit ſibi aquam & ignem, ad id quod volueris porrige manum tuam.* Tum id ſimiliter: *Ante hominem vita, & mors, quod placuerit ei, dabitur illi* (*Ibid.*). Quid hic ſibi vult voluntas, quid manus porrectio, ſi nullam habet arbitrii libertatem? Quorſum Joann. Baptiſta (*Matth.* 3.) Judæos hortatus eſt ut agerent pœnitentiam? Quorſum Chriſtus (*Jo.* 8.) adulteram juſsit ne peccaret amplius? Quorſum juſſit omnes ut ejus mandata ſervarent (*Eccleſ.* 15.), ſi nec per ſe ſervare poſſent, nec illius adjuti gratia quicquam ad ea ſervanda cooperari? Cum Deus hominibus diceret bonum & malum in ipſorum manu poſitum, verumne dixit illis, an falſum? Si falſum dixiſſe contendas, jam omnibus ejus promiſſionibus aufers

fidem, in qua ſola contendis ſalutem noſtram conſiſtere: contra vero ſi verum dixiſſe fatearis, tum te neceſſe eſt fatearis falſum dicere: cum doces aperte contrarium. Quamobrem hac in cauſa nihil aliud in quæſtionem venit, quam utrum Chriſto credendum ſit, an tibi, niſi forte contendas (ut nihil omnino tam abſurdum fingi poteſt, quod ſi urgearis paululum, non ſis paratus aſſerere) Deum illa joco dixiſſe omnia. Sed neque iſtud in illius majeſtatis gravitatem convenit: & hac in re mire locutus eſt ſerio, cum illis arbitrii libertatem oſtenderet, velut juſti ſupplicii cauſam unicam, ſi contrafacere quam præcepiſſet, auderent, nimirum teſtatus inculpatam juſtitiam ſuam, ne quis de ſua clementia conciperet opinionem tam impiam, ut id ſibi perſuadeat quod tu nunc paſſim prædicas, mitiſſimum illud nomen natura eſſe tam tyrannicum, ut qui nihil meruiſſet mali eum tam atroci, tam intermino miſerum torqueret ſupplicio, duntaxat expleturum crudelem torquendi libidinem. Quamobrem cum tam alte cecideris in puteum, tam peſtilentis hæreſeos, ut id ſuſtineas cogitare de Deo, quod nemo bonus animum poſſit inducere, ut non modo de homine quoquam bono, ſed nec mediocriter malo perſuadeat ſibi, nihil aliud probationis requirendum puto, quam caduca ſint ædificia, quæ tu ſuperſtruis ſuper fundamentum fluxibile tam infidelis fidei. Nec eo tamen conſilio hæreſes iſtas tuas attigi, quod eas diſputare decreverim; nam & tales eſſe cognoſco ut contra quanque poſſet afferri, non quantum unas literas, ſed quantum aliquot juſta volumina poſſit implere: & jam olim tam aperte revictæ ſunt, tam juſte paſſim damnatæ ſunt bonis, ac piis omnibus, auditu tam abſurdæ ſunt, ut amplius diſputari non debeant: tantum abeſt ut debeant credi, etiamſi Angelus de cœlo prædicaret eas (*Galat.*1.), tam longe diſſonas evangelio, & fidei, quam Chriſtus tot ætates docuit Eccleſiam ſuam. Quod ſi quam ſunt indubiæ contra

tra te, tam eſſent controverſæ, & dubitabiles jam olim; tamen mihi certum eſt nihil diſputare tecum, quandoquidem ſum expertus quam prorſus omiſſa ratione totus vertaris in ſcurrilia jurgia. Quo ex tempore (id quod ſervabo) ſtatui, quod ad diſceptationes attinet, deploratum iſtud ingenium tuum improbitati ſuæ relinquere. Quanquam alios non defuiſſe video qui & ex Anglia, & aliis ex locis aliquot ad ea quæ in me ſcripſiſti, reſponderint, aliqui etiam te ex meritis tuis ornarint, & tuis te tractarint artibus, niſi quod rationem admiſcuere conviciis, quibus tu ſolis diſputas. Eorum nemini quicquam aliud reſpondes, non taciturus haud dubie tam diu, niſi toties tam aperte victum, tandem oppreſſiſſet pudor: quem ſi quando rurſus vicerit impudentia, ex eiſdem aliquis (opinor) exiſtet, qui tibi te depingat denuo. Ego certe neque tibi ſcribam amplius, neque nunc ſcripſiſſem quicquam, niſi tuarum me literarum promoviſſet ſubdolum conſilium, quo laboras ut credant tui me jam cæpiſſe partibus tuis favere. Quam in rem reſponſum retuliſſem breve: neque tuarum hæreſum quicquam attigiſſem nominatim, ſi non impudenter aſſeruiſſes nihil aliud te docere, quam in fide Jeſu Chriſti homines oportere ſalvos fieri: tum fidei te ſuperædificare charitatem erga proximum, obedientiam erga politicos magiſtratus, & crucifixionem corporis peccati. Siquidem iſta tua tam effrons impudentia me coegit unum aut alterum ut proferrem tam præclarorum dogmatum, quæ facile quiſquam videat longe alterius eſſe generis, quam eorum quicquam ſit, quæ te tam falſo jactas ſola prædicare. Nec interim tamen quicquam attigi cæterarum hæreſum tuarum cumulum, quæ tam pudendam impudentiam vanitatis tuæ redarguunt. Nam cum aperte ſcribis adverſus ſacramenta Chriſti, cum cœlibem caſtitatem damnas in ſacerdotibus, cum ſacros omnes ordines dejicis, cum panis ſubſtantiam Chriſti corpori conjungis, cum ſcurraris in miſſæ

ſa-

ſacroſanctum Canonem, cum fœminas jubes audire conſeſſiones, & eiſdem ſacramentorum omnium adminiſtrationem committis, cum eas jubes conficere corpus Chriſti, cum tam parum intereſſe cenſes inter intemeratam Chriſti matrem, & impudicam meretricem tuam, cum ſanctiſſimam Chriſti crucem blaſphemas, cum doces nullum eſſe purgatorium, ſed animas omnes dormituras in judicii diem, ſpem proponens diu differendi ſupplicii, quo ſecurius peccent improbi: cum hæc (inquam) doceas & mille pudendas hæreſes: præterea non te pudet ſcribere quod nihil doces aliud, quam hominem oportere ſalvari per fidem Jeſu Chriſti, quando revera nihil moliris aliud, quam ut Chriſti fidem penitus poſſis extinguere, qui ſi veniſſet ea docturus quæ nunc doces tu, veniſſet profecto non avocaturos homines à malo, nec fuiſſet (quod erat) doctor virtutum, ſed manifeſtus patronus vitiorum: à quo quam longe abfuerit, ſatis inſigne documentum dedit, cum tam immane ſupplicium pertulit in cruce, quo nos à peccatorum pœna redimeret. Quo pacto patitur (ſi quis ineſt) pudor, ut alia ſcribas ad me, conſcius in libris tuis hæreſes iſtas impias non modo me legiſſe, verum etiam doctiſſimorum virorum judicio multas reviciſſe. Quæ cum ita ſe habeant mirum tamen eſt videre quanta cum impudentia recurras, nunc audiri ſaltem poſtulans (tanquam hactenus nunquam fuiſſes auditus) & te mirari ſimulans, cur damnari debeas, qui nec convictus adhuc ſis, nec auditus. Nunquam ne Luther auditus es apud eximium patrem Cardinalem Sancti Sixti, legatum Summi Pontificis in Germania? Nunquam ne præbita publice diſputandi licentia, adhibitis etiam notariis, auditus es in Saxonia? An non libellis impiis & blaſphemis uſquequaque ſparſis, & hæreſum tuarum contagium peſtilens longe lateque deferentibus, plus ſatis auditus es per totum orbem; & tamen queri non pudet nondum eſſe auditum, ſed dam-

natum

natum eſſe nullius mali convictum. Certe quod ad damnationem attinet, licet ſecurus obdormias, ſi jure damnari non potes, niſi ſic revictus ante, ut ipſe te victum fatearis. Cæterum revera ſatis ſæpe convictus es, & ab aliis nonnullis eruditiſsimis viris, & (quod non ſolum doctiſsimi quique teſtantur, ſed & ſacroſancta Sedes Apoſtolica judicavit) à nobis. Quod quanquam præ ſuperbia non dignaris agnoſcere, tamen ipſa re ſatis fateris & ipſe, cum nihil hactenus præter ſcurriles nænias, quod reſpondere poſsis, inveniſti. Ego Luthere etiam ſi nihil earum rerum callerem, quarum tu damnatus es, tamen quin juſte damnatus eſſes, dubitare profecto non poſſum, cum te damnaſſe videam Pontificem ipſum ſummum, cum toto Reverendiſſimorum Cardinalium Collegio: quorum juſtitiam & æquitatem nemo bonus habere debet ſuſpectam, propter ſcurriles clamores improbi debacchantis fraterculi ſua damnatione infrendentis, præſertim qui ſit ejuſmodi, cui ratio minus ſatisfaciat, quem nulla movet authoritas, qui nemini quicquam credit, præterquam ſoli ſibi, cui uni credit præ omnibus contra ſapientis conſilium, qui ſcribit (*Proverb.* 30.): *Ne ſis ſapiens apud temetipſum*: quod genus hominum quam deploratæ ſit conditionis vide: *Vidiſti*, inquit (*Proverb.* 29.), *hominem ſapientem ſibi videri? magis illo ſpem habebit inſipiens.* Jam cum hæreſum tuarum pleraſque damnatas eſſe viderem inclytarum ſcholarum conſenſu, quare deberem tot & tantorum virorum ſuſpectum habere judicium, etiam ſi ipſe (quod dixi) de re quam judicaſſem omnino nihil intelligerem: præſertim cum in illis eſſet famigeratiſsima ſchola Pariſiorum, cujus judicio quondam ipſe te ſtaturum promiſeras? Cætera poſt cum intelligeres tam manifeſtarios eſſe errores tuos, ut nemo bonus eſſet ac pius uſquam, in cujus judicio ſpem poſsis reponere, in Conventu Vvormacenſi (ubi te pleno procerum ſenatu damna-

vit

vit Cæſar) ad diſceptandum quidem obtuliſti te, ſed ea quæ diſputarentur, cujuſquam judicio ſubmittere (qui quam recte contra ne differeres, poſſet ferre ſententiam) id vero pertinacisſime pernegaſti. Nunc te videam hoc pacto gerere, ut nec in alios judices conſentias, nec illis ipſis obedias quibus obtemperare promiſeras, nec Cæſareæ Majeſtatis judicio deferas, cum tot eruditisſimos viros habere in conſilio, nec revereare quicquam, & Apoſtolicæ Sedis, & Collegii ſacroſancti ſententiam: ſed improbus irriſor appelles ad proximum generale Concilium: nec tamen ſimpliciter proximum, ſed adjecto cuniculo, per quod poſsis effugere, nempe quod proxime congregatum eſſe contingeret in Spiritu Sancto, ut in quocunque eſſes damnatus, ibi negares fuiſſe Spiritum Sanctum, & tamen paulo poſt generalia Concilia omnia contemnere, ne quis dubitare poſſet nulli te tandem prorſus pariturum: cum hoc (inquam) pacto te gereres, quomodo potuiſſet judicium in te redditum mihi eſſe ſuſpectum etiam ſi de tota re nihil aut intellexiſſem, aut audiſſem aliud? Nunc vero cum res tuæ quales ſunt, tales ipſe cognoſcam, nempe apertas, & indubitatas hæreſes, cujuſmodi aliquot commemoravi tibi, quemadmodum tu te mirari fingis hactenus audiri non poſſe, ita nos contra multo miramur magis, & iſtud te poſſe dicere, & quenquam inventum eſſe, qui te quicquam audire dignetur: tanquam ſatis cauſæ ſit unius fraterculi pervicax impudentia, cur nunc tandem oporteat dubitare, an ea demum vera ſint, quæ pro articulis fidei tota credit, & annos amplius mille quingentos perpetuo credidit Eccleſia Chriſti catholica, quemadmodum evidenter liquet ex doctrina Chriſti, & Sanctis ejus apoſtolis, nec non multis aliis beatisſimis Eccleſiæ doctoribus, quorum alius alio tempore locoque ſcribens, omnes fuere eadem fide concordes à Chriſto nato, paſſoque, uſque ad inauſpicatam prædicationem tuam.

Quo-

Quorum ſanctiſsimorum patrum & in ſcriptura ſacra certiſsimorum interpetrum, cum tu ſcripta contemnas, non video cauſæ quicquam, cur poſtulare debeas, aut quid fructus nobis tua ſcripta poſsint afferre, ſanctiſsimorum virorum omnium tot ætatibus comprobatæ doctrinæ tam ex diametro contraria. Quamobrem cum ſcribis haud parvi fructus magnam ſpem evangelio & gloriæ Dei portendi, ſi tibi libera facultas detur ad nos ſcribendi de negotio evangelii, oporteret tamen profecto, te quidquid hactenus texuiſti retexere, & longe diverſa ſcribere iſtis ferme omnibus, quæ vel hucuſque abs re ſcripta ſunt, vel ex literis ad me tuis videris eſſe ſcripturus. Nam ex his quæ hunc uſque diem ſcripſiſti adeo nihil fructus conſecutus eſt evangelium Chriſti, ut & oris tui tam venenati peſtilenti flatu, multum ei pulcherrimi fructus interierit, & ſpecioſiſſima gemma perquam numeroſa perierit, quæ meruerat in dulciſsimum fructum, niſi talis irrepens convolvulus eroſiſſet.

Jam quod tibi ſcurrari libet in Eccleſiam romanam, & clericos, mihi certe non eſt conſilium ea de re multum diſceptare cum fraterculo. Cæterum qualeſquales illi ſunt, ipſe cujuſmodi ſis, profecto ſatis indicas. Sed quando temet haberi vis tam exactum evangeliſtam feceris aliquanto rectius, ſi prius ex evangelio didiceris (*Matth.* 7.) ex oculo tuo trabem tollere, quam feſtucam in alieno deprehendere: tum ſi diligenter expendis ex his, qui per invidiam, & malitiam murmurabant in Moyſen, & in Davidem jaciebant convicia, quis illos maneat exitus, qui in eos contumelioſi ſunt; quibus cum reverentia debent obedire. Tum ut id perdiſcas etiam, ſi mutare nonnihil Eccleſia videretur, temperandum tamen, cavendumque tibi, ne tam improbe ſis audax, ut arroganter eam tentes attingere, & tuis digitis curvis & conſpurgatis regere, ne te Deus ita civilitatem doceat, & offi-

cium oſtendat tuum , quemadmodum olim docuit eum , qui præter fas auſus eſt manum arcæ fœderis labaſcenti ſupponere (2. *Reg.6.*) . Quanquam haud dubie tametſi te libido ſubit debacchandi ſcurriliter in romanam Curiam , tua tamen & doctrina ſimul & vita ſatis reddunt perſpicuum , quod ſi tam eſſet mala quam fingis , tibi diſplicere non poſſet . Etenim quando tibi peſſimi quique apoſtatæ , qui contempto voto , & rejectæ meliore vita , deſerto ſpirituali ſtudio , totos ſe carnis voluptati devoverint , veniunt acceptiſſimi : contraque viri boni , & ſtudioſi pietatis paſſim e ſuis ædibus , ubi in oratione , jejuniis , & caſtitate delegerant divino cultui totam vitam impendere , per te quotidie , perque improbam factionem tuam crudeliter extruduntur ; & templum quoque ſanctiſsimum , honeſtiſsimo virginei chori contubernio deſtitutum , ſcortatoribus impuris , & porciſsimis proſtibulis relinquitur prophanandum : an non iſtud inſtitutum tuum ſatis ſuperque declarat , neminem tibi odio eſſe quia nequam ſit , ſed eum tibi vere eſſe inviſum quiſquis fuerit probus , quiſquis virtuti deditus , hoc eſt inſtituto tuo , doctrinæque contrarius ? Nec ob aliud certe magis obmurmuras adverſus Apoſtolicam Sedem , quam quod ab ea vides & indignaris damnatas eſſe tam impias hæreſes tuas , ut illa tibi non abſurde reſponderit (*Exod.19.*) : *Nec contra nos eſt murmur tuum , ſed contra dominum* : tum in Chriſtum , cujus vicem gerit , ſuſcipiens adverſus improbam ſuperbiam tuam clementer exaudita clamarit (*Judith 6.*) : *Præſumentes de ſe , & de ſua virtute gloriantes , humilias* . Neque enim quiſquam fere natus eſt unquam , qui ſibi tam multum tribuat , cum jure tam parum debeat , quam ipſe tribuis tibi . Qui ſi tam vere ſaperes quam tua Philautia perſuadet , non ita te comparaſſes ut correptus à Pontifice murmurare potius quam emendari ſtatuiſſes : *Vir prudens* , inquit ſcriptura (*Eccleſ.10.*) , *diſciplinatus non murmu-*

rabit

rabit correptus. Vereor haud dubie ne brevi ſenſurus ſis, dum tibi tam impenſe placas, & ſapiens videris oculis tuis, illud in te competere, quod apoſtolus dixit in Philoſophos Ethnicos (*Rom.1.*): *Evanuerunt in cogitationibus ſuis: obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: & dicentes ſe ſapientes eſſe, ſtulti facti ſunt*. Ita tibi ſurgit animus, ut magna cum gloria numeres te amicis eſſe ditiſsimum, magnis præſertim principibus quos à tua parte ſtare jactas in Germania: ſed ego te profecto vera ſenſurum puto quæ Deus in Apocalypſi cuidam eſt minatus homini, qui niſi vitiis illum vinceres ſimillimus erat tui: *Tu dicis*, inquit (*Apocalypſ.* 4.) *quia dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia miſer es, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus?* Credo equidem haud ita multo poſthac (pro ſua in Eccleſiam benignitate) proviſurum Chriſtum, cujus evangelium conaris prætextu favoris extinguere, machinam alicunde quampiam, quæ tam ſtolidæ ſuperbiæ tuæ cornua, criſtaſque confringat; cum te tam nudum relinquat amicis, quam nunc deſtituit gratia, quod eam clementer oblatam, ſæpe ſponte, non ceſſes rejicere. Quin id jam pridem quoque luculenter cæpit oſtendere niſi te ſic obcæcaret ſuperbia, ut non ſuſtineres advertere. Nam cum tu tam valde jactes, Principes ſavere tibi, res longe diverſum probant quando miſeri illi ruſtici doctrina tua ſeducti, ſumma cum calamitate, & miſeranda ſtrage reverberati ſunt, virtute, & victoria clariſsimorum principum; qui cum ſummo ſuo apud Deum præmio, apud homines omnes bono, laude, & gloria, factioni tuæ, ſectæque ſeditioſiſsime reſtiterunt.

Jam quod ais nihil mirandum eſſe ſi te Cæſar, & aliquot item principes perſequantur, allegans illud Prophetæ (*Pſalm.2.*): *Fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania: Aſtiterunt reges, & principes convenerunt in unum adverſus dominum, & adverſus Chri-*

 ſtum

ſtum ejus. Hæc verba reciderunt in caput tuum; ſi verum eſt id quod dicis, Germaniæ populos, & principes tueri partem tuam. Nam id quidem haud dubium eſt, cum factio tua tota contra Chriſtum militat. Quamobrem agglutinent ſe vobis quicunque volent (*Pſalm*.2.): *Qui habitat in cœlis irridebit eos*, *& dominus ſubſannabit eos*: id quod jam pridem ſatis declaravit, cum plus minus ſeptuaginta millia ex his, qui in tuam ſectam conjuraverant, immiſſis in eos ultione divina principibus, paucis menſibus interempta ſunt.

Jam cum tam ſancte optas, ut Deus in me verbis ita cooperetur tuis, uti miraculo quodam convertat in favorem evangelii: Evangelio me favere profiteor, & idem animus precor non ſolum ut ſit perpetuus, ſed etiam ut increſcat in dies. Verum cum te haud neſciam rem ſic accipere, tanquam evangelio non faveant, qui ſectæ non favent tuæ, nec ſolere Deum cognoſcam adverſus filii ſui fidem edere miracula: certe potius quam id prodigium in me malus producat genius, ut ego ex animi tui ſententia ſub evangelii nomine faveam impietati tuæ, optarim certe, ut tu, tuique omnes illic Luthere prius evehamini quo (ſi non reſipiſcitis) vos pareris avehi.

Nam quod honoris tantum ſcilicet tam humiliter offers nobis, ut ſi mihi placiturum ſentias, alium librum non graveris edere, quo de me largiter meras laudes prædices, ſimul ea revocans, ac retexens omnia, quæ dudum in diverſum ſcripſeras, hoc te labore toto Luthere oppido quam lubens libero. Neque enim ſic incendor gloriæ jejunio, ut tuos libros in meas laudes ambiam: ſed opto potius quod magis in rem ſit tuam; nempe ut agnitis erroribus, & recantatis hæreſibus reſipiſcens tandem, & reverſus ad fidem ſic eam ſcriptis probes, & operibus bonis, ut inde laudem poſſis, & gloriam dare Deo. Alioqui ſi ad iſtum quo cœpiſti modum in hæreſibus impiis in improba vitia perrexeris,

me

me profecto laudare non potes impenſius, quam ſi vituperes: nec è diverſo magis odioſe traducere, quam ſi quam maxime potes extollas, ſi verum eſt (ut eſt profecto) quod legitur apud Senecam, *tam turpe tibi ſit laudari à turpibus, quam ſi lauderis ob turpia*. Quamobrem cum ſcribis libri tui in me editi vehementer te pudere, culpam transferens in alios, neſcio quos, quorum inſtigationi parueris, & pedibus meis advolutus, ſuppliciter oras veniam, ſperans, cum me mortalem meminerim quod immortales inimicitias nolim gerere: profecto Luther, tametſi tu magnifice, & ſublimiter de te ipſo ſentiens pro jure tanto ſemper habuiſti te, ut non puduerit ſcriptis etiam tuis profiteri, non eſſe ſolum te, ſed & futurum ſemper, nec vivum modo, ſed præterea mortuum; imo exuſtis etiam cineribus, & in mille projectis maria, perpetuum tamen hoſtem, & inimicum Pontifici, cujus faſtigio haud neſcio quam longo reges intervallo ſint impares: ego te nunquam tamen æſtimavi tanti, ut unquam ſim dignatus eſſe inimicus tibi, tametſi hæreſes tuas habeam quantum alius quiſquam exoſas. Sed nec eorum conviciorum quicquam, quibus ſcurriliter debacchatus es tam valde me commovet, ut non prece multo minori nobis poſſis, quam qua nunc es uſus abunde ſatisfacere, ſi ſibi res ex animo, & ſyncere ſatis ageretur. Verum enimvero, cum videam ſupplices iſtas obteſtationes tuas hæreſum tuarum defenſione paſſim arroganter ſparſas, non ſum Luthere tam cæcus, ut non ſatis cernam quorſum tendat tua iſta non ſatis ſapienter cælata vafrities, qua tametſi ſtulte interim contumelioſus es, ſolicite ſtudes eblandiri gratiam, facultatemque liberam de tuis ad nos hæreſibus, ſub evangelici negotii prætextu, quaſi cum aliquo favore ſcribendi. Quod ſi Germaniæ principes jam inde ab initio (quod utinam contigiſſet) inſtituti tui propoſitum, ſinemque, tamque providiſſent, nunquam profecto no-

mine libertatis centum calamitatis invexiſſes illuc. Quamobrem ut tu ficte Luther ſupplicaſti nobis per Chriſti ſanctam, & venerandam crucem (quam Chriſti crucem quanto tu honore proſequeris ſatis tua declarant ſcripta, quibus eam non impie ſolum, & cum blaſphemia, ſed improbe quoque, & non ferenda ſcurrilitate tractaſti) ut offenſas in me tuas condonem tibi, ſic ego te ſyncere contra, & animo vere chriſtiano cohortor ut te proſternes non meis quidem pedibus, ſed ante pedes Dei: tum ut per ejus gratiam, quæ ſemper ad manus præſto eſt his, quicunque non improba ſponte repulerint, voluntatis tuæ libertatem (quam neſcio ſtultene magis, an impie nullam eſſe contendis) diligenter applices ad invocandum divini favoris auxilium; quo & precibus tuis conceſſo, & aſſiduitate ſupplicis implorationis adaucto, ſic adnitere cooperari cum illo, ut ablegata primum in cœnobium aliquod miſera illa muliercula, Chriſti quondam ſponſa, qua nunc in utriuſque damnationem, legitimi conjugii nomine abuteris ad ſceleſtiſſimam libidinem, ipſe per omnes vitæ tuæ dies reliquos lugeas, & ingemiſcas tecum multiplices errores in quos incidiſti, immenſum malorum cumulum quem tot in locis impii libelli tui conflarunt, miſerandam perniciem tam numeroſorum corporum, quod incitante te miſerrime ſunt perempta. Super omnia vero, maxime lamentabiles miſerrimarum animarum interminandos cruciatus, quas improba doctrina tua ſuper numerum præcipitavit ad inferos. Atque utinam tibi tam efficax eſſet gratia, & tanta fortitudo ſpiritus, ut nullus terror periculi, nullus te mortis metus queat retundere quo minus audeas ultro mediis te turbis ingerere, & palam prædicare verum, damnans, & deteſtans publice hæreſes illas nefarias, quibus & voce multum, & magis calamo peſtilenter infeciſti mundum, ne adhuc exhauſtus tamen teterrimam ejuſdem cœni colluviem conditam ſervas in

pe-

pectore ; Iſtud quanto faceres fortius, tanto faceres melius: tanto magis & fidei negotio (cui tantum nocuiſti) prodeſſes, & pro his quæ ſcelerate commiſiſti, ſatisfaceres. Quod ſi tibi non eſt tantum gratiæ, ſi te præpediat humanæ carnis infirmitas, nec per terrorem ſuſtineas hæreſes & errores tuos apud eos quos corrupiſti, revocare præſens, apoſtolum tamen Petrum non dedigneris imitari (*Lucæ* 28.), quanquam ejus ſucceſſores contemnis. Itaque ſi non audes intus fateri verum, ſed abnegas, & abjuras Chriſtum, exi ſaltem foras ab his quos ipſe malos (in hoc diſſimilis Petro) feciſti: & peccatum tuum amare defleas: procul abdens te quopiam in religioſum cœnobium, ubi ad gratiæ, remiſſioniſque fontem Chriſtum recurras, & ſalubrem agas admiſſorum pœnitentiam, ubi recantare poſſis errores tuos in animæ tuæ ſalutem, citra periculum corporis. Ibi revocando, lugendoque peſtilentes hæreſes, & flagitioſa facinora, divinæ miſericordiæ ſupplicii & non nimis arrogante fiducia, geſtu, verbis, animo publicani (*Lucæ* 18.), procura ſalubribus aſſiduæ pænitentiæ fructibus condonationem præteritorum ſcelerum. Quam mutationem atque emendationem tui, atque aliorum item exemplo tuo, non minus profecto libenter audierim, quam hactenus audire triſtatus ſum, & te, & per te plurimos miſerrime paſſim perire.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google